

T. C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE ANABİLİM DALI

SİSTEMATİK FELSEFE VE MANTIK BİLİM DALI

JASPERS'TE SUÇ KAVRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yasemin Şeyda AKTÜRK

BURSA – 2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI
SİSTEMATİK FELSEFE VE MANTIK BİLİM DALI

JASPERS'TE SUÇ KAVRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

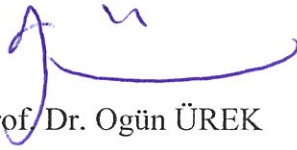
Yasemin Şeyda AKTÜRK

Danışman:
Ogün ÜREK

BURSA – 2019

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Felsefe Anabilim Dalı, Sistematik Felsefe ve Mantık Bilim Dalı'nda 701643006 numaralı Yasemin Şeyda Aktürk'ün hazırladığı "Jaspers'te Suç Kavramı" konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 02/08/2019 günü .. - .. saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı/başarısız olduğuna oybirliği/oy çokluğu ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ogün ÜREK

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)

Bursa Uludağ Üniversitesi

Doç. Dr. Funda GÜNSOY

Üye

Bursa Uludağ Üniversitesi

Prof. Dr. Hamdi BRAVO

Üye

Ankara Üniversitesi

02/08/2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 02/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: Jaspers'te Suç Kavramı

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 74 sayfalık kısmına ilişkin, 22/05/2019 tarihinde şahsım tarafından turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 4 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/08/2019

Adı Soyadı: Yasemin Şeyda AKTÜRK
Öğrenci No: 701643006
Anabilim Dalı: Felsefe Anabilim Dalı
Programı: Felsefe
Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Prof. Dr. Ogün ÜREK
02/08/2019

* Turnitin programına Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane web sayfasından ulaşılabilir.

T. C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yemin Metni

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Jaspers’te Suç Kavramı” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

02/08/2019

Adı Soyadı: Yasemin Şeyda AKTÜRK

Öğrenci No: 701643006

Anabilim Dalı: Felsefe Anabilim Dalı

Programı: Felsefe

Statüsü: Yüksek Lisans

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Yasemin Şeyda AKTÜRK

Üniversite : Bursa Uludağ Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı : Felsefe

Bilim Dalı : Sistemantik Felsefe ve Mantık

Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi

Sayfa Sayısı : VII + 83

Mezuniyet Tarihi :

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ogün ÜREK

JASPERS'TE SUÇ KAVRAMI

Bu tez, ünlü Alman filozof Karl Jaspers'in suç kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım getirmeyi amaçlamaktadır. Jaspers'in "ahlaki ve metafizik suç" ayrımlarında dile getirdiği suç yaklaşımı, günümüzde ancak belli bir hukuk sisteminde anlamı olduğuna inanma eğiliminde olduğumuz suç algılayışına zarar veren bir yaklaşım olarak görülebilir mi? İşte bu tez, bu soruya cevap verme doğrultusunda, Birinci Bölüm'de, bir bütün olarak Jaspers'in felsefe anlayışı merkezinde onun "varlık", "insan" ve "varoluş" kavramlarını açıklamaktadır. İkinci Bölüm'de, Jaspers'te "varoluş", "özgürlük" ve "iletişim" kavramlarıyla ilişkisinde suç kavramı ön plana çıkarılmaktadır. Üçüncü Bölüm'de ise, Jaspers'in suç kavramına dair yaptığı ayrımlardan hareketle, ahlaki ve metafizik suç ile Jaspers'in neyi dile getirmeyi istediği gösterilmeye çalışılmıştır. Tezin Sonuç Bölümü'nde, Jaspers'in ahlaki ve metafizik suç anlayışının, hukuk alanında suçun algılanışı üzerinde olumsuz olabilecek etkileri vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler:

Jaspers, İnsan, Suç, Hukuk, Varlık, Varoluşçuluk, Özgürlük, Sorumluluk

ABSTRACT

Name and Surname : Yasemin Şeyda AKTÜRK

University : Bursa Uludag University

Institution : Social Science Institution

Field : Philosophy

Branch : Systematic Philosophy and Logic

Degree Awarded : Master

Page Number : VII + 83

Degree Date :

Supervisor (s) : Prof. Dr. Ogün ÜREK

THE CONCEPT OF THE GUILT IN KARL JASPERS

This dissertation aims to make a critical approach to the concept of the guilt of the famous German philosopher Karl Jaspers. The concept of guilt that we believe has a meaning in a certain judicial system. Can the guilt approach described by Jaspers in the distinction of “moral and metaphysical guilt” be considered as a harmful approach? This dissertation aims to answer this question. In the first chapter, his terms of “being”, “human” and “existence” are explained with the Jaspers philosophy as a whole. In the second chapter, the concept of guilt is emphasized in the relationship of Jaspers with “existence”, “freedom” and “communication”. In the third chapter, Jaspers' distinctions about the concept of guilt are evaluated and based on these distinctions, the moral and metaphysical guilt and what Jaspers means are explained. In the conclusion of the dissertation, it is emphasized that the moral and metaphysical guilt understanding of Jaspers can have negative effects on the perception of guilt in the field of law.

Key Words:

Jaspers, Human, Guilt, Law, Being, Existentialism, Freedom, Responsibility

ÖNSÖZ

Bu tez, Jaspers'in okumalarım esnasında rastladığım; "başkasının öldürüldüğü yerde benim de bulunmam ve hayatta kalmam halinde, içimdeki bir ses şunu bilmemi sağlar: Hala yaşıyor olmam benim suçumdur" sözünün derin etkisi ve merakı üzerine yazıldı. Düşünürün, suç kavramına dair kuvvetli söylemlerinden yola çıkarak başlamış olduğum süreç, araştırmalarım derinleştikçe yaşadığımız çağı etkileyen bir problemi görmemi sağladı. Umarım bir gün, Jaspers'in işaret ettiği türden bir dünyaya varabilir, bütün kayıtsızlıklarımızdan arınabiliriz.

Bütün eğitim hayatım boyunca, her an desteklerini hissettiğim ve hiçbir zaman emeklerini ödeyemeyecek olduğum aileme minnetlerimi sunarım. Tez sürecimde, çalışmamı sahiplenen ve ilgisini esirgemeyen hocam Prof. Dr. Ogün Ürek'e, emekleri ve fikirleriyle yanımda olan Ertegin Yanalak'a teşekkür ederim.

Bursa 2019

Yasemin Şeyda AKTÜRK

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	ii
YEMİN METNİ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

JASPERS'E BÜTÜNLÜKLÜ BİR BAKIŞ

1.1. Jaspers'te Felsefe'nin Tanımı.....	11
1.2. Varlık Biçimleri.....	14
1.3. Varolma (Dasein) Olarak İnsan.....	19
1.4. Varoluş (Existenz) Olarak İnsan.....	24
1.5. İnsanlığın Geleceği.....	29

İKİNCİ BÖLÜM

JASPERS'TE VAROLUŞ OLARAK İNSAN İLE SUÇ İLİŞKİSİ

2.1. Bir Sınır Durumu Olarak Suç.....	34
2.2. Varoluş ve Suç.....	38
2.3. Özgürlük ve Suç.....	43
2.4. İletişim ve Suç.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
JASPERS'TE DÖRT SUÇ AYRIMI

3.1. Cezai Suç.....	53
3.2. Siyasi Suç.....	56
3.3. Ahlaki Suç.....	61
3.4. Metafizik Suç.....	67
SONUÇ.....	74
KAYNAKLAR.....	80

GİRİŞ

İnsanın merakıyla başlamış olan felsefe serüveni, insana tarihinin her döneminde ayrı nitelikler sunmuş, neliğine dair farklı tanımlamalar getirmiştir. Felsefenin getirdiği söz konusu tanımların, hemen hepsinde odaklanılan nokta, insanın ruh ve beden ikiliği içinde oluşu ve düşünme yetisidir. Böylece insan, düşünen ve düşünmesiyle eyleyen bir varlık olmakla beraber, aynı zamanda bedensel bir yön ve bu yöndeki eğilimlere sahip oluşuyla da konumlandırılmıştır.

İnsan için akıl, eylemde tek belirleyici öge olmamış, o aynı zamanda bedeninin de etkisi altında bulunmuştur. Düşünce alanında özgürlükten söz edilirken, eylem alanında insan, hem antropolojik yapısı anlamında hem de başkasıyla yaşayışı bakımından sınırlandırılır ve söz konusu sınırlarının sorumluluklarını taşımak durumundadır.

Özgürlük, insanda sınırsız ve ölçsüz bir biçimde bulunmayışını, hem insanın kendi yapısında hem de toplumsal bir varlık oluşunda göstermektedir. Böylelikle özgürlük, insanın düşünce alanında olmakta, bir başkasıyla yaşayışında kendini göstermekte fakat temelleri varoluşunda bulunmaktadır. İnsanın özgürlükle olan bu varoluş bağı, başka şeylerle karşılaşmadan evvel, kendisinin içindedir. Bir bakıma, “özgür eylem dolaysız olarak insanın düşünülür yanından gelmektedir”¹ demek de mümkündür.

Felsefe tarihinde ve hemen her disiplinde insan, düşünebilme yetisiyle anlamlandırılmış, bedeni ise onu sınayan yönü olarak gösterilmiştir. İnsan, diğer canlılardan farklı olarak, kendine dair bir anlam aramış, hem kendisi hem de yaşadığı dünyayla ilgili çelişkiler barındırmış olan varlıktır. Öyle ki, bir başkasıyla yaşama noktasında insan, kimi değerlere ihtiyaç duyarak, hayatına dair kazanımlar elde etmek ve bu kazanımlara dayanmış bir yol belirlemek istemiştir. İşte tam bu noktada, etik değerler de temellenmiştir.

“Nasıl ki bir insan felsefesinin kurulması için insanın somut bütünlüğüyle otonom bir varlık olarak görülmesi gerekiyorsa, bir ahlak felsefesinin, etiğin kurulabilmesi için de, insanın hiç olmazsa bir yanıla otonom görülmesi gerekir.

¹ F.W. von Schelling, *İnsan Özgürlüğünün Özü Üzerine*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, s. 78

Bu otonomi ortaya konulmadan, insan ahlakından söz edilemez; çünkü insanın yapıp-etmelerinden sorumlu olabilmesi için özgür olması gerekir.”²

Böylelikle insanın anatomik yapısı ardından gelen ahlakla beraber, bir başka kavram olarak sorumluluk da, özgürlük gibi insanın yapısından ileri gelir ve bir gereklilik, zorunluluk olarak belirmektedir.

İnsanın bir başkası ile iletişim içinde olduğu her alan, ahlaki ve buna bağlı olarak, hukuki zemini de zorunlu hale getirmiş, ona başka insanlara ve kendisine yönelik sorumluluğu yüklemiştir. Böylelikle, insanın yapıp etmelerinde kendine kattığı her şeyin kendi sorumluluğunda olmasının yanı sıra, öteki insanların yaşam alanına yaptığı etkiden dolayı, ötekine dair de sorumluluk alınmalıdır. Suç kavramı, ancak insanın özgürlük ve sorumluluğuna vurgu yapılan, bu zeminde karşımıza çıkmaktadır. Suç burada, olan her şeye dair sorumluluk taşıma noktasında, insanın hem kendi eylemlerinden yükümlü olması, hem de başkasının eylemine karşı takınması gereken bir tavır anlamındadır.

Eski toplumlar çoğunlukla dini inançlarla şekillendikleri için, suç kavramı, günah gibi anlaşılmış ve temellendirilmiştir. Suçun ne olduğunu tanımlayan ve suçların neler olduğunu belirleyen de böylelikle, hukuk sistemleri değil, dinsel kurumlar olmuş ve bu yüzden, suçlara verilen cezalar da dinsel kurumların yaptırımlarıyla belirlenmiştir. Dini kurumların ve devlet yapılanmalarının ilerleyişinden sonra ise suç kavramının, daha çok süregelen toplumsal düzenin korunmasına ve devamlılığın sağlanmasına dair yaptırımlarla tanımlandığı görülmektedir.

Mısır kanunlarında, toplumun üstün gücü olan devlete ihanet edenler ve din adamları siyasal nitelik taşıdığından, ona karşı aykırılık yapanlar suçlu bulunmuş, putlara gerilerek ya da dilleri kesilerek cezalandırılmıştır. Eski İran’da suçun tespiti ve cezası hükümdarın elinde olmuş, yalnızca suçlu değil, ailesi ve yakınları da ceza çekmişlerdir. Hint toplumunda ise suçlar, kutsal öğelerin çeşitliliğinin bir sonucu olarak, daha yaygındır ve yaptırımlar belirsizlik barındırmaktadır.

Eski Çin toplumunda, Konfüçyüs’ün “patria potestas” (babanın gücü) kavramından yola çıkılarak, hükümdar ailenin yani tüm topluluğun babası olarak görülmüş, onun mutlak yetkisinin ihlali ve geleneğe aykırı olan eylemler, suç olarak

² Takiyettin Mengüşoğlu, *Kant ve Scheler’de İnsan Problemi*, Ankara: Doğubatı Yayınevi, s.101

görülmüştür. Diğer ilkel hukuk düzenlerinde olduğu gibi, bu toplumda da yaptırımlar oldukça kollektiftir ve ağır cezalarla karşılık bulmuştur.³

Suç kavramının belli bir sistem içerisinde bulunuşu ise Eski Yunan ve Roma'da görünmeye başlamıştır. Yunan toplumunda, suç artık yalnızca hükümdara karşı değil, siteye, üzerinde yaşanan kent ve onun sakinlerine karşı tutumlara göre de ölçütlendirilmiştir. Tanrılara karşı gelişin suç olarak kabul edilmesi görüşü devam etmekle beraber, sitenin güvenliği ve yönetimin sürdürülmesine engel olacak tutumlar da suç sayılmıştır. Suçlular, öldürülme ya da mal varlıklarına el konulması gibi cezaların yanı sıra, siteden dışarı atılmış ve yaftalanmışlardır.

Atina'da kişinin site içinde uyumlu bir varlık olması gerekmektedir, bu uyumu ve kendi görevlerini yerine getirme bilincini sağlayacak olan şey ise devletin vermiş olduğu eğitimidir. Platon'a göre, devlet eğitimi ile insanlar zorbalık eğilimlerinden sıyrılırlar ve önlemler sayesinde bencillikten kurtularak, gelişirler.⁴ Aristoteles ise hür vatandaşların hiçbir tirana katlanamayacağını, yapılan baskıların suçu, isyanı, devrim ve iç savaşı getireceğini söylemiştir. Bu anlamda site, hem insanın kendini belirleyebilmesi hem de toplumda beraberce yaşayabilmesi adına düzenlenen ve uygun imkanları sağlayan bir rolde olmalıdır.

Roma hukuku ile beraber "crimen majestatis" yani kabaca, vatan hainliği kavramı ortaya çıkmıştır. Yetkiyi kötü yönde kullanmak, devletin yönetimine yardımda bulunmamak, ayaklanmaya teşvik etmek, imparatorun yüceliğine ve kutsallığına aykırı bir tutumda bulunmak suç olarak görülmüştür. Roma hukukunda sözlü saldırılar da imparatorun kişiliğine hakaret anlamında bir suç olarak görülmüş ve bu suçlara yönelik teşebbüsler dahi cezalandırılmıştır.⁵ Suçluya karşı alınan tavır, düşmanla yapılan bir savaş gibi görüldüğü için, Roma toplumunda cezalar, suçlular üzerinde giderek ağırlaştırılmıştır.

Roma hukukunda herkes için kanun anlayışı temelde bulundurularak, yasalar sonraki nesiller için de sürdürülebilir bir konuma getirilmiştir. Kimi suçlarda olağanüstü mahkemeler kurulurken, kimisi için halka başvurma yolu kapatılmıştır. Dönemde dikkate

³ Köksal Bayraktar, *Siyasal Suç*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 2

⁴ Bayraktar, a.g.e., s. 5

⁵ Bayraktar, a.g.e., s. 7

değer bir isim olarak Cicero, hukuktaki bu ağır yaptırımlara karşılık, daha ılımlı bir tutum sergilemiş, “baştakiler büyük bir hata işlemedikçe devrime neden olunmaz ve herkes kendisine düşen yetkileriyle layıkı ile yapmalıdır”⁶ fikrini savunmuştur.

Cicero, “yurttaşların bir bölümüne özen gösteren, bir bölümünü umursamayan kişiler devlete çok tehlikeli şeyleri, ayaklanma ve anlaşmazlığı sokarlar, bu sebeple de bizim devletimizde yalnızca ayaklanmalar değil, yıkıcı iç savaşlar çıkmıştır”⁷ sözleriyle, suçun cezalandırılmasından daha temel bir noktaya, ona sebep olan tutuma dikkat çekmiştir. Cicero’ya göre, doğa düzeni düzenler içinde en güzel olmasıyla, kendisiyle dengede olunması gerektir ve bu bakış açısı, doğanın kendiliğinden iyi olduğu fikrini işaret etmektedir. Kısacası ona göre, pratik hayatta da insanın bir şekilde dünyanın ahengine uyum sağlaması doğru olmalıdır.⁸

Ortaçağ’da kimi zaman Roma İmparatorluğu altında kimi zaman dışında yaşamış olan Cermenler’de güçlü aileler, denetim hakkına sahiptir ve savaş suçları dışında şeref ve cesarete aykırı fiiler de suç sayılmaktadır. Roma hukukunda, devam eden süreçte, feodal düzenin kurulmasıyla beraber, kilise ve düşünürlerin etkisi ile din adamları ve kral kutsallaştırılmıştır. Feodalitenin çöküşü ile krallıkların yükseliş dönemi başlamış ve tanrısal bir konum atfedilen yöneticiler, mutlak doğrunun temsili olmuşlardır. Ayaklanmalar bu dönemde, kanlı şekillerde bastırılmış, suçlular keyfi ve düzensiz mahkemeler tarafından yargılanmışlardır.⁹

İngiltere’de ise, bu dönemlerde devlet ve kraliyet aynı anlamdadır, fakat 1351’de “treason act” (haklara uygun olmayan davranışlar) ile hangi eylemlerin suç olduğu ve cezaları belirlenmiş, kralın yetkileri sınırlandırılmıştır.¹⁰ Dönemin düşünürlerinden Thomas Aquinas da, çağdaşı olan diğer düşünürlerle benzer şekilde, insanın tanrısal yönüne uygun yaşaması gerektiğini, buna uygun davranmayan yöneticinin suça ve isyana teşvik edeceğini¹¹ belirtmiştir. Bu noktada, insanın iradesi de suçun konusu olmaktadır. Doğasından gelen bütün edimleri yönlendirmek, insanın iradesine teslim edilmiştir.

⁶ İlhan F. Akın, *Kamu Hukuku*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 37

⁷ Mete Tunçay, *Batı’da Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, s. 181

⁸ Luc Ferry, *Gençler İçin Batı Felsefesi*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları, s. 27

⁹ Bayraktar, a.g.e., s. 12

¹⁰ Bayraktar, a.g.e., s. 13

¹¹ Ayfer Göze, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, İstanbul: Fakülteler Matbaası, s. 96-97

Böylelikle, kendinde bulunan olanakları iyi ya da kötü yönde kullanma iradesi insanın elindedir ve suçu mümkün kılan nokta, tam olarak böylece mümkündür.

Machiavelli, Ortaçağ'da yöneticileri yüceltme konusunda en belirgin isimlerden olsa da, devlete ve yöneticiye karşı işlenen suçları birbirinden ayırmış, halkta yürekli kimselerin prence karşı çıkıp, başa geçebileceğini de belirtmiştir.¹² Benzer şekilde, devletin varlık sebebinin, yaşayanlara sunması gerektiği imkanlardan geçtiği ifadelerine Hobbes, Suarez ve Bodin'de de rastlanmaktadır. Aydınlik çağın müjdecisi olarak nitelendirebileceğimiz bir isim olarak Locke, halk ve iktidar ilişkisinde yönetici organların görevlerini belirtmiş, halkın kendi egemenliğini, yetkilerin kötü kullanımından sonra, devrim ve başkaldırma ile gösterebileceğini söylemiştir.¹³

Fransız devrimi ile süregelen hukuk ve suç anlayışında, eşitlik ve özgürlük kavramlarına doğru bir yönelim gerçekleşmiştir. Devrim, egemenliğin sahibini, yöneticiden halka çevirmiş, milletler önemli konuma gelmiştir. Böylelikle, kişi özgürlüğü ve bireyin en büyük değer olduğuna ilişkin düşünceler¹⁴ ön plana çıkmış ve suçlulara uygulanan cezaların ağırlığına vurgu yapılmıştır. Bu dönemde, siyasal suçlu ayrımı yapılmış ve bu türden suçlulara uygulanacak olan ölüm cezasının, bir yararı olmayacağı da özellikle belirtilmiştir. Devam eden süreçte, hukuki olarak değişikliklere gidilmiş, suç ayrımları oluşturulmuş, suçları yargılamak için ve söz konusu olan suçları belirlemeye ilişkin donanımlı yetkililer görevlendirilmiştir.

Suçlara dair ayrımlara gidildikten sonra ise insanın özgürlüğü, özgürlüğünün alanı, devlet ve onun yaptırımları da yeniden düşünme konusu olmuştur. Montesquieu, özgürlüğü kanunlara uygun harekette bulunmak olarak tanımlarken, suçu saptayan ve cezalandıran yapı olarak devletin ve yöneticinin de sınırlarından söz etmiştir. Rousseau da Montesquieu gibi, despotizme karşı çıkmış ve kişinin tek tek insanlara değil, kanuna uyması gerektiğinin özellikle altını çizmiştir. Ona göre, devlet kanunlara uyan bir yol izlemediğinde, halkın yöneticiye uyma zorunluluğu da ortadan kalkacak, toplum sözleşmesi bozulacaktır.¹⁵

¹² Bayraktar, a.g.e., s. 14

¹³ Akın, a.g.e., s. 139

¹⁴ Çetin Özek, *Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, s. 13

¹⁵ Akın, a.g.e., s. 123

Aydınlanma çağı ile beraber suç kavramına ve hukuktaki yerine dair yenilikler sunan bir isim olarak karşımıza Beccaria çıkmaktadır. “Suçlar ve Cezalar” isimli eseriyle Beccaria, dönemde suçun yeniden tartışılmasını sağlamış, ceza hukukunu kurmuş ve ölüm cezasına karşı çıkan ilk düşünür olmuştur. Kendi dönemine dek sürmüş olan hukuk düzenindeki ağır kurallara işaret etmesinin yanı sıra, cürümlerin keyfilğini de “hiçbir şey hissetmediği halde parmaklarını çalgısının telleri üzerinde maharetle gezdirerek kalpleri heyecana getiren ve en kudretli hislerle ruhu coşturan müzisyenlere”¹⁶ benzetmektedir.

Beccaria’ya göre, insanlar hareket tarzlarını, bilip öğrendikleri kötülüklerin etkisiyle düzenlemektedirler. Eğer toplum bir vahşetten kurtulmuş ise, suç için gereken ceza daha iz bırakıcı, toplum ruhu yükselmiş ise, cezanın şiddeti hafifletilmiş olmalıdır. Öyle ki, bu sayede toplumdaki ruh ve suça dair hassasiyet devam edecek, suçun üzerine düşünme ve muhakeme edebilme sağlanabilecektir. Beccaria, ölüm cezasını kesin bir şekilde hukuki bulmamış, bu türden bir cezanın, toplumun önde gelenlerinin kendi devamlılığı ve çoğunluk olunabilmesi adına uygulandığını vurgulamıştır.

Beccaria, kendisiyle aynı çağda yaşamış Bentham gibi, cezanın suçtan en düşük derecede baskın olmasından yanadır ve şöyle söylemiştir: “Bir cezanın adilane olabilmesi için, suç işlemekten alıkoyacak dereceden daha şiddetli olmamalıdır.”¹⁷ Ona göre, düşünebilen her insan özgürlüğü pahasına bir suça yeltenmeyecek ve ağır ölüm cezasından ziyade, özgürlüğünü ve haklarını elinden alan cezalar insanı suçtan uzaklaştıracak, suçun kavranmasını sağlayacaktır. Burada insanın, ağır cezalara çarptırılmasından ziyade, suçun öğreticiliğine ve daha üstün bir fikre ulaşılması gerektiğine de vurgu yapılmış olmaktadır.

Bentham’a göre, hukuk devlet aracılığıyla düzen sağlama aracıdır ve hazzın yükselmesini gözetmek durumundadır. Ceza da kişinin mutluluğu için gereklidir ve ceza verilirken, suçlunun mutluluğu göz ardı edilmemelidir. Ona göre, cezalar suçun suçluya sağladığından daha fazla fayda sağlamalı ve ceza, işlenen suçu en az miktarda aşmalıdır. Devletin amacı hukukta caydırıcı olmak ve adil bir şekilde cezalandırıcı rol üstlenmektedir, kurumlar bu anlamda, intikam alıcı bir rolde olmamalıdır.¹⁸

¹⁶ Cesare Beccaria, *Suçlar ve Cezalar*, Çev. Muhiddin Göklü, İstanbul: Güven Yayınevi, s. 175

¹⁷ Beccaria, a.g.e., s. 184

¹⁸ Bkz. Bentham Jeremy, *Yasamanın İlkeleri*, Çev. Barkın Asal, İstanbul: On iki Levha Yayıncılık

Fransız devriminden sonra ise, yeni üretim araçlarını elinde tutan topluluk, iktidar için aristokratlarla, kilise kurumuyla ve krallıkla mücadele etmiş ve kazanmıştır. 1830'da amaçlarına ulaşarak destek görmüşler fakat sonrasında krallıklar ile bütünleşmeleri, sefalet içindeki halkın ayaklanmasına neden olmuştur. Sağlanan yeni düzen böylelikle, halk arasındaki koşulları eşitlemekten daha çok, aradaki farkı belirginleştirmiştir. Anarşizm tam da bu noktada ortaya çıkmıştır.¹⁹ İnsanlar arası eşitsizlik, kendi adaletini kendi yöntemleriyle ve yasal olmayan yollardan çözmeye isteğini beraberinde getirmiş, günümüzde de izlerini gördüğümüz, ekonomik anlamda güçsüz durumdaki insanlarda suç oranının fazlalığı sorunu ortaya çıkmıştır.

Marx ve Engels, suç olgusunu odağında bulunduran herhangi bir çalışma yapmamışlar da, eserlerinde suça farklı bağlamlarda değinmişler, suçu sınıflı toplumun ürünü olarak incelemişlerdir.²⁰ Engels, *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu* isimli kitabında şöyle söyler:

“Kaçınılmaz sonuç olan ölüm gelinceye dek o koşullarda kalmaya yasanın gücü eliyle zorladığı bu binlerce mağdurun yok olacağını bildiği ve gene de bu koşulların sürmesine izin verdiği zaman, toplumun o yaptığı, örtülü, kasıtlı cinayettir; hiç kimsenin kendini savunamadığı bir cinayettir; kimse katili görmediği için, mağdurun ölümü doğal görüldüğü için cinayet gibi olmayan cinayettir; çünkü suç bir şeyi yapmaktan çok yapmamanın sonucudur.”²¹

Böylelikle, suçun cezalandırılmasından ve hukuk cürümlerinden daha ziyade, suç kavramının ne olduğuna ve değişen koşullarda hangi noktada olduğuna dair, yeni belirlenimler yapılmaya başlanmıştır.

Marx ise suç kavramının ve suçlu olgusunun toplumsal bir dinamik olduğunu, hem kurumların, hem toplumun, hatta sanatın dahi onunla beslediğini vurgulamıştır. *Fransa'da İç Savaş* isimli eserinde, Paris Komünü sırasında işçi sınıfının suçu ortadan kaldırdığını iddia etmektedir.²² Böylece, Marx ve Engels, suçun oluşumunu ve suça neden olan şartları ortaya koyma anlamında önemli tespitler yapmış görünmektedir. Suçun ve toplumsal eşitsizliğin konumuna dair yaptıkları bu belirlenimler, değişen hayat şartlarında

¹⁹ Bayraktar, a.g.e., s. 26

²⁰ Tom Bottomore, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. ve der. Mete Tunçay, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 559

²¹ Friedrich Engels, *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu*, Çev. Yurdakul Fincancı, Ankara: Sol Yayınları, s. 153

²² Serkan Gölbaşı, *Kentleşme ve Suç*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 66

suçu yeniden anlamlandırmak ve kavramsal bir alt yapı oluşturmak adına büyük adımlar olmuştur.

Durkheim ile beraber suç, sosyolojik bir zemine oturtulmaya çalışılmış, toplumsal bir olgu olarak ele alınmıştır. Durkheim'a göre suç, yalnızca bir toplumda anlaşılacak bir kavram değil, bütün toplumlarda görülmesi ve azalmaması nedeniyle, normalliği ve şartları belirleyen kamusal bir unsurdur. Durkheim, suçun yalnızca kaçınılmaz ve normal olduğunu düşünmekle kalmamış, onu aynı zamanda yararlı da bulmuştur. Ona göre, suçun olmasıyla toplumsal bir gelişimden söz edilebilir ve suç toplumsal duyguların değişim yönüne de ışık tutan bir olgudur.²³ Görülüyor ki, Durkheim ile de suç kavramı, insani konumundan uzaklaştırılmamış, insanın bir edimi olarak sunulmuştur. Suç kavramının yalnızca hukuki anlamda değil, toplumsal anlamda da ele alınışı, toplumun iyiye gidişinde etkili olacağına vurgu yapmaktadır.

Felsefe tarihinde, suç kavramının günümüzdeki anlamına en yakın hale gelişi ise, varoluşçu düşünceyle birlikte olmuştur denilebilir. Varoluşçu düşüncede, genel hatlarıyla insan yalnızdır ve yaşamından sorumlu olan varlıktır. Böylelikle insan olmak, tek kişiden başlayan ve türe doğru giden bir serüven haline gelmektedir. Bu anlamda insan, kendi kendini kurmakta ve seçimler yaparken, her insana dair de bir karar vermiş olmaktadır. İnsan, söz konusu seçimlerden sonra, her eylemini sürekli olarak şekillendirmeli ve aynı zamanda onlarla hesaplaşmalıdır.

Varoluşçu isimlerden suç kavramını özellikle irdeleyen bir isim olarak Jaspers, yaşanan Nazi rejiminden sonra Alman toplumu olarak, yüzleşilmesi anlamında suça değinmiştir. Jaspers, yaşadığı dönemde olanlara susan Alman toplumunu, toplumda yaşanan tüm zorbalıklar ve haksızlıklara ortak olmakla suçlamıştır.

Bütün insanların siyasi birer varlık olması bakımından, insani suç olarak tanımladığı bu suç durumuna düşmesi kaçınılmazdır fakat iktidara katılan ve iktidarı belirleyen yurttaşlar olarak, doğrunun yapılmasını sağlamak da bir ödevdir. Jaspers, sloganlardan ve ezberlenilmiş bakış açılarından kaçınılarak zor olanı, yani ortak bir zeminde konuşmayı ve suçu fark etmeyi işaret etmiştir.

²³ Gölbaşı, a.g.e., s. 68

Jaspers, suça dair yaptığı dört bölümlenmeden (cezai, siyasi, ahlaki, metafizik) sonra, yargı mercilerinden söz etmiştir. Cezai ve siyasi suç hukuk ve mahkeme yoluyla çözülmesi gereken suçlardır fakat ona göre ahlaki ve metafizik suç söz konusu olduğunda, insanı kendisi dışında bir yargı mercii suçlayamaz. Öyle ki, bu suçlar yalnızca kişi tarafından kendisine yöneltilebilir. “Suçluluk sorunu başkalarının bize yönelttiği bir sorudan ziyade, bizim kendimize yönelttiğimiz bir sorudur. Bu soruya kalbimizin en derininde verdiğimiz yanıt, mevcut varlığımızı ve bilincimizi temellendirecektir.”²⁴ Bu bakımdan Jaspers, hukuk ile temellenmiş olan suç kavramını ahlaki ve metafizik bakımdan hukuktan ayırmış görünmektedir.

Jaspers’e kulak verecek olursak, “Hukuk, yalnızca cürüm ve siyasal sorumluluk anlamında suça ilişkin olabilir; ahlaki ve metafizik suça ilişkin olamaz.”²⁵ Ona göre, insanlığının farkında olan ve başkalarını da insan olmağıyla tanıyan insanlar, insan haklarının varlığını kabul eder ve doğal hukuk üzerinden davranışlarını temellendirirler.

Ahlaki suç, felsefesinin hem temel kavramlarından olan, hem de suç sorununa yönelik çözüm olarak sunduğu “iletişim” ile aşılabılır. Metafizik suç ise, bu açık iletişimden sonra gelecek olan yardımlaşmaya işaret eder. Burada ise yaşanan felaketlere karşı söz konusu çözüm, “aşkın (transzendent) biçimde temellenen dinsel veya felsefi bir inanç”²⁶ tır. Bu noktadan sonra Jaspers, Tanrı karşısında özgüvenle durabilmeyi sağlayabilecek bir dönüşümden söz etmektedir.

Jaspers’e göre arınma, dönüşümü sağlayacak olan şeydir ve bunun için ilk gereklilik olan iletişimi, insanların birbiriyle açıkça konuşmasını da o sağlayacaktır. Konuşma yoluyla Alman halkı kendini değiştirebilecek, daha dik duruşlu bir politik durum elde edilebilecektir. Söz konusu arınma, geçmişi de göz önünde bulundurarak yeniden yapılanma çabasıdır.^{27*}

Bütün bunların ışığında Jaspers, suça dair yaptığı belirlenim ve ayrımlarla, günümüz problemlerine ışık tutacak bir tavır takınmaktadır. Bununla birlikte, ahlaki ve

²⁴ Karl Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, Çev. A. Emre Zeybekoğlu, İstanbul: İthaki Yayınları, s. 54

²⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 63

²⁶ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 47

²⁷ Yusuf Mehmet Örnek, “Handeln und Sollen bei Karl Jaspers”, *Eichstatt, Katholische Universität*, (1984), s. 11

*Çalışma boyunca kullanılmış olan Almanca dilindeki kaynakların çevirileri yardım alınarak yapılmıştır.

metafizik suç özelinde bakıldığında Jaspers, suça ilişkin yaptığı ayrımında, kavramı hukuki alandan çıkarmış görünmektedir. Fakat suçu hukuki alandan çıkaran bu tavır, insanları günümüzde bir arada tutan mekanizma olarak, hukukun temellerini sarsan bir yaklaşım olmaz mı?

İşte bu çalışma, şimdiye dek hukuki zemin terk edilmeden tanımlanan suç kavramına, Jaspers'in kendi felsefi dizgesi içerisinde nasıl bir yer edindirdiğini ve suça dair söylediklerini ayrıntılı bir şekilde ele almayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda tez üç bölüme ayrılacaktır. Birinci bölümde Jaspers'in felsefi görüşünün ana hatları belirlenecek ve temelde duran insan kavramı ele alınacak, ikinci bölümde, Jaspers'in suç kavramına dair düşüncelerine, insanın durumu ile beraber suçun konumuna değinilecektir. Üçüncü ve son bölümde ise, suç kavramına getirmiş olduğu başlıkları detaylandırılacaktır.

1. BÖLÜM

JASPERS'E BÜTÜNLÜKLÜ BİR BAKIŞ

1.1. Jaspers'te Felsefe'nin Tanımı

1883 yılında Alman İmparatorluğu'nda doğan Karl Theodor Jaspers, öldüğü 1969 yılına kadar, varoluşçu felsefenin önde gelen bir ismi olarak hayatını sürdürmüştür. İki dünya savaşıma doğrudan tanık olan düşünür, yirminci yüzyıl felsefesine önemli katkılarda bulunmuştur. Aynı zamanda psikiyatrist olan Jaspers, din felsefesi, tarih felsefesi ve siyaset felsefesi alanlarında çalışmalar yapmıştır.

Alman Nazi dönemini yaşayan filozofun başyapıtı olarak nitelendirilen 1932 yılında yayınladığı *Felsefe* isimli kitabı, Nazi Almanya'sında yasaklanmış ve yasağı takip eden süreçlerin ardından, İsviçre'ye yerleşmek durumunda kalmıştır. İsviçre'de yaşadığı dönemde, daha çok siyaset felsefesine yönelen Jaspers, *Atom Bombası ile İnsanlığın Geleceği* isimli eserini yazmıştır. Yaşamı, başlangıçta psikoloji ve felsefenin ne olduğu üzerine sürdürdüğü çalışmalarını, siyaset felsefesi ve suç kavramına doğru yöneltmiştir. Aynı zamanda, Yahudi olan eşinden dolayı da Almanya'da yaşayarak şahit olduğu sıkıntılar, felsefesini doğrudan etkilemiştir.

Jaspers, felsefeye dair tanımlamalarını hem felsefi dizgesinin başlangıcına hem de ilerleyişine yerleştirmiştir. Ona göre felsefe, şimdiye dek ya olağanüstü açıklamalar ya da içi boş düşünceler olarak anlaşılmıştır. Felsefeden ya anlamama korkusu ile uzak durulmuş ya da her insanı ilgilendirmesi fikriyle yola çıkılarak felsefe, içeriğinde bulunmayan her konuyla bezenmiştir. Jaspers'e göre felsefe, bilimler türünden bir ilerleme katetmemekte, hatta hangi çağ olursa olsun, bulunulan nokta, Platon'dan daha ileriye gidememektedir. Her felsefi konu, kendi doğasında olmak durumundadır ve kendi sorunlarını taşır. Bu anlamda felsefeden bilimsel bir kesinlik beklenmemeli, insan özüne yönelen bir bakış açısı düşünülmalıdır.²⁸

Felsefeye dair belirlemelerini çocuklar üzerinden kuran Jaspers, onların olan bitene dair sorduğu soruları, hayata yönelik ve açık fikirli bulmaktadır. Ona göre

²⁸ Karl Jaspers, *Felsefe Nedir?*, Çev. İ. Zeki Eyuboğlu, İstanbul: Say Yayınları, s. 47

çocuklar, bu anlamda felsefi düşüncenin kendisini en iyi yansıtan örneklerdir. Öyle ki, kültürel öğeler ve kesin yargılarla donanmadan evvel, her bir çocuk birer dahi konumundadır.²⁹

Jaspers'e göre felsefe, ne bir hükme varır ne de hükme varmak için araç olur. "O halde kısaca felsefe, canlı düşüncenin yaşanması ve bu düşüncelerde kendini bulma, yahut iş ve onun üzerinde konuşmadır."³⁰ Jaspers, felsefeden belli bir amaca hizmeti beklemez, ona göre felsefe, bir yaşam sürecinde kendini bulma, düşünce sürerken ona eşlik etme anlamındadır.

Jaspers'e göre felsefe yapan kimse, yalnızca gerçek için yaşamayı istemekte ve yaşayıp öğrendikleriyle, bu kazanımlardan sonra nereye vardığıyla ve hangi insanlara rastladığıyla ilgilidir. Böylece insan, her şeyden önce, bizzat ne düşündüğüne ne yaptığına ve hissettiğine odaklanarak, nesnelere, insanları ve kendisini aydınlatmanın peşindedir. Felsefe yapma söz konusuysa, insan bu aydınlanmayı yaşamak için, söz konusu fikirlerden kendini esirgeyemez ve onlara isteyerek maruz kalır. Bu tipten bir düşünüş içindeki kimse, yalanın içindeki mutluluk yerine gerçekteki mutsuzluktan yanadır. Öyle ki gerçek, gizlense ve kesin olmasa dahi, insan, aldanışa düşmemeli ve aydınlanmadan yana direterek ve buna bağlı olarak yol almalıdır. Böylesi bir bakış gerçeği belirgenleştirecektir.³¹ Jaspers'e kulak verecek olursak:

*"Felsefe, insanın kendisiyle varolduğu, insanın gerçekliğe katıldığı bir odaklaştırıcıdır. Felsefe, çocuk da olsa, her insanı daha yalın ve etkili düşünceler içinde eyleme geçirebilirse de, onunla bilinçli olarak uğraşmak, hiçbir zaman bitmeyen, boyuna kendi kendini yineleyen, her zaman var olarak kendini gerçekleştiren bir görevdir. O, büyük bilgelerin yapıtlarında olduğu gibi, küçüklerininkilerde de bir yankı olarak görünür. Bu görev bilinci; insan, insan olarak kaldığı sürece, hangi biçimdeyse öyle uyanık olacaktır."*³²

Jaspers'e göre, insan hemen her eylemiyle kurtuluşu aramaktadır. Felsefe ise insana, bilimlerin sağladığı türden bir kurtuluş sunmamakta ya da ilahi dinlerin türünden bir kurtuluşa işaret etmemektedir. Fakat böyle olmakla beraber, tüm felsefe yapıtları, bir dünyayı yenme şeklidir ve kurtuluşun eşidir.³³ Böylelikle, anlaşılıyor ki Jaspers, felsefeyi

²⁹ Karl Jaspers, *Felsefeye Giriş*, Çev. Mehmet Akalın, İstanbul: Dergah Yayınları, s. 30

³⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 32

³¹ Karl Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, Çev. Sedat Umran, İstanbul: Birleşik Yayıncılık, s. 177

³² Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 49

³³ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 40

durağan bir yapı olarak görmemiş, insana dair bir alana dokunma, insanın düşünce alanında yer edinme, amacı olmayan ve araç haline gelmeyen, bitimsiz bir olgu olarak tanımlamıştır.

Jaspers'e göre, kendi varlığı ve yaşamına ilişkin ciddi sorular sormakta olan insan, cevaplarını bilim yoluyla bulamayacaktır. Bu yolla da insan, kendisini bir nesne olarak karşısına alan bilimin genel geçer bir bilgi arayışında olduğunu görecektir ve varlığını aydınlatacak olan etkinliğin felsefe yapmak olduğunu anlayacaktır. Böylelikle de, felsefe yapma olanağı varoluşunu aramakta olan her insan için açılmış olacaktır.³⁴

Felsefi gerçek, insana dünyadaki yegane gerçeği sunmamakta, aksine içinde fazlasıyla insan barındıran bir şekil dahi almamıştır. Bununla birlikte Jaspers, felsefenin bundan daha üstün bir bakış olarak, yaşamla ilgili olan tüm yollara açık olduğunu söylemektedir. Burada söz konusu olan amaç, yolu anlamak değil bu yolu gerçek anlamıyla kabul edebilmektir.³⁵

Jaspers, felsefenin bilgi ve hayranlık, kaybediş ve kendisi olma, eminlik ve şüphe ikilemelerinden beslendiğini ve bu durumların, felsefi yolculuk boyunca onunla beraber olduğunu belirtmiştir. Felsefede insanın yaşaması gereken ve ondan ayrı olamayacağı bir yön olduğunu Jaspers, *Felsefi İnanç* isimli eserinde şöyle belirtmiştir:

*“Felsefede, ilk andan itibaren, geride bırakılması mümkün olmayan bir şey vardır. İnsani durumların ve varoluş görevlerinin, her türlü değişimi karşısında, bilimlerin her türlü ilerleyişi karşısında, fikrin bütün kategorilerinin ve yöntemlerinin geliştirilmesinin karşısında, hedef tektir: Yegane ebedi gerçeği, yani koşullar altında ve yeni araçlar vasıtasıyla, belki daha fazla berraklık olanaklarına sahip olmak suretiyle yakalamak.”*³⁶

Jaspers'e göre felsefe, kendi varlığını aramakta olanın insanın etkinliğidir ve bilimlerden tüketilemeyen yönünü felsefeyle aydınlatmak yolundadır. Bu felsefi görüş, kavramları kullanırken her zaman gerçekleştirilmeyi hedeflediği varoluşunun peşindedir. Ona göre insan, bilimi reddetmeden, onun nesnelereyle bu noktayı aşarak, varoluşunu aydınlatmayı istemektedir.³⁷

³⁴Yusuf Mehmet Örnek, “Karl Jaspers – Varoluşçuluk Felsefesi Mi, Akıl Felsefesi Mi?”, *Ankara, H.Ü.E.F.D.*, C III, S.2, (1985), s.180

³⁵ Jaspers, *Felsefi İnanç*, Çev. Akın Kanat, İzmir: İlya Yayınları, s. 107

³⁶ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 156

³⁷ Örnek, “Karl Jaspers – Varoluşçuluk Felsefesi Mi, Akıl Felsefesi Mi?”, s. 181

Varlığın ne olduğuna dair belirlemelerini de bu noktadan ayrılmadan yapan Jaspers, kaybedilmeyen ögelerin, insanların iletişimiyle birleştiğini söylemektedir. Bahsi geçen iletişim fikri, akıldan akla, ruhtan ruha değil, varoluştan varoluşa gerçekleşen bir iletişim şeklindedir. Felsefenin beslendiği bu dinamikleri, yıkıcı bir savaş yaklaşımıyla değil, sevgi dolu ve olanı besleyen bir savaşım olarak tanımlamaktadır.

Jaspers'in varlık anlayışını, felsefeye dair düşüncelerinden ayrı düşünmek mümkün görünmemektedir. Öyle ki, tüm bu söylemlerinden sonra Jaspers, felsefenin gayesini “varlığın bilinmesi, sevginin aydınlanması, huzurun kemale ermesi”³⁸ olarak ifade etmektedir. Jaspers'e göre bu aydınlanma, felsefenin hem akıldan hem de varoluştan vazgeçmemesiyle olmaktadır. Felsefe, eğer varoluştan vazgeçerse; özünü, temelini ve dolayısıyla gerçekliğini, akıldan vazgeçerse; bağı, ilişkiyi ve hakikati yitirecektir. Ona göre, insan olabilmek de tam olarak burada, akıl yoluyla varoluşu gerçekleştirmede mümkün olmaktadır.³⁹

1.2. Varlık Biçimleri

Felsefe anlayışını oluştururken, tüm eserlerinin başlangıcında varlığı açıklama yoluna girmiş olan Jaspers'in, felsefi görüşünde de hemen her şey, varlıkla ve insanla ilişki içerisindedir. Gerek varlığı, gerekse insanı tanımlarken Jaspers, felsefeye yönelik söylemlerinden kopmamış ve diğer tüm kavramlarını açıklarken, başlangıç noktasındaki anlayışıyla bağlantılı olmuştur.

Jaspers, felsefenin “bu nedir?” ve “bu nereden geliyor?” sorularıyla harekete geçtiğini, varlık alanında ise başlangıcın arkhe aramak ile yapıldığını söylemektedir. Ona göre, varlığa dair sorulan sorularda varlığın içinde olunmadan, onun karşısına geçilip bakılarak edinilen her tutum eksiktir. Öyle ki, şimdiye dek varlık, insanın dışında duran bir nesne gibi görülmüş, kendisine yönelinen bir konu gibi bulunmuştur. Jaspers'e göre ise varlık, bilinçli varoluşumuzun eski fenomenlerinden biri olduğundan, onun içerdiği bilmece anlaşılammaktadır.

İnsanın, kendini düşünen varlık olarak ele alışında, kendini hem özne hem nesne yapışı ya da düşüncenin kendi kendisine dönmesi ikilemi bulunmakta ve Jaspers, bu

³⁸ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 43

³⁹ Örnek, “Karl Jaspers – Varoluşçuluk Felsefesi Mi, Akıl Felsefesi Mi?”, s. 185

durumu bir süje-obje yarılması olarak görmektedir.⁴⁰ Bilinçli olan her araştırmamanın bu yarılma içine düşeceğini, ideal nesnelere de olsa, duyular da olsa, soruşturma alanında kendimize bir nesne bulduğumuzu söylemektedir. Fakat ona göre problem, çok açık bir çözüme varmaktadır. Çünkü Jaspers'e göre, varlık ne bir obje ne de bir süje olabilir, varlık bu yarılmada ortaya çıkan bir çepeçevre kaplayan olmak durumundadır.⁴¹

Jaspers, söz konusu yarılmanın, insan bilincinin temel yapısı olduğunu söylemekte, bu yarılma aracılığıyla kendisini kuşatan şeye varılabileceğini belirtmektedir. Ona göre kuşatan, süje ve obje bölünüşüyle zaman ve mekan kalıpları içinde, insana düşünülebilirliğin alanında görünmektedir. Bu sebepten de var değil aksine, bölünüşün içinde vardır. Çünkü bu yarılma, dünyanın ne olduğu ve kendisi olup olmadığı sorularını da beraberinde getirmektedir.⁴²

Jaspers, ikinci yarılmanın ise, her düşünüşün aksini de düşünme zorunluluğunu getirmesiyle beraber oluştuğunu söylemektedir. Ona göre, varlıkla beraber hiçlik de düşünülür ve düşünme biçimi bir belirlenimi sağlayıp, ikinci bir yarılmaya neden olmaktadır. İşte çepeçevre kaplayan, bu belirlenimle, zıtlıkta olanda kendini göstermektedir. Jaspers'e göre, böyle bir düşünüş tarzı bilgiyi değil, düşünce aracılığıyla gelişmiş olan varlık bilincinin değişimini sağlamaktadır. Çepeçevre kaplayan hakkında yapılan felsefi soruşturma, varlığın içine girmiş demektir.⁴³

Jaspers'e göre, aynı yıllarda benzer felsefi problemlere değinmiş düşünürler, aynı yarılma içerisindeki bir soruşturma içerisindeyler. İnsanın süje-obje ayrımına düştüğü bu yarılma durumunu, ikisinin birleşimi yoluyla onları aşabilmeyi, her bir düşünürün farklı şekillerde dile getirdiklerini söylemektedir. Çepeçevre kaplayan bu manada varoluş, bilinç, yani bizdir. Böylelikle, çepeçevre kaplayan aslında düşünmeyi ve felsefe yapma özgürlüğünü de sağlayan, temelde bulunan şeydir. Ona göre, sağlam görünen dayanakların yıkılışı ve hiçliğin görünmesi özgürlüğün asıl alanıdır, hiçlikle birlikte asıl varlık insana hitap etmeye başlayacaktır.⁴⁴

⁴⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 45

⁴¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 46

⁴² Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 49

⁴³ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 47

⁴⁴ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 52

Jaspers, varlığı yalnızca bir obje ya da süje olarak tanımlamamış, onun sabit bir bilgisine, yorumuna erişilemeyeceğini özellikle belirtmiştir. "Jaspers'e göre (hangi araçla olursa olsun) varlığın bütünü kavrama olanağı yoktur. Çünkü ancak bilinçte olan bilinebilir."⁴⁵ Bu türden bir bilinç durumunun ise herkeste olduğunu düşünmek, Jaspers'e göre yanlış bir tutumdur.

Çepeçevre kaplayan ya da kuşatan, hayatın meydana gelişinde hem kendisini hem de bir iç dünyayı açığa çıkarmaktadır. Öyle ki, insan, kuşatanı bilmekle aslında, kendisinin de bir kuşatan tarzı olduğunu bilmektedir. Söz konusu bilgi, insanın, kuşatanın, yani canlı kişisel varlığın bir tarzı olmasından ileri gelmektedir.⁴⁶

Jaspers'e göre, varlığın konu haline gelebilmesi hiçbir durumda mümkün değildir çünkü konu olan ve konu olana yönelen şey, her zaman dışarıda kalan bir konumu ifade etmektedir. Öte yandan da varlık, çepeçevre kaplayan, daima kendini gösteren bir şeydir, arka planda durarak kendini gösterir, konu olmadan, hep çepeçevre kaplayan olarak oradadır. Böylelikle her türden düşünüş ve her problem de çepeçevre kaplayanın içindedir denilebilir.

Varlığın kesin bir bilgisinin edinilemeyeceğinin yanı sıra Jaspers, varlığın bütününe ve sabit bilgisine ulaşamayacağını vurgulamış, kimi durumlarda ise açıklık kazanabileceğini özellikle belirtmiştir.

"Varlık, her vakit, bir durum içindedir. Varlığın bir durum içinde olması, kendi çevresi ile ilintiler içinde olması demektir. Durumlar, durmadan değişir. (acı, savaş, mücadele) ... Başka bir deyimle, gerçek varlık, artık konuşmayan, tarihe mal olmuş olan varlıktır. Çünkü varlık, tarihliliktir. Kendinin zamanlı olmayıp bir zaman yarattığı olduğunu tarihlilik yoluyla anlarım. Tarihlilik, konu olan varlıkla, varlığın, zorunlulukla bağımsızlığın birliğidir. Eğer ben, konu olabilen bir varlık olmasaydım, gerçek varlık da olamazdım. Çünkü, konu olabilen varlıktan, yoksun bir varlık, yoktur. Bunun içindir ki tarihlilik, zamanla sonsuzluğun birliğidir. Varlık, ne zamansızdır, ne de varlık olarak zamanlıdır. Varlığın bu karakteri, ne açık ve seçik bir şekilde anda kendisini gösterir."⁴⁷

Jaspers'e göre, tarihlilik içinde bulunan varlık, dünyada sürekli durumlar içinde bulunmakta, sonsuz kere bilgi konusu edilebilmektedir. İnsan, dünya içinde bulunmakta

⁴⁵ Nejat Bozkurt, *Çağdaş Felsefelerden Kesitler*, İstanbul: Sosyal Yayınları, s. 134

⁴⁶ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 49

⁴⁷ Kamran Birand, *"Existentialisme Üzerine II"*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII. Cilt, (1964) s. 103

fakat onu bir bütün olarak konusu haline getirememektedir. Çünkü görünmekte olanlar bitimsiz bir şekilde araştırılabilirler.⁴⁸

Dünya, bir birlik halinde bulunmayışı ve kapalı olmayışı bakımından, onun içinde bulunan insan tarafından tam anlamıyla kavranamaz. “Sadece mutlak dünya tasavvurları başarısız değildirler. Dünya kül halinde değildir ve prensip altında toplanamayacağından, bilgi için çeşitli perspektifler halinde parçalanmıştır. Bütünüyle dünya-varlığı bilginin konusu olamaz.”⁴⁹ Bir bakıma, “dünya hakkındaki görüşler dünyada varolanlara bakılarak diğer varolanların açıklanmasından başka bir şey değildir”⁵⁰ demek mümkün görünmektedir.

Jaspers’e göre, bilinmesine imkan bulunan, dünya içindeki nesnedir ve bilim tarafından zorunlu bir biçimde bilinebilir fakat zorunlu olarak bilinemeyecek şey ise bilmeye konu olamaz. Zorunlu olarak bilinemeyecek şey, yalnızca bir hitap anlamında konu edilebilir ve felsefi düşünce, varlığı belirleme olarak anlaşıldığında özünü kaybetmiş olacaktır. Öyle ki, varoluş aydınlanmasının hitap olarak değil de varlık belirlenimi olarak anlaşılmış her sözü, onu kötüye kullanmaya dair bir ayartmadır.⁵¹ Dünyayı bu şekilde gören Jaspers, onun olup bitmiş halde olmayan bir şey olduğunu, kendisinden hareketle açıklanamayacağını fakat dünyada olanların, birbirleri vasıtasıyla sonsuza dek açıklanabileceklerini söylemiştir.⁵²

Jaspers’e göre varlık, ancak sınır durumlarda gerçekleşir, dile getirilebilir ve deneyimlenebilir bir şeydir. Varlığı anlamlandırma, yorumlama yoluna gidilebilmesi, onun bilinmesine zemin hazırlanmış bir durumda mümkün olabilir. Bu zemin, durumlar olarak insanın karşısına çıkmakta ve durumlar değişimlerle yaşanmaktadır. Jaspers, bu durumu *Felsefe’ye Giriş* adlı metninde şöyle açıklar:

“Çünkü, bütün varlığa sadece manalandırmada sahibiz. Varlığı ifade etmeye kalktığımız anda, konuşulan manada sahibiz ona; ve her şeyden önce, dilde ifadesini bulan şeyi, bilinebilirlik sahasında kavramışız demektir. Fakat bizim konuşmamızdan çok önce, pratik hayatın dilinde, varlık, bizim için, eşya ile

⁴⁸ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 31

⁴⁹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 90

⁵⁰ Osman Elmalı, *Jaspers’in Varlık Anlayışı*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995, s. 27

⁵¹ Nebil Reyhani, *"Varlık Felsefesi, Varoluş Felsefesi ve Karl Jaspers'in 'Negatif Antropoloji'si"*, Assos'ta Felsefe Toplantıları, 2010, Çanakkale

⁵² Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 88

manası olan bir şeydir; bir başkasına atf yapmak suretiyle tayin edilir. Varlık, bizim için manalandırılabilir ile ilgisi nisbetinde vardır. Varlık ve varlık bilgisi, olmakta-olan ve olmakta olanı dile getiren dilimiz, çeşitli manalandırmaların bir örgüsüdür. Her varlık, bizim için bir yorumlanmış değildir. Eğer varlık yorumlanmış manada anlaşılabilir ise, bu şekliyle ayrılmış olmak mecburiyetinde görünür: Yorum bir şeyleri yorumlar; yorumumuz yorumlanmış olanı varlığın karşısına koyar. Fakat bu ayırma, başarı kazanamaz. Çünkü, bize, yorumlanmış bir varlık, tabiri caizse, yorumun konusuna uymayan bir bilinebilirlik kalır. Bildiğimiz her şey, sadece, varlığa, yorumlamamızın görmediği bir hüzmeye, yahut da bir yorumlama imkanı yakalamasıdır. Bütünüyle varlık o şekilde bulunmalıdır, ki bütün bu yorumlar bize görülmeyeni işaret etsin.”⁵³

Böylece Jaspers, yorumlama ve ona ait nesnelere yeniden anlamlandırma yoluna gittiğimiz varlığın, ancak bu şekilde, görülmeyene dair de bir fikir yürütme imkanı sunacağını söylemektedir. Ona göre, bahsi geçen bilme ve anlamlandırma süreci bitimsizdir.

Varlık biçimlerini ise Jaspers, üç bölüme ayırır: “Belirli bir durum içerisinde mevcut olan tüm varlıklar insan için nesneyi oluşturmada ve “nesne varlık” (objektsein) içine girmektedir. Soru soran, sorduğu soruların yanıtlarını arayan, nesne varlığın karşısında, nesne olmayan “ben-varlık” (ich-sein) vardır. Ben-varlık kavramının diğer ifadesi “özne varlık” (subjektsein)tır.”⁵⁴ Üçüncü varlık türü ise, diğer varlıkların sınırında kavranan ve bir aşkınlık içinde varolan “kendinde varlık” (an sichsein) tır.

Tüm bunlardan sonra Jaspers, “varolma (dasein) kavramını geniş anlamda kullanır. Dünya içinde, dünyaya ait ne kadar varlık varsa onların toplamı için de bu kavramı dile getirir.”⁵⁵ İnsanın varoluşu ise öncelikle biyolojik bir varlık olmasından sonra, insanın varolma özgürlüğü de demektir. Bu özgürlük durumu, insanın bilincini de beraberinde getiren, en önemli karakteristiktir ve seçimlere giden yolu açan da odur.

Jaspers, özgürlük ve bu türden bir varolma durumunu yalnız bir insanla değil, insanlar içinde olmaklıkla ele almaktadır; çünkü dile getirme eylemi burada gerçekleşmektedir. Bahsetmiş olduğu dile getirme, iletişimin başlangıcıdır ve iletişim insanın özgürlüğü ile birebir gereklilik içerisinde. Ona göre, “iletişimin temel şartı ise

⁵³ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 88

⁵⁴ H. Haluk Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları, s. 24

⁵⁵ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 25

hürriyettir (özgürlüktür). Zira hiç kimse benim için seçemez, benim özgürlüğümü uygulayamaz, benim yerime var olamaz."⁵⁶

Jaspers, varlık biçimleri arasından özellikle insanı felsefesinin temeline yerleştirmiş görünmektedir. Bu sebepten, insanın varolması ve ardından da varoluşu özellikle irdelenmesi gereken bir noktadır.

1.3. Varolma (Dasein) Olarak İnsan

Varolma olarak insan, Jaspers'in insanı tanımlarken yaptığı iki ayırmadan birincisidir. Bu anlamda, insanın dünya içinde bulunuşunu ve felsefi araştırmaların konusu olabilecek niteliklerini de gündeme getirmektedir.

*"İnsan nedir? Vücut olarak fizyoloji, ruh olarak psikoloji, toplumun bir unsuru olarak sosyoloji tarafından tektik edildi. İnsan hakkında, diğer canlı varlıkların tabiatını tanıdığımız gibi, tabiat olarak ve belgelerin kritik ayıklanması suretiyle elde ettiğimiz tarihi bilgi olarak, faaliyet ve düşünce halinde ifade edilen anlamda, anlamak suretiyle ve tabii olayların, durumların ve hareket noktaları vasıtasıyla hadiselerin, izahı şeklinde bir şeyler biliyoruz. İnsan hakkında yapılan araştırmalarımız, bize çeşitli bilgiler getirdi, fakat bütünüyle insan bilgisini değil."*⁵⁷

İnsan bir varlık olarak, öncelikle kendini bedensel yanıyla kavrar çünkü o olmaksızın yoktur ve bu kişisel varlığa bağlıdır. Öyle ki insan, onunla birlikte hareket etmekte ve kendini dünyayla bağdaştıracak şekilde onu sahiplenmektedir. Fakat Jaspers'e göre, tamamen bu bilgisiyle kalan insan, yalnızca bedenselliğiyle özdeş bir varlık olmadığı için, bilincini yitirir.⁵⁸

Jaspers'e göre insan; düşünmesi, onları anlamlandırmak için objelere yönelmesi ve kendi kendisini düşünebilmesi anlamında, birlikte bulunduğu tüm varlıkların bir tarzı olmaktadır. Böylece insan, bilinciyle birlikte herhangi bir ayırım olmaksızın, düşünülebilen nesnelere bir arada tutabilmektedir.⁵⁹ Jaspers, özne ve obje bölünmesinde insanın yalnızca bilincin iç yüzünü görmekle

⁵⁶ Bozkurt , a.g.e., s. 137

⁵⁷ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 75

⁵⁸ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 59

⁵⁹ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 51

kalmadığını ve “onu aşarak onun ötesinde bir tutamak bulmak”⁶⁰ durumunda olduğunu söylemektedir.

Jaspers, tıpkı varlık soruşturmasında olduğu gibi, insanın ne kadar bilinip, anlaşılabilirliği sorusunu da önemli bir yere koymaktadır. Söz konusu sorunun hemen ardından, insanın kendi kendisini nasıl bileceğine dair de şu şekilde açıklama yoluna gitmiştir:

“Gerçekte insan, iki şekilde kendisini bilebilir: Araştırma konusu olarak ve her araştırmaya kapalı özgürlüğün kendisi olarak. Bunlardan ilkinde konu olarak, diğerinde kendisinin farkına vardığı zaman, insanlığının da farkına varan insandan söz açıyoruz. İnsanın ne olduğunu, insan hakkında bir şey bilmiş olmakla anlayamayız, sadece faaliyet ve düşüncemizin kaynağında insanlığımızı öğreniriz. Aslında, insan, kendisi hakkında bilebileceğinden daha fazla bir şeydir.”⁶¹

Bahsi geçen fazlalık, varoluş alanındaki, henüz kendini gerçekleştirmemiş olan insanın özgürlüğü ve yine insanın tecrübe edeceği sınır durumların ardından gelen, bir sonraki başlıkta açıklanacak olan yönüdür. Jaspers’e göre, insan düşünce ve bilinç yönüyle diğer varlıklardan ayrılmaktadır.

Jaspers’e göre, insanın görüntüsüne dair bilgisinde, kendi doğasının ve tarihin onu hangi noktaya getirmiş olduğu, onu ne yaptığı bulunmaktadır. Bununla birlikte, yine aynı zamanda, insan doğanın ve tarihin dışından gelen bir yanı da barındırır ve hedefi, o gelmiş olduğu yerde, kökeninde bulunmaktır.⁶²

Jaspers’e göre, insanla ilgili bildiğimiz tüm şeyler ve insanın kendi kendisine dair bildikleri insanı tanımlamaya yeterli değildir. İnsanın neye bağlıysa onunla ilişki kurduğunu fakat tamamen o şey olmadığını, kendi neliğinden çıkan bir soruyla harekete geçeceğini ve ruhundaki dinginliğini bozacağını söylemektedir. Öyle ki, bu dinginlik yitirildikten sonra insan, kendi kendisi olabilse dahi, onun bu hissedışı kavranamaz. Ancak insan, tekil olarak değil tüm insanlık üzerinde bir egemenlik kuramayacağını içinde hissettiğinde, aslında ne olduğunu kavrayacaktır. Bu kavrayış insana, ne olduğuna dair görüntüler verir ve insan, bunları da yedeğine alarak yoluna devam edecektir.⁶³

⁶⁰ Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, s. 54

⁶¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 75

⁶² Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, s. 58

⁶³ Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, s. 61

“Soru sormasıyla kendisini diğer varlıklardan ayıran ben varlık olarak insan, kendi varolmasının yanıtlarını bilimlerde aramaktadır. Bilimler de insanı kendi araştırma yöntemleriyle nesnelleşen bilgiyle açıklamaktadır. Jaspers, ‘insan nedir?’ sorusuna bilimlerin verdiği yanıtları yeterli bulmaz; çünkü insanın ne olduğu sorusu “özgürlüğünün içinde” gizlidir.”⁶⁴

Böylece insan varlığını, özgürlüğü, dünya içinde olmaklığı ve yaşamı ile anlamlandırmaktadır. Jaspers insanın da, varlıkla benzer bir biçimde, dünya içinde oluşu nedeniyle, tamamıyla bilinip bilinmemesi sorusunu gündeme getirir. “Acaba insan, bilinebilecek kadarıyla, her yönüyle anlaşılabilir mi? Yoksa, bunun dışında bir şey mi, yani, konulu düşünceden uzak, yine de vazgeçilmez imkan olarak, bilgi için karşımıza dikilip duruyor mu?”⁶⁵ Böylece Jaspers, bir düşüncenin konusu olması ya da bir düşünceyi soruşturması durumlarından ayrı tutularak, insanın, kendi başına nasıl bir varlık olduğu sorusunu sormaktadır.

Jaspers, insana dair tüm tanımlamalar ve varılmış olan kanıların onun yalnızca bir zamanına, bir durumuna işaret ettiğini *Felsefeye Giriş* eserinde şöyle ifade etmektedir:

“Bir kere daha tekrar ediyorum: İnsan, dünyada varoluş olarak, bilinebilen bir nesnedir. Mesela, ırk teorilerinde, bilhassa çeşitli neviler şeklinde; psikanalizde, şuur-altı (bilinçaltı) ve onun tesirleri; marksizmde üretim ettikleriyle, tabiata ve topluma hakim olan, birbirini tamamlayarak şekillendiren emekle üretici, canlı olarak anlaşıldı. Fakat bütün bu tip bilgi yolları, insanda bazı şeyleri, hayatta olan bazı şeyleri anlarlar, fakat bütünüyle insanı asla. Bu gibi araştırma teorileri, kendilerinin insanı bütünüyle anladıkları iddiasını yükselttikleri takdirde -ve hepsi bunu yapıyorlar-, gerçek insanı gözden kaybederler ve bu teorilere inananlar da insan bilincini ve nihayet bizzat insanlığı sönüşün hududuna kadar getirirler. İnsan olma, özgürlük ve tanrıya yönelme demektir.”⁶⁶

İnsan, diğer canlılardan ayrılan yapısı bakımından felsefenin yönünü belirleyen ve felsefi düşüncüyü gerçekleştiren varlıktır. Öyle ki, insan yalnızca dünyada var olmasının yanı sıra, taşıdığı tin unsuruyla insan olmaktadır. Jaspers’e göre insan, insani durumlarındaki sonsuz olanakları yakaladığı takdirde hiçbir zaman umut kesilebilir bir varlık olamaz. Simgesel anlamda bu durumu Jaspers, insanın Tanrı tarafından kendine benzer şekilde yaratılmış olmasıyla ve ne kadar yitirse yitsin bu benzerlikle varolacağıyla ifade etmektedir.⁶⁷

⁶⁴ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 28

⁶⁵ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, syf: 75

⁶⁶ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 77

⁶⁷ *Çağımız - Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler*, Çev. Bertan Onaran - Mahmut Garan, İstanbul: Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, s. 73

“Bir ‘tinsel’ varlık artık itkiye ve çevreye bağımlı değildir, ‘çevrenin bağlarından kurtulmuş’tur, ben ona, ‘dünyaya açık bir varlıktır’ diyorum: Böyle varlığın artık ‘dünya’sı vardır. Böyle bir varlık, bunun ötesinde, kendisini en baştan itibaren verilmiş olan çevresinin karşı koyma ve tepki merkezlerini (hayvan da bunlara sahiptir ama kendisinden geçmiş bir halde kendini bu çevre içinde kaybeder) ‘nesne’ haline getirilebilir ve (canlıya ait itki sisteminin ve ondan önce gelen duyu işlevleri ve duyu organlarının bu nesne dünyasında veya onların verilmişliğinde meydana getirdikleri sınırlamalar olmaksızın) bu nesnelere nasıl olduklarını ilke olarak kendisi kavrayabilir.”⁶⁸

İnsanın tinsel yönü, onu harekete geçiren, varlık olma alanında başka yönlere de sıçrayışını sağlayan şeydir. İnsanın, hakikati araması, gerçeğe yönelmesi ve nesnelere hakkında bir fikre sahip olmayı istemesi açısından, taşıdığı tinin büyük bir önemi vardır. “Evrende en değerli varlık olan insanlık, nesnel gerçekliklerin basamaklar dizisinde tin, yığınlar içinde kendi kişiliğiyle insan bireyi, doğa kuruluşlarında insanın yarattığı sanat ve düzen yapıtıdır.”⁶⁹ Bu anlamda tin, insanı çeşitlendiren, onu tek bir alana ya da tek bir niteliğe tabii kılmayan bir çeşitlilik unsuru da taşımaktadır.

Jaspers, insanın iletişim ve yaşam içerisinde oluşunda, dünya içinde oluşunda bir anlamlılık ve canlılık kazandığını, bu canlılığın sürekli gelişim ve değişimle sürdüğünü ifade etmektedir.

“Biz varız: Her canlı gibi bir çevre içinde yaşarız... Bu doğrultuda diller, aletler, yapılar, fiiller oluşturan, yalnızca insanlardır. İnsan, kendisini de, nesnel olarak ortaya koyar. İnsan haricindeki bütün canlılar, yalnızca çevresindeki varlıklardır. Oysa insanın varoluşundaki görünümün özü, çevreye dönüklüğün müteakip şekillerinden kaynaklanır. Bunlar bu öze nüfuz ederler, onun omuzlarında dururlar ya da onun hizmetine girerler.”⁷⁰

Böylelikle, insan yaratımda bulunur ve hem kendi yaratımlarına hem de kendi kendine dair düşünüşe ve yeniden bitimsiz bir şekilde yeni yaratımlara girişmektedir. Jaspers’e göre insan, kendine dair doyuma tam anlamıyla ulaşamaz. İletişimi, dünyaya teması ve diğer insanlara teması ona tam bir yeterlilik sağlamayacaktır. “Biz insanlar, hiçbir zaman, kendi kendimize yeter değiliz. Kendimizi aşmak isteriz ve kendi hiçliğimiz içinde bizi bize nüfuz ettiren tanrıya, bilincimizin derinliğiyle birlikte yetişiriz.”⁷¹

⁶⁸ Max Scheler, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, Çev. Harun Tepe, Ankara: Bilgesu Yayıncılık, s. 67

⁶⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 179

⁷⁰ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 17

⁷¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 77

İnsanın sahip olduğu yetiler, onu tam anlamıyla felsefi alandaki insan boyutuna taşımamaktadır. Jaspers'e göre, insanın varoluşu tüm yetilerinin tartışılabilmesi için yaşanması gereken bir durumdur. "İnsan olmanın yeri, insanın iradesini kazandığı derinliktedir. İnsan-olma, insan oluşma demektir."⁷² İnsanın sahip olduğu iradeyi kazanması, özgürlüğünü, varoluşunu ve sorumluluğunu kavraması gerekmektedir. Öyle ki, bu veriler farkında olunması gereken, onlarla aydınlanması gereken şeylerdir.

Jaspers'e göre, insan iletişim ağları ve varoluşuyla kaplıyken, hayata dair bir ereği de bulunmalıdır. Onu diğer varlıklardan ayrı tutan ve varoluşundan söz eden düşünür, insanı üstün kılan şeyin buradan geldiğini düşünmektedir. Ona göre bu ereğe, gerçeği bilmekle, onu tecrübe etmekle ulaşılabilir. "İnsan bu dünya üzerinde varolduğu sürece hakikatin peşinde olacaktır. Hakikati bulmak, ona ulaşmak için çabalayacaktır. Bu hal onun insan olmasının zorunlu şartıdır."⁷³ Böylece, hakikate ulaşma amacı, insanın varoluşunda önemli bir yer tutmaktadır.

Varlığındaki bilinciyle sahip olduğu tin unsuruyla insan, varoluşunun tam olarak aydınlatılamamasını yaşamaktadır. Söz konusu imkan hem insanın özünü oluşturur hem de biriciktir. Bu durumu, Yusuf Mehmet Örnek *Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers* isimli metninde şöyle ifade eder:

"Her tek insanın ne olduğu, kendi imkanının gerçekleştirilip gerçekleştirilememesine bağlıdır. Tek olanın kitle içinde kaybolan bi bireyden, bir sayıdan daha fazla olduğuna dair bilinlendirilmesi, Jaspers'in varoluş felsefesinin amacıdır. Bu amaca ulaşmak için Jaspers her tek insana çağrıda bulunur. Bu çağrı (appell) insanı kendi kendi kendisi üzerine düşünmeye, kendini kendine hatırlatmaya, kendi varoluşunu aydınlatmaya yöneliktir. Jaspers'in varoluş felsefesinin amacı herhangi bir felsefe problemi çözmek değil, felsefe yapmaya çağrıdır. Felsefe yapan insan, imkanını düşünen, onu aydınlatan ve gerçekleştiren insandır."⁷⁴

Böylece anlaşılıyor ki Jaspers, insanın ne olduğu, ne ölçüde bilinebileceği, imkanları, varlığında neleri barındırdığı ve varlığının nereye varması gerektiği konusunda, felsefeyi ve felsefi düşüncesini, dolayısıyla da bu düşünüşle gelen varoluşunu önemli bir yere konumlandırmaktadır.

⁷² Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 84

⁷³ İbrahim Hakkı Aydın, "Bir Felsefi Metafor 'Yolda Olmak'", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VI, Sayı 1, (2006), s. 1

⁷⁴ Yusuf Mehmet Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", *Türkiye Felsefe Kurumu/Ankara Sanat Kurumu*, Ankara, 1983, s. 57

1.4. Varoluş (Existenz) Olarak İnsan

Jaspers, varoluş kavramını “varoluş hiçbir zaman obje olmayan şey, kendisiyle düşündüğüm ve faaliyette bulunduğum, menşe, ki onun üzerine konuşurum, yine de kesin bir bilgi edinmem; varoluş kendisi ve aşkınlık ile münasebeti olan şeydir”⁷⁵ şeklinde tanımlamıştır.

Jaspers’e göre, varoluş kavranabilen, tamamıyla bilgisi edinilen bir şey değildir. Nesne olarak, karşımızda duran varlıklar, kavranabilen varlıklardır ve varoluşlarını kavramış olmak mümkün değildir. “Bütün nesnelere birer görünümünden ibarettirler sadece. Kavranmış olan hiçbir varlık, varoluşun ta kendisi ve bütün olarak varoluş değildir aslında.”⁷⁶ Varoluş böylece, kavranabilmesi ve insandaki yeri anlamında her zaman daha fazla olana işaret etmektedir.

“Varoluş kategorilerle ifade edilen bir kavram değildir. İnsan, bilimlerin tarafından tüketilemeyen ve sadece anda gerçekleşen eylemlere, olaylara indirgenemeyen hep daha fazla olandır. Bu yönüyle de sadece insan özgürce eyleme imkânına sahip bir varlık olarak statik olarak tanımlanması mümkün olmayan bir mümkün varoluştur.”⁷⁷

İnsanın varoluşundan ve varlığından bahsederken Jaspers, onu nesnelere ayrı bir konuma getirmekte fakat nesnelere bulunduğu alandan ayırmamaktadır. Ona göre insan, “nesnelere arasında, hiçbir bağlantıyla karşılaştırılmayan, kendi türünde tek kalan ve hepsinin karşısında bulunan bir varlık”⁷⁸tır. Böyle olmakla insan, hem nesneyi karşısına alan, hem onunla beraberce varolan hem de bağlantısı anlamında hepsinden başka olan bir varlıktır.

Jaspers, varlık tanımlamasında da belirttiği gibi, varoluş dediği şeyin, insanda en eski fenomenlerden biri olduğunu, insanın bu cevherle yaşamasından dolayı onu fark edemeyişini söylemektedir. Söz konusu fark edişte ise, insanın asıl varlık biçimine dair nesnel bilgiler yoktur, “yalnızca her tek insanın gerçekleştirebileceği bir imkan”⁷⁹ vardır. Bu anlamda insanın ne olduğunu bilmenin önemi ve olanakları içinde olan şey de tam

⁷⁵ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 18

⁷⁶ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 36

⁷⁷ Vedat Çelebi, “Kierkegaard ve Jaspers’in Varoluş Felsefesinde Akıl Din ve İman İlişkisi”, *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 2017, s. 108

⁷⁸ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 337

⁷⁹ Örnek, “Karl Jaspers – Varoluşçuluk Felsefesi Mi, Akıl Felsefesi Mi?”, s. 180

olarak budur “çünkü insan denen varlık biziz.”⁸⁰ Böylece insan, kendi kendini bilebilmesi konusunda hem yalnızdır hem de kısıtlıdır. Öyle ki insan, bilinenlerden, kavranan yönlerinden çok daha fazlasıdır ve bu fazlalık, varoluşudur.

Jaspers’e göre, insanın bu bilinmez yola koyulması için, bir noktadan başlaması ve düşünceye dair deneyimler edinmesi gerekmektedir.

“Biz insanlar için, dünya ve dünyadaki bazı şeyler, mutlak olarak görünürler. Ve kendi varlığının son hududuna kadar çok şey yapmış olan insan hakkında, Luther'in sözleriyle şöyle denilebilir: Nereye tutunursan, nereye oturursan, o senin tanrındır. İnsan bir şeyi mutlak olarak kabul etmeden başka bir şey yapamaz, ister onu istesin ve bilsin yahut bilmesin, isterse onu tesadüfen ve nöbetleşe yahut karar ve devamlı olarak yapsın. İnsan için mutlağın yerini de o verir. Bu yer, gidilebilecek bir yer değildir onun için. Onu işgal eder.”⁸¹

Böylece Jaspers, mutlak olanın bir bakıma, kendisinden yola çıkılacak bir nokta olduğunu söylemektedir. Bu mutlak nokta ya da noktalar, nasıl edinilmiş olursa olsun, insanı bir yerden başka yere taşımaktadırlar. İnsan, o nokta ile eyler, o noktaya bürünür ve o noktanın etkisi ile her yola koyulmaktadır.

Jaspers, insanın varoluşunun biricik olduğunu söylemektedir. Bu biriciklik, hem kendi yaşadığı varoluş biçiminin öznelliği ile hem de tüm varlıklar içerisinde bilinci sayesinde farklı olmasından gelmektedir. “İnsan dışında nesnelere varoluşundan söz edilemez. Yalnızca insanın varoluşu vardır. Varoluş olarak fert sürekli geleceğe doğru hareket etmek ister. Bunu yaparken de kendi sorumluluğunun bilincinde olur ve söz konusu varoluş, biriciktir. Bireyin onu başkasına atfetmesi imkânsızdır.”⁸²

Jaspers’e göre, “insan olmanın yeri, insanın iradesini kazandığı derinlikte ve her birey kişisel çabasıyla bunu sağlamaya çalışmalıdır.”⁸³ Böylece Jaspers, kendi varoluş alanını kendisi yaratan bireyin bilincine ve sorumluluğuna vurgu yapmakla beraber, tüm bunları yalnız başına edinmesi gerektiğini de belirtmiştir.

Jaspers, insanın bilincinin diğer varlıklardan ve yaşamdan kopuk olmayacağını özellikle vurgulamıştır. Ona göre, geleceğe ve ilerlemeye yönelen insan, bilincinin

⁸⁰ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 47

⁸¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 90

⁸² Frank Magill, *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasiği*, çev. Vahap Mutal, İstanbul: Hareket Yayınları, s. 74

⁸³ Elmalı, a.g.e., s. 30

farkına vardığı noktada, ilerleyişinin ve seçimlerinin getirilerini de fark etmektedir. Varoluş kendine ait bir alandır fakat bu alan, diğer insanların varoluşsal alanını da görmeyi gerektirmektedir.

İnsanın bilinci, aynı zamanda ona varoluş alanında kesin hükümler ve doğru kanılar sunmamaktadır. Bilinç, seçimler yapabilmenin ve sorumluluk içerisinde eylemenin de kapılarını açtığından, harekete ve düşünüşe dair özgürlük sunmaktadır. Jaspers'e göre:

“Biz nesnel gerçekliğiz, bu nesnel gerçeklik de varoluştur, bilinç varoluş olarak sınırsız bir değişiklik içinde bulunur. Bilinç, bu varoluş içinde salt gerçeklik niteliğinde, bu geçerliliğin ortak bilinç olduğu sürece geçerlidir. Bilinç, bir varoluş olarak, her zaman sınırlıdır, tedirgindir, yanılmıştır.”⁸⁴

Bu durumda, bilincin kendi varoluşu her zaman tek başına insan için, biricikliğini taşımaları ve aynı zamanda bir ortaklık içinde yaşanmalıdır. Aksi takdirde, hiçbir yere dayanmadan varolan bir bilinç durumu yaşanır ve insanı dolayısıyla da insanlığı herhangi bir yere vardırıramaz.

İnsanın varoluşu, biricik olmasının yanı sıra, tamamıyla bilgisinin edinildiği ya da kavranabildiği bir durum değildir. “Varoluş insanın kendi imkanının gerçekleşmesinin olanaklılığında bulunur. Mümkün ya da imkan halindeki varoluş henüz gerçekleşmemiş özgürlüğü ifade etmektedir. Varoluş tek tek kişilerdedir, mutlak tarihsellik içindedir, temsil edilemez olandır. Genel geçer ifadelere konu olamaz.”⁸⁵ Bu anlamda varoluş alanı, sınırsız özgürlükler ve imkanlar anlamına da gelmemektedir.

Tek başına bilincin varoluş alanı, insanı eksikliklere, boşluklara ve yanılmalara götürmektedir. Çünkü “insan varoluşunun özü, bizzat kendi varoluşunu, kim olduğunu seçme ve belirleme özgürlüğüdür.”⁸⁶ Fakat bu özgürlük alanından kaçamayacak olan insan, kendisinden tamamıyla da sorumludur. Böylece ortak bilinç ve sorumluluk ile varolan bilinç, sorumlulukla eyleyen insanın ilerlemesinin önünü açmaktadır. Yaşamın sürekliliği içinde, varlığın ve insanın durumları sınırsız olduğundan, ortak bilinçten kopuk şekilde kendini vareden bilinç, yanılığa neden olur.

⁸⁴ Karl Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 340

⁸⁵ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 52

⁸⁶ Schelling, a.g.e., s. 23

İnsan bilinci, felsefi alanda ilerlerken, o yola uygun yolu da kavramaktadır. Jaspers'e göre, felsefi düşünüş içinde bilinç, gerçek farkındalığı ve doğru yöntemi sağlamaktadır. "Bu uzaktan bakış felsefi düşünüşte metodolojik bilinç diye de anılır. Ben düşünerek yaptığım şeyi bilirim, gittiğim yolu görürüm, kendine özgü anlamı öğrenirim ve her bir düşünüş tarzının sınırını kavrarım."⁸⁷ Böylece, düşünme eylemi ve bilinç durumu insanın varoluşunu sağlamakta tek başına yeterli olmamakta, felsefi düşünüş ile asıl farkındalığın edinilmesi gerekmektedir.

*"Gerçekten de felsefe yapan, yani düşünen insan, kendi varoluşu üzerine düşünüyor demektir. Bu düşünme bir nesne üzerine düşünmek değil, nesnel düşünceyi aşmak (transzendieren) biçiminde gerçekleşen etkinliktir. Felsefe nesnel düşünmeyi ve onun dilini sürekli araç olarak kullanan, fakat o dilde dolaysız olarak ifade edilemeyi kasteden düşünmedir. Varoluş kendisini doğrudan doğruya göstermez, sadece bilinebilenin, ifade edilebilenin sınırında, yani dolaylı olarak hissettirir."*⁸⁸

Felsefe bu noktada, geleceğin açıklığı, insani olan her nesnenin oluşumunu ve ona sunmuş olduğu yaratıları bilinçli kılmaktadır. Bu sayede bilinç, karşılaşmış olan bütün yeni durumlarda, insanın duyması gereken sorumluluğu arttırmaktadır.⁸⁹

Jaspers, insanı tanımlarken onun birden fazla yetisine ve bu yetilerin birbirinden farklı yönlerine ve varmaya çalıştığı yere vurgu yapmaktadır. "Ben varlık olarak, iç dünya ve çevreyim. Bilinç olarak, bilinç ve nesneyim. Ruh olarak, içindeki fikir ve nesnelere doğarak, karşıma çıkan, nesnel fikrim. Varlık olarak, varoluş ve aşkınlığım."⁹⁰ Anlaşıyor ki, birden fazla yönüyle insan, dünyada olmakla ve varoluşa sahip olmakla beraber, her yönü birbirinden başkaca şeylere varmak isteyen bir varlıktır. Böylece, insanın her yönünün ulaşmaya çalıştığı farklı alanlar ve ihtiyaçlardan söz edilmesi de beraberinde gelmektedir.

Jaspers'e göre insan, bu çok yönlülüğü ve dünyada bulunuşu ile hem sürekli ileri gitmek istemekte hem de tamamlanma ihtiyacı duymaktadır. Bahsi geçen tamam olma ihtiyacı, başlangıçtaki bilgi edinmede, bir şeyin tersinin de düşünülmesi eylemine benzer şekilde ilerlemektedir.

⁸⁷ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 106

⁸⁸ Örnek, "Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers", s. 58

⁸⁹ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 43

⁹⁰ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 19

*"Varoluş böyle-olmak (sosein) değil, tersine olabilmektir. (seinkönnen) Bu da: Ben, varoluşum değil, olanaklı varoluşum anlamına gelir. Ben kendimde değilim, kendime geliyorum. Varoluş sürekli bir seçim içindedir; olmak ya da olmamak. Ben, ancak kesin bir yargı verme durumundayım."*⁹¹

Jaspers'e göre, dünya içinde ve durumlarla, nesnelere birlikte varolan insan, ne olduğuna dair bir kaniya vardığında varoluş felsefesini yok edecektir. Çünkü ona göre insanın ontolojik olarak tesbiti mümkün değildir. Öyle ki, bu türden bir bilmeyi istemek dahi yıkıcı bir düşünme şeklidir ve varoluşa ihanettir.⁹²

Varoluş olarak insan, biricik olması ve tüm varlıklardan farklı olmasıyla beraber, özünü kurarken, devamlı dünya içinde ve nesnelere arasında olmasıyla değişim halinde, kendi olabilme ihtimali içerisindedir.

Jaspers, insanın varoluş alanında dinlemesi gerekenin yalnızca kendi akli ve özgürlüğü olduğunu söylemektedir. Öyle ki Jaspers'e göre, yargıda bulunabilmek insanlar içinde olunması ile beraber, yargı başkalarına ya da insanın kendisine bırakılabilecek bir şey değildir. Jaspers, bunu şu şekilde açıklamaktadır:

*"Gerçekte insan, bütün ve kesin olarak, kendi kendine mutlu olamaz; kendi kendisiyle ilgili yargıyı vermede yalnız kendine dayanamaz. O, ancak, soydaşlarının yargısına göre kendi eylemi konusunda, gerekli bir istekte bulunabilir. Bunun yanı sıra, yargılarını öğrendiği insanların aşaması konusunda da duyarlıdır. Belli bir kesimin, kalabalığın, kaypak olanın, başıboş kuruluşların ne söyledikleri onu pek az ilgilendirir; üstelik onların söylediklerini de geçerli saymaz. Sonuçta kesin yargı, onun için dünyada tek geçerli yargı olsa; önemli saydığı insanların ağzından çıksa bile geçerli olamaz; yalnız Tanrının yargısı geçerli olabilir."*⁹³

Böylece insan, yalnız kendi yargılarının peşinden giderek ve bağlarından kopmayarak, Tanrı'nın yargısına varabilmelidir. İnsanın, kesin yargıya ve mutluluğa ulaşabilmesi, ne yalnızca kendi başına ne de yalnızca başka insanlarla mümkün görünmemektedir.

1.5. İnsanlığın Geleceği

Jaspers'e göre, insan kendini bir nesne gözüyle değerlendirmemeli, özgürlüğünü ve varoluşunu da kendisiyle birlikte taşımalıdır. Bu zorunluluğu, insanın kendi köklerini

⁹¹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 34

⁹² Reyhani, "Varlık Felsefesi, Varoluş Felsefesi ve Karl Jaspers'in 'Negatif Antropoloji'si", Assos'ta Felsefe Toplantıları

⁹³ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 89

ve aşkınlıkla ilişkisini kaybettiği bir çağda, en ciddi gereklilik olarak görmektedir. Böylece kurtuluş, insanın kendi varlık oluşu yolundadır.⁹⁴

Jaspers, insan ve insanlığın geleceği noktasında, felsefesinde de etkisini görmüş olduğumuz ünlü düşünür Kant gibi, insanın nasıl yönetildiği, kendisini nasıl ve neyin hükmü ile yönlendirdiğini de konu edinmiştir. Bu durumu önemli bir problem olarak gören Jaspers, insanı doğadan ayıran kimi şeyleri şu şekilde tanımlamaktadır:

“İnsanın kimin tarafından idare edildiği, insanlığın büyük problemidir. Fakat kesin olan şudur: Hayatı hayvanlarınkı gibi birbirini izleyen kuşaklar biçiminde, sadece tabiat kanunlarına uygun tekrarlarla geçmez, insanın özgürlüğü, varlığının tehlikesiyle birlikte, ne olabilecekse, onu olma şanslarının kapılarını da açar. İnsan, hür-oluşu dolayısıyla var-oluşuna bir maddeyle uğraşır gibi muamele edebilir. Bundan dolayı, her şeyden önce, o, tarihi olan varlıktır, yani sadece biyolojik mirasıyla yaşamak yerine gelenekleriyle de yaşar. İnsan var-oluşu, sadece tabiat hadiseleri gibi cereyan etmez. Hür oluşu, başka bir idareyi davet eder.”⁹⁵

Böylece insan, özgürlüğünü yalnızca biyolojik yapısıyla değil, kendisine dair bir başka iradeyle ve tarihi geçmişiyle de sınırlandırmak durumundadır. Burada özgür olma, gelenekten ve tarihin getirdiği, getireceği yönetimler ve seçimlerle de doğrudan ilgilidir.

Jaspers’e göre, kesin yargıyı elinde bulunduran Tanrı, insana bu özgürlüğü veriyor ise, seçim şansı da bulunuyor demektir. “Eğer yönetici yargının, (tanrının) hakikati, sadece kendi kendimize kanaat getirmemizin yolunda görünüyorsa, iki şekilde olur bu: Umumun isteği olarak ve tarihi gerek olarak.”⁹⁶ Böylece insan, tarihin ve toplumun isteklerine uygun eylemde bulunmalıdır. Söz konusu bakış açısı, varoluşçu geleneği de göz önünde bulundurduğumuzda, özgürlükle beraber gelen sorumluluk bilinciyle de ilintilidir.

Dünyanın gerçekleşşi Jaspers felsefesinde insanın içinde başlamaktadır. Ona göre, dünya her ne kadar umutsuz bir şekilde cisimleşmeye devam ederse etsin, içerdiği olanaklar bakımından, gizli bir gücü barındırmaktadır. Öyle ki, tarihten ve dünyadan ne kaldığına dair ümitsizliğe düşen kimsenin bulacağı yanıt, kendi varlığında elinden geldiği ölçüde ne kaldığına verdiği cevapla eş değerdir. Bununla birlikte Jaspers, insana bulunduğu çağın durumunun değişmesi ve özünü koruyabilmesi için bir savaşı işaret

⁹⁴ *Çağımız - Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler*, s. 70

⁹⁵ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 78

⁹⁶ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 80

etmekte, bu savaşta bilincini yakaladığı durumda kazanacağını ya da kaybedeceğini söylemektedir.⁹⁷

Jaspers, insanın bir yönetime ve geleneklere tamamen kendini bırakmasından yana değildir, aksine insanın kendinde bulunanla eylemesinin sağlamlığına vurgu yapmaktadır. “Bir otoritenin emirlerine, inanılan kanunlarına uyup, ona göre hareket etmede bir çaresizlik var. Buna karşılık, gerçeği bütünüyle duymada, ferdin sorumluluğa yükselen enerjisi var.”⁹⁸ Bu şekilde Jaspers, değişen yönetimlerden ve yöneticilerden çok daha esas görünen bir şeye, insana işaret etmekte, insanlık için daha ortak bir temele yönelmektedir.

İnsanlığın geleceği ve dünyanın barışının sağlanması konusunda Jaspers, her insanın önce insanlık gereklerine yani daha temel bir noktaya değinmiştir. Bu bakış açısının hemen ardından, barışı sağlayacak olan şeyin ön koşulunun da dünyaya değil, her insanın kendi kendisine barış sorusunu sormasından geçtiğini ifade etmektedir.⁹⁹

Jaspers’e göre, insanın geleceği ve aradığı şey, dünya içinde olduğu zamanda kendini gösterecektir ve kendisi için de karar vereceğinden, bu durumu yaşamak mecburiyetindedir.

“Ebedi olan ne varsa, dünya zamanı içinde görünür. Fert olarak kendi hakkında da bildiği budur, insanın. Bu görüntü, kendisi içinde ebedi olanın ne olduğuna, kendisi içinde, kendisi için karar verileceğinden de, paradoksal bir karaktere sahiptir.”¹⁰⁰

Dünyada bulunanların ve kendisinin varlığına dair bilgiyi dünya üzerinde edinecek olan insan, kendisiyle ilgili soruşturmasında hem sonsuz olana hem de kendindeki sonsuza ilişkin düşünmek durumundadır. Yaşamında kararları ve seçimleriyle ilerleyecek olan insan, bu zıtlığı her zaman tecrübe etmek ve kendisi olarak da içinde bulunmak durumundadır.

İnsanın tarihselliği, söz konusu olan karar alma ve gerçeğe yönelme, doğru seçimlere gitme noktasında önemli bir yerde durmaktadır. Kısacası insan, tarihselliğinden

⁹⁷ Çağımız - Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler, s. 71

⁹⁸ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 84

⁹⁹ Yusuf Mehmet Örneş, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 5 – Sayı 10*, (2017), s. 126

¹⁰⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 94

kopmadan, geleceğe ve şimdiye bakarak ilerlemek durumundadır. “Hayatımız, geçmişin ve şimdinin birinden diğerine yönelip duran aydınlığında ilerler. Tarih bizi, somut bakışta, ferde dönüşte, yakından ilgilendirir.”¹⁰¹ Böylece Jaspers, tarihten ve şimdiki durumdan insanın hem etkilendiği, hem de onu etkilediği gerçeğini vurgulamıştır. Bu durumda, insanlığın geleceğine ve insanın bir fert olma çabasına, tarihsellik içerisinden kopulmadan yaklaşılmalıdır.

“Doğruluk neyin olduğunu tanımamızı ister ama tarih yargımızın da konusudur; kimin peşinden gideceğimize ve neyi reddedeceğimize karar vermek mecburiyetindeyiz. Bizim kendimizinki olarak kavradığımız atalarımızın yüksek hak iddiaları bize yol göstermelidir.”¹⁰²

Jaspers’e göre, insanın şimdiye bakışı geçmişle birlikte olmak durumundadır çünkü şimdiki insanlık durumu, ancak bu şekilde tespit edilebilir. “Korkunç felaketlerle dolu bir çağda yaşıyoruz. Sanki atalardan kalan ne varsa, yok edilmek isteniliyor ve yine de kandırıcı bir şekilde, yeni bir yapının temelleri görünmüyor.”¹⁰³ Böylelikle, yeni bir yapıya duyulan ihtiyaç, insanın yine tarihi göz önünde bulundurarak şekillendirmesiyle giderilecektir.

Jaspers, insanlığın geleceği ve tarihi açısından iyiye olan inancın bir başlangıç teşkil ettiğini ifade etmektedir. “Ne kadar şimdi gerçekleşir, hakikati arar ve insan olmanın ölçülerini görürsek, o kadar, geleceğe kararlı inanırız. Tarihin anlamını sorarsak, tarihin bir hedefi olduğuna inanan bir kimse için, hedefi yalnız düşünmeyip, planlayarak gerçekleştirmenin daha yakın olduğunu görürüz.”¹⁰⁴ Böylece insan, kendi tarihinin kurulabileceğine dair inanç taşır ve bunu hedefleyerek eylemde bulunur.

Jaspers’in işaret ettiği, insanlığın tarihi ve insanın kurduğu bir gelecektir. Ona göre, “hakikate giden yol bütün insanlar için aynı değildir. Ama bunun bir koşulu Jaspers’e göre tüm insanlar için ortaktır; samimiyet. Jaspers samimiyet olduktan sonra herkesin hedeflediği yere varabileceğine inanır: “Felsefeyle uğraşımızda, samimi olursak

¹⁰¹ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 105

¹⁰² Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 42

¹⁰³ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 111

¹⁰⁴ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 112

her şeyin bizi doğru yola götüreceğine inanıyoruz.” İnsan bu geleceği kendi seçimleri, kendi kendisi oluşu sayesinde kuracak ve iyiye gidişe yönlenecektir.”¹⁰⁵

Jaspers, söz konusu geleceğe yalnızca işaret etmekle kalmamış, ona dair bir yol da sunmuştur. “Tarihin son hedefi değil, fakat insan varlığının en yüksek imkanlarına ulaşmayı şart koşan bir gaye, şeklen, tarif edilebilir: İnsanların birliği.”¹⁰⁶ Ona göre, bu birlik tarihin değil, insanın ve insanlığın son hedefi olmalıdır. Söz konusu hedef, insanın yaşamına dair, dünyanın gelmiş olduğu noktada, hep beraber en iyiyi sağlamaya yönelmenin ifadesidir.

Jaspers’e göre, tarih tanrılaştırılmadan öğrenilmelidir, tarihe dair edinilen bilgi ile ebediyete ve insanların birliğine dair eylemlere ulaşılabilir. Her zaman varlık alanında ve kendi yapısı ile ikilemler içerisinde olan insanın, diğer insanlarla iletişimde sevgisine işaret eden Jaspers’e göre, insanlığın geleceği bu noktada çözümlenebilecektir. “İnsan, canlılığın verdiği arzu ve iflasının verdiği acı ile yaşar. Tabii bir evet, nasılsa öyle hissetmeye ve yaşamaya müsaade eder. İnsan polemikçi değildir. Sıcaklığıyla sevgi mümkündür, fakat zamanla, parçalanarak akıp gidene, değişkene tabidir. Kayıtsız şartsız olan hiçbir şey yoktur.”¹⁰⁷ Böylece Jaspers, insanın, sabit bir yönetim ya da tarihsel yapıya değil, varlığında bulunan sevgiye göre eylemesi gerektiğini söylemiştir.

İnsanın fikren ve eylemsel olarak bağımsız olabilmesinin örneğini Jaspers, felsefe yapma örneğiyle açıklamaktadır:

*”Felsefe yapmanın bugünkü mümkün bağımsızlığı nasıl çerçeveye oturtulabilir? Hiçbir felsefe okuluna bağlanmamak, ifade edilen hiçbir hakikati, son, tek ve yegane olarak kabul etmemek, düşüncelerinin hakimi olmak; Felsefe mülkiyeti kurmayıp, felsefeyi hareket olarak derinleştirmek; Kayıtsız-şartsız iletişim içinde hakikat ve insani olan uğruna savaşmak; Kendini, bütün geçmişi kendine mal ederek öğrenmeye, çağdaşlara kulak vermeye, bütün imkanlara açık olmaya kabiliyetli kılmak; Ve fert olarak, tarihiliğe, mebde'e, yani ne yaptığına dalmak, bana verileni, ne idiysem ve ne olmuşsam onu benimsemek.”*¹⁰⁸

¹⁰⁵ Nebil Reyhani, “Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers’de Felsefi İnanç”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, Güz Sayı 6*, (2001), s. 15

¹⁰⁶ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 114

¹⁰⁷ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 121

¹⁰⁸ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 124

İşte bu durum, insanlığın kendisi için ve iletişim ağlarıyla kaplı olduğu dünyada beraberce yaşadığı tüm insanlık için, kesin hükümlerden kaçınarak, her bilgiyi edinerek ve insanca olana yönelmek ile mümkün olacaktır.

Jaspers, felsefenin insana kendisini aldatmamasını öğrettiğini ve bu anlamda kaçınılamaz olan felsefi soruşturmanın, hem tüm felaketleri gözler önüne sereceğini hem de her ne olursa onun yüzünden olacağını söylemektedir. Böylece, düşüncesinde güçlü olan insanlar için ikna edici ve inandırıcı olan felsefe, kurtuluşun da bir faktörü olmuş olmaktadır. Düşüncede değişimi sağlayacak olan felsefeyle başarısızlığa uğranılsa dahi, insanlık onurunu korumuş olacaktır.¹⁰⁹

Tüm eylemlerinde, insanı felsefe yapmaktan ve felsefi düşünceden ayrı tutmayan Jaspers, yalnızca tarihin hakikati vermeyeceği gibi, felsefenin de insana hakikati sunamayacağını, onu elinde tutmadığını belirtmektedir. Jaspers'e göre "felsefe yapmak, bağımsızlığın okuludur, bağımsızlığın mülkü değildir."¹¹⁰ Bu sebepten Jaspers, insanın kendisinde ödev olarak görmesi gereken şeyin, yazgısını tüm insanlıkla beraber gördüğü gibi, tüm insanlığı bağlayan şeyi bulmak olduğunu söylemektedir.¹¹¹

¹⁰⁹ Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, s. 185

¹¹⁰ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 125

¹¹¹ Jaspers, *Felsefi Düşüncesinin Küçük Okulu*, s. 43

2. BÖLÜM

JASPERS'TE VAROLUŞ OLARAK İNSAN İLE SUÇ İLİŞKİSİ

2.1. Bir Sınır Durumu Olarak Suç

Jaspers, insanın felsefi soruşturma yapmasına ve varoluşunu gerçekleştirmesine dair yaptığı vurgunun ardından, geleceğini kurması ve diğer insanlarla bir arada yaşayabilmesine dikkat çekmiştir. Ona göre, insanı tam anlamıyla gerçekleştirecek ve geleceğini sağlayacak olan şey, en iyiye doğru yönelmiş, insanca bir bakışa sahip olmaktır.

Nazi iktidarına şahit olan Jaspers, süreçteki problemleri kendi yaşamında deneyimlemiştir. İnsan ve insanın varoluşuyla yön verdiği felsefi düşüncesine, siyaset felsefesini de eklemek durumunda kalmıştır. Böylece Jaspers, insanın yapısından ayırmadığı özgürlük ve sorumluluk kavramlarıyla beraber, onun dünyaya açık bir varlık olması ve sınır durumlarına değinerek, suç kavramına ulaşmıştır.

“Sınır durumlar konusu, insanın kendi varlığının derinliğinde yatan gerçekleşmemiş imkanlarının farkına varması bakımından Jaspers’in varoluş felsefesinde büyük önem taşır. İnsanın eylemde bulunması veya ondan imtina etmesi, her halükarda onun bir sorumluluğu üstlenmesi anlamına gelir.”¹¹²

Jaspers’e göre, insanın dünyaya açık bir varlık olması, varoluş anlamında ikinci aşamadır denilebilir. Çünkü açık olma, insanın bir insan olarak başka insanlara ve varoluşlara açık hale gelmesi, iletişim içinde olması anlamına gelmektedir. İnsana deneyim alanını ve bitimsiz bir varoluşun içinde bulunmayı sağlayan şey, bu açıklık durumudur. Jaspers’e göre, tüm yaşamı sırasında insan, onun işaret ettiği sınır durumları yani insanlık durumlarını deneyimlemektedir.

İnsanın durumlar içinde oluşunu, bu durumları yaşarken edindiği tecrübelerini *Felsefe’ye Giriş* eserinde şu şekilde açıklar:

“İnsan olarak, bize özgü yerimizde, kendi kendimizi pekiştiriyoruz. Biz, her zaman, durumlar içindeyiz. Durumlar değişir, birtakım elverişlilikler ortaya çıkar, bunlar elden kaçırılırsa bir daha geri gelmez. Ben, bu durumun değişmesi

¹¹² Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 123

için de çalışabilirim. Ancak, kendi yapılan içinde, öyle durumlar vardır ki bir anlık görünüşü değişse bile, egemenlik sağlayan erki gene kendi örtüsü altında kalır: Er geç öleceğim, er geç acı çekeceğim, er geç savaşıcağım, ben gelişigüzel olanın boyunduruğu altındayım, yakamı kurtaramayacağım bir suça yuvarlanıyorum. Varoluşumuzun bu durumlarına ben sınır durumları diyorum.”¹¹³

Jaspers'e göre insan, kendisini gerçekleştirirken ve her türden düşünüşün içindeyken, kısacası yaşamındaki her anda, durumlar içinde olan bir varlıktır. Dünyaya açık bir varlık olan insanın varlığı, sınır durumları (suç, acı, savaşım, ölüm gibi) ortaya çıkarmaktadır. Düşünüre göre insan, dünya içinde ve varoluşa tabii olmasıyla seçimler yapabilir, bir şeyleri değiştirebilir, özgürlüğünü gerçekleştirebilir. Fakat tüm bunların yanı sıra, kendi varlığını koruyan sabit şeyler de vardır. “Ölmeye, ızdırap çekmeye, mücadele etmeye mahkûmum, tesadüfün hâkimiyeti altındayım, durmadan kendimi suçlu buluyor ızdırap çekiyorum.”¹¹⁴ İşte Jaspers, bu türden durumlara sınır durumlar ismini vermektedir.

Sınır durumlar yaşanırken insan, bütün sarsıntılara rağmen onlardan kaçınabilme ya da görmezden gelme eğiliminde olabilmektedir. Jaspers, yaşanan yıkımlarda insanın felakete uğramasının ve hayatının etkilenmesinin ardından, sanki hemen eskiye dönmüş gibi davranabileceğini ya da bu durumun sorumlusu olarak bir başkasını gösterebileceğini söylemektedir. İşte bu durumlarda insanın, yaşanmış yıkımlarda varlığının etkilenmemesi ve dolayısıyla aşkınlığı duymadan geçip gidebilmesi ihtimaline vurgu yapmaktadır. Böylece insan görüşünü bulandıracaktır ve ciddi bir bilinç kaybı yaşayarak darlık içine düşecektir.¹¹⁵

Jaspers'e göre insan, sınır durumlara rastladığında yaşadığı ümitsizlik ve zorunluluklar nedeniyle varoluşuna yaklaşmaktadır. Çünkü bu durumlarla söz konusu olan mükemmel olamama ve tamamlanamama durumu, onun varlığını sonlu olarak göstermekle kalmamakta, bir yandan da yapması gerekene ve olanaklarına dair bir önem kazandırmaktadır. Böylelikle insan, kendini çaresiz gördüğünde özgürlüğüyle birlikte

¹¹³ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 52

¹¹⁴ Jaspers, *Felsefeye Giriş*, s. 37

¹¹⁵ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 152

ileriye doğru yönelmek istemekte ve onun hem acınası hem de muhteşem bir varlık olarak betimlenmesini bu durumu sağlamaktadır.¹¹⁶

Sınır durumlarına rastladığı anlarda, insanlar kendi sınırlarının farkında olarak, umutsuzluğa kapılmakta ve hayal kırıklığına uğramaktadırlar. O anda, insanların bu hayal kırıklığını yaşama şekli, onların neye yöneleceğini ve ne olacaklarını belirler. Eğer insan, hayal kırıklıklarıyla yüz yüze geldiğinde, sessizlik ve dürüstlikle durumdan kaçmaz ve buna katlanırsa, başlangıcında varolan ve varoluş dünyasını aşan gerçeğini de deneyimleyecektir. Böylelikle Jaspers'in felsefesinde önemli bir yeri olan; doğanın, tarihin, felsefenin ve sanatın arkasındaki aşkınlık insana görünecektir.

Aşkılık insana doğrudan değil, kodlanmış mesajlar yoluyla görünmektedir. Sınır durumlarını tecrübe eden insan, hayal kırıklığı ve zıtlıklarla savaşım içinde olacak ve söz konusu mesajları görebilecektir. Jaspers bu duruma şifrelerin okunması demektedir. Böylece şifreleri okumuş olan insan, hem kendi varlığıyla hem de diğer insanların varlığıyla yüzyüze gelmektedir. Bu konumda, her insan kendi başınadır ve ulaşılan yer, gerçek hallerine uyandıkları yer olmaktadır.¹¹⁷

Şifre kavramı söz konusu olduğunda Jaspers, Eski Ahit'in "tasvir ya da teşbih yapmayacaksın" sözünün altını çizmektedir. Bu duruma ek olarak, Eski Ahit metinlerinin Tanrı tasvirleriyle dolu olmasını da insanın doğasıyla ilişkilendirmektedir. Aşkılık bilgisi insan için mümkün bir bilgi nesnesi haline gelemeyecektir ve onun hakkında yalnızca bilinmeyeceği söylenebilmektedir. Fakat aşkınlık bilgisi mümkün olmasa da o, "yalnız varoluş için deneyimlenebilir"¹¹⁸ bir şeydir. Böylece aşkınlık, deneyimlenmekte fakat bilinmemekte ve kavramlar yoluyla anlatılamamaktadır. Söz konusu durum ise, insan doğasının bu tasvirlerle ve şifrelerle aşkın olana yaklaşması zorunluluğunu gerektirmektedir.¹¹⁹

Jaspers, sınır durumların, insanın yaşadıkça daha çok farkındalığa ulaşmasını sağlayan durumlar olduğunu ve varoluşun bu şekilde beslendiğini söylemektedir.

¹¹⁶ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 63

¹¹⁷ Essentials of Unification Thought, "A Unification Thought Appraisal of the Existentialist Analysis of Human Existence", *Unification Thought Institute*, 1996, s. 4
<https://www.tparents.org/Library/Unification/Books/Euth/Euth03-05.htm> (23.06.2019)

¹¹⁸ Reyhani, "Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers'de Felsefi İnanç", s. 4

¹¹⁹ Reyhani, "Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers'de Felsefi İnanç", s. 4

Sonluluğunun ve elinden gelmeyenlerin farkına varan insan, varoluşunun bilincine varmakta ve sorumluluk kavramına yaklaşmaktadır. Sürekli tamamlanmaya giden bu süreçte, insanı besleyen önemli durumlar, yaşanan ikilemlerle beraber, aynı zamanda sınır durumlarıdır. Ona göre, “bu sınır durumlarının bilincine varmak, felsefenin derin kaynağı karşısında şaşır kalmaya ve derin kuşkuya kapılmaya bağlıdır, bunlar felsefenin kaynağıdır.”¹²⁰

Varlığının bir ispatı olarak ve varoluşu kabullenmek adına, insanın sonu olan ölümü, savaşımı ve suçu görmesi, onaylaması gerekmektedir.

“Jaspers sınır durumları için, “değiştirilemeyen”, “nüfus edilemeyen” ifadelerini kullanmaktadır. Onlar başarısızlığa uğrayarak karaya oturduğumuz, çarptığımız bir duvar gibidir. Böyle durumlar, başkaları tarafından yapılan açıklamalar olmaksızın varolanla birlikte doğrudan doğruya yaşanır.”¹²¹

Böylelikle, bahsi geçen bütün sınır durumlar, tıpkı varoluş halinde bulunan insanın, tüm sorularına kendisiyle cevap arayışı gibi, yalnızca kendisinin temas etmesi gereken, tecrübe etmesi gereken durumlardır. Benzer bir şekilde Jaspers, suçun da insanın kendi içerisinde sorduğu sorular ve verdiği cevaplar ile şekilleneceğini söylemektedir.

Jaspers’e göre, insan sınır durumları aşmak ya da çözüme kavuşturmak düşüncesinde olmamalı, böyle bir gayrete girmemelidir. Bahsi geçen sınır durumlar, yalnızca tecrübe edilmelidir çünkü bu tecrübeler, insanın dünyada olma şeklini sağlayacak ve ona varoluşunu yaşatacaktır. İnsanın içine düşmüş olduğu diğer tüm zıtlıklar için de, sevgiyle olan bir savaşıma işaret eden Jaspers, bu durumlarda yaşanan savaşımın getireceği bilinçten bahsetmektedir.

“İnsan sınır durumların üstesinden gelmek istedikçe, onlar hakkındaki bilgisini de geliştirmektedir. Sınır durumlarının bilgisinin genişlemesiyle, onların üstesinden gelinemeyeceği bilinci de ortaya çıkar. Varoluşsal bilinç olarak ortaya çıkan bu bilinç, varoluşun gerçekleşmesi için önem taşır.”¹²²

Bu noktada, bahsi geçen sınır durumlardan biri olan suç kavramı, insanın tecrübe etmesi gereken, onun varoluşunda ve söz konusu yapısında verili bir durumdur. İnsanın

¹²⁰ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 53

¹²¹ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 55

¹²² Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s.57

dünyaya açık ve durumlarda yaşayan bir varlık olması, tecrübelerinden bazılarının yani sınır durumlarının, değiştiremeyeceği şeyler olduğunu kavramasını gerektirmektedir.

Jaspers'e göre, her zaman yolda ve durumlar içerisinde bulunan özgür insanın, sınır durumlarla ve zıtlıklarla mücadelesi sevgi dolu bir savaşım olmalıdır. Söz konusu savaşım, bir galibiyet gibi düşünülmeden, varoluşa katılmış yeni kazançlar olarak algılanılmalıdır. "Bu tür sınır durumların Jaspers'in "acı çekmekten dolayı varoluş uyanır" önermesinde dediği gibi, varoluşu uyandırmak, kendine döndürmek, bilinçlendirmek gibi temel işlevleri vardır."¹²³ Böylece sınır durumları tecrübe edilmeli, varoluşa dair bir kazanım olarak algılanılmalıdır.

İnsanın, tüm yaşamı boyunca rastlayacağı ve kaçamayacağı sınır durumlar ise; fiziksel acılar, hastalıklar, yaşlılık ve açlık gibi ızdıraplar içerir. Bu durumlar, insanın hem yaşadığı sürece mücadeleden kaçamayacağı şeylerdir hem de varoluşunu gerçekleştirmede tecrübe edilerek kendisine katılırlar. Dahası, insanlar kendi varoluşlarının başkalarını istismar edemeyeceğini de yine kaçınılmaz şekilde hissedecekleri suçluluk duygusuyla yaşarlar.¹²⁴

Suç kavramı böylelikle, durumlar içinde bulunan insanın karşısına çıkan sınır durumlardan biri olarak belirlemektedir. Anlaşıyor ki suç, bir tecrübe alanı olması ve varoluşa katılması gerekliliğinden dolayı, yaşanması gereken ve insanın yalnızca kendi kendisiyle yaşayarak ve soruşturarak mücadele etmesi gereken önemli bir sınır durumudur.

2.2. Varoluş ve Suç

Jaspers, insan varoluşunun biricikliğine, sınır durumlarına, tecrübe alanına yaptığı vurguyla felsefesinin en temel ve değiştirilemeyen görüşünü ortaya koymuş olmaktadır. Ona göre varoluş, imkanlarıyla ya gerçekleşip özgürleştirecektir ya da geri adım atılarak dünyadaki hayat içinde kalacaktır. Jaspers'in varoluş felsefesinin amacı, insanın varoluşuna dair bir çağrıda bulunmak ve insanın kendi imkanlarıyla karşılaşmasını

¹²³ Hasan Çiçek, *Karl Jaspers'in Siyaset Felsefesi*, İstanbul: Dergah Yayınları, s. 146

¹²⁴ Essentials of Unification Thought, s. 3

sağlamaktır. Söz konusu çağrı ve imkanlar, Jaspers'in suçluluk sorununda en önemli yerde durmaktadır.¹²⁵

Varoluş, Jaspers'e göre, tamamlanmaya doğru gidiş olması bakımından, hep durumlar içinde ve hep kendine varmaya dair bir yolda olan insanın yaşantısıdır. Durumlar ve yaşantısıyla ilerleyen insanın, daha evvel de bahsedilmiş olan sınır durumlardan ve bunlardan biri olan suçtan geçmesi gerekir. Öyle ki bu sınır durumlar, insanın görmezden gelerek aşabileceği ya da somut olarak kavrayabileceği durumlar değildir.

Jaspers, insanın hakikati aradığı yaşamında, yeni durumlar ve yeni ufuklarla karşılaştığını, bu karşılaşmalarda yeni görüşlere tanık olduğunu ve her biriyle tartıştığını söylemektedir. Böylelikle hakikati arayan insan, özgür düşünmeyi ve felsefeyi desteklemiş olmaktadır.¹²⁶ Özgür düşünce ve felsefeyle varoluşunu gerçekleştirecek olan insan, tüm sınır durumlarıyla, başka bir ifadeyle bütün insanlık durumlarıyla ve dolayısıyla tüm insanlar ve fikirlerle tanış olmak durumundadır.

Böylece suç, varoluş olarak insanın, kendisi olabilmesi adına tecrübe etmesi gereken, onunla iletişim kurması gereken insanlık durumlarından birisidir. Sınır durumlar, (savaşım, acı, ölüm ve suç) tıpkı daha evvel varlıkta ve ondaki yarılmalarda olduğu gibi zıtlıklarla beslenen durumlardır. Kelime itibariyle kısıtlamaya ve daraltmaya işaret eden sınır kavramı ve içine dahil olan durumlar, aslında varlığın kendiliğine varmasına aracı olan, en önemli şeylerdir. Sınır durumları, insana aşamayacağı bir şeyi işaret eder ve onunla iletişimde bulunmayı göstererek, varoluşa dair bir bilinci getirmiş olur.

“Jaspers, “sınır durumlarına gözlerimizi açıp giderek kendimiz oluruz. Onlar bilinebilirliğin dışındadır. Gerçekliğini yalnızca varoluş hissedebilir. Sınır durumlarını tecrübe etmek ve varoluş olmak aynı şeydir” der. Adeta burada, varolmanın çaresizliği içerisinde, Ben’de “varlığın coşkusu” meydana gelmektedir.”¹²⁷

Varoluşun insan için biricik oluşu gibi, sınır durumlardan biri olan suç ile karşılaşma da biriciktir. Jaspers bu noktada, Almanya özelinde bir tespite giderek, tüm

¹²⁵ Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 126

¹²⁶ Örnek, “Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers”, s. 59

¹²⁷ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 57

halkın başkaları tarafından suçlandığını fakat suçun, insanın kendi kendisine yönelttiği sorular ile bir cevaba ulaşacağını özellikle belirtmiştir. Çünkü ona göre, içsel bir faaliyetle deneyimlediğimiz bu tür durumlar, düşündüğümüz ölçüde derinleşmekte ve açıklığa kavuşmaktadırlar.¹²⁸

Derinliğe ve açıklığa kavuşturmada insan Jaspers'e göre, tasvir etme eğiliminde belirttiği gibi doğası dolayısıyla nesnelleştirmeye karşı da yok edilemez bir yönelimi taşımaktadır. Bu yönelim şifreler dünyasını saflaştırmaya yönelik bir savaştır ve bu savaş aslında, “herkesin kendi içinde taşıdığı rakibe karşı” gerçekleştirmiş olduğu, içsel bir savaştır.¹²⁹

Jaspers, insanın en önemli edimlerinden birinin, “her ulaşılan sınırdan onu aşmaya ilişkin”¹³⁰ bir yaklaşımda bulunması olduğunu ifade etmektedir. Şüphesiz ki, varlığın karşılaştığı sınırlar, insanın düşünüş tarzını ve kendini kavramayı sağlayacak olan olgulardır. İnsanın sınır durumlarla tanışmasını beraberinde getirecek olan şeyler, varoluşun dünyaya açılış olması ve insanın da dünyaya açık bir varlık olmasıdır. Benzer şekilde, söz konusu tanışma ve tecrübe ediş, varoluşu da beraberinde getirir.

Jaspers, varoluşun en başta “insanın kendisinde tecrübe ettiği yetersizlikte”¹³¹ dile geldiğini söylemektedir. Ona göre insan, sürekli durumlar içinde bulunmakta ve bu insani varoluş içerisinde bir saha olarak, suç, ölüm, acı gibi durumlar tecrübe edilmektedir. Öyle ki, onu kendisi yapacak olan felsefi düşünüş de bu aşamalarla gerçekleşmektedir. Söz konusu aşamalar ve durumları Jaspers, böyle anlatmaktadır:

“Çünkü felsefenin anlamı şimdiki varlıktır. Bizim, yalnız bir gerçekliğimiz var, burada ve şimdi. Kaçındığımız nesne, bir daha bize, geri dönmez, ancak biz ele geçen olanağı kullanamazsak varlığı da yitiririz. Her gün değerlidir: Bir an, her nesne olabilir. Geçmiş ya da gelecek içinde yitersek görevimiz dolayısıyla suçlu oluruz. Yalnız şimdiki gerçeklik dolayısıyla zamansız olana gidilebilir, yalnız zamanı yakalamakla bütün zaman yittiği yere gelebiliriz...”¹³²

Böylelikle Jaspers, varoluşun her anı tecrübe etmek ile gerçekleşeceğini ve bu şekilde asıl amacına ulaşabileceğini açıkça belirtmiş olur. İnsan, görmezden gelmeden,

¹²⁸ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 55

¹²⁹ Reyhani, “Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers’de Felsefi İnanç”, s.13

¹³⁰ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 64

¹³¹ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 18

¹³² Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 145

olmuş olanı göz ardı etmeden yaşamalı ve şimdide gerçekleşen her şeyi tecrübe etmelidir. Bu anlamda ise suç, insana düşen bu tecrübeyi gerçekleştirmemesi, her nesneye ve her duruma temas etmemesi olarak belirmektedir.

Sınır durumlar, her an durumlar içinde yaşayan insanın kaçınmaması gereken, varoluşuna dair en önemli unsurlardır. Bu durumlardan biri olan suçu kavramamış olmak ve onu üstlenmemek de bu anlamda insanın suçu olmaktadır. İnsan, varlığını yitirmemesi ve hatta onu kazanabilmesi için, her anı deneyimlemeli, hiçbir şeyi geçmişte kalmadan anlamıyla kavramalıdır. Öyle ki, tecrübeler, insana yenilgi ya da yetersizlik hissettirdiği hallerde dahi yok sayılmamalı, sonuna kadar götürülmeli ve yaşanmalıdır.

Jaspers, tüm çelişki durumlarında, insanın varoluşuyla temellendirdiği bir sağduyuya işaret etmekte, bu sayede aşkın olana ulaşma yolunun açılacağını söylemektedir. Ona göre sağduyu, varoluşun aletidir ve insanın çevreye dönüklüğünü sağlayan şeydir. Böylece varoluşu gerçekleştirmenin temelinde bulunan sağduyu, aynı zamanda varoluşun vazgeçilmez bir unsuru olmaktadır.¹³³

İnsanın varoluşunda bilinci, aşkına yönelik bir eğilim içinde bulunur ve her zaman var olan biçimlerden başka ya da onun ötesinde bir metafiziksel yönelimi taşımaktadır. Jaspers bu anlamda, insan aklının kendi özlerinin bir ifadesini verebileceğini ve bu gerçeklere direnen olumsuz bir yanın olduğunu söylemektedir. Böylece varoluşuna ilişkin bu farkı hisseden insan, aşkın olana dair umutsuz bir arzu tarafından da yönlendirilmektedir.¹³⁴

İnsanın varoluşu zamansallık içinde ve tüm sözü geçen gerilimlerle gerçekleşecektir. Fakat öte yandan insan, zamanda sabit durmayacak, hem değişecek hem de onu değiştirecektir. Suç, diğer sınır durumlar gibi bu zamansallık içerisinde insanın karşısına çıkan bir durumdur. Varoluşun kendisiyle birlikte insana tanımış olduğu özgürlük, suçu da beraberinde getirmektedir. Böylelikle insan, yalnızca varoluştaki özgür edimleri vasıtasıyla suçu kabullenebilir.

¹³³ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 44

¹³⁴ Chris and Miron, Ronny Thornhill,, "Karl Jaspers", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2018 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.), <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/jaspers/> (23.06.2019)

İnsanı rahatsız etmekte olan sınır durumlar ve bu huzursuzlukla yüzleşmek, insani duyguların da önünü açmaktadır. Jaspers, bu türden duyguların güvenilir hale gelmesinin mümkün olduğundan bahsetmektedir. “Sürekli duyguların eşlik, önderlik ve rahatsız ettiği bir konuyu ancak her yönüyle üzerinde düşündükten ve ele aldıktan sonra, yaşarken her daim güvenebileceğimiz gerçek duygulara ulaşabiliriz.”¹³⁵ Bu türden sınır durumların yarattığı duygulardan kaçınmak, tıpkı Alman toplumu gibi, tüm yıkımlar yaşandıktan sonra tek tek tüm bireylerde vicdani bir yüke sebep olur.

Jaspers’e göre, insanın sınır durumlar ile farkına vardığı yetersizliği, varoluşunun olmazsa olmaz bir parçası ve deneyimidir. Ona göre her sınır durum, karşısına bir zıtlık koyar ve insan bunların farkına vararak varoluşunu gerçekleştirebilir. “Mücadele ve yardımı, ölüm ile yaşamı, tesadüf ile anlam-amaçlılığı, suç ile günahın arınma bilincini”¹³⁶ karşı karşıya getirir. Jaspers’in bu zıtlıkları, tıpkı varoluş olarak insanda belirttiği iyilik ve kötülük, varlık ve hiçlik kavramları gibi bir arada düşünmesi yersiz görünmemektedir.

Jaspers’in felsefi dizgesinde önemli bir yeri olan sevgi ile savaşım, bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Ona göre, kin ve nefret ile dolu bir savaşım varoluş için yıkıcı bir tutumken, sevgi ile sürdürülen mücadele, varoluşa dair bir bilinci sağlayacak ve bu mücadele fikri, insana kazanç sağlayacaktır. “İletişim içindeki mücadele eşsiz bir dayanışmadır” diyen düşünür, kavgaya varmayan ve herkesin kazanım içerisinde olduğu bir savaşımından söz etmektedir.¹³⁷

Suç kavramına dair görüşlerini Nazi iktidarının ardından biçimlendiren Jaspers’e göre, Almanya’da öncelikli olarak yapılması gereken şey, insanların birbirleriyle konuşmasıdır. Toplumun tamamına suç yükleyen Jaspers, kamuoyunda bu suç üzerinden tartışma, yüzleşme ve barıştan yana olan bir hesaplaşmaya, dayanışmaya dikkat çekmektedir. Jaspers, her insanın bir başkasıyla birlikte varolabileceğini söylediği gibi, tüm insanların suçu da birlikte görmesi gerektiğini ve konuşarak hakikati, dönüşümü sağlamakla yükümlü olduklarını belirtmektedir.¹³⁸

¹³⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 55

¹³⁶ Çiçek, a.g.e., s. 140

¹³⁷ Çiçek, a.g.e., s. 141

¹³⁸ Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 123

“Eğer insan, yalnızca diğer insanlarla ilişkileri üzerinden var oluyorsa, insanlığı karmaşık biçimde diğerlerinin de insanlığına bağlıdır ve eğer böyleyse, hakları diğerlerinin haklarından ya da diğerlerinin haklarına karşıt olarak düşünülemez; her zaman diğerlerinin hakları ile ilişki içinde, diğerlerinin haklarına göre ele alınabilir.”¹³⁹

Çevreye dönük bir yaşantı ve sürekli durumlar içerisinde olan insan, sağduyulu ve açık bir iletişim halinde olmalı, varoluşunun getirdiği tüm çelişkileri tecrübe etmelidir. Diğer insanlarla kurmuş olduğu varoluş alanında ve dolayısıyla bir topluluğa ait oluşunda bireyselliğinin kayboluşuna neden olmadan, başka insanlarla bir arada kendini gerçekleştirebilmelidir.

2.3. Özgürlük ve Suç

Jaspers’e göre insan, özgür bir varlıktır ve özgürlüğünün tanıdığı olanaklar ile yaşamını ve varoluşunu kurmaktadır. Yönlendirici ve seçimlere yöneltici türden olan özgürlük, insanı diğer varlıklardan farklı kılmayı ve kendisinin bilincine varılarak belli sınırlarda olması anlamındadır.

Jaspers, insanın özgürlüğünü diğer varlıklardan ayrı bir noktada tutarak, onun neleri olanaklı kıldığını ve neleri beraberinde getirdiğini *Felsefe Nedir* isimli eserinde şu şekilde açıklığa kavuşturmuştur:

“Şu kesindir: İnsanın yaşamı, hayvanlarınki gibi, doğa yasasına uygun yinelemeler içinde soyların birbirini izleyişine göre akıp gitmez. Çünkü insan özgürlüğü, ona varlığının güvensizliği nedeniyle, birtakım olanaklar sağlar, ona gerçekten ne olabileceğinin yolunu açar. İnsana özgürlüğünden dolayı, kendi varoluşuyla birlikte, çevresinde dolaşmak için bir içerik de verilmiştir. Bu yüzden onun tarihi vardır, insan bu tarih dolayısıyla kendi biyolojik kalıtı yerine, geleneğin verdiğiyle iş görür. İnsanın varoluşu bir doğa olayı gibi sürmez. Onu özgürlüğü yönlendirir.”¹⁴⁰

Böylece Jaspers, insanın tarihsel birikimle hareket ettiğini, özgürlük alanının burada olduğunu ifade etmektedir. Özgürlüğünün, isteklerinin ve seçimlerinin yönünde hareket eden insan, tüm varlıklardan farklılaşmış ve gerçeğe dair bir yol almıştır.

Jaspers’e göre, özgürlük insanın varoluşu anlamına gelmektedir. Çünkü insan, etrafındaki her şeyin o olmasa da böyle olacağı fikrine kapılarak varlığı, kendini ve ne

¹³⁹ M. Delmas-Marty, I. Fouchard, E.Fronza, L. Neyret, *İnsanlığa Karşı Suç*, Çev. Berna Ekal, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 110

¹⁴⁰ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 88

olması gerektiğini sorgulamaktadır. Bu sorular sayesinde insan, varoluşuna dair bir uyanışa geçmekte, varlık bilinci edinmektedir. Söz konusu bilinçle insan zamanın içinde kalarak zamana karşı kendisi üzerine düşünmek ve kendi kendini aydınlatmak durumundadır.¹⁴¹ Jaspers, bu durumu “*Felsefe Nedir?*” isimli eserinde şöyle açıklığa kavuşturmuştur:

“Biz, kendimize birtakım savlar tanırsak, özgürlüğümüzün bilincine varırız. Ondan kaçmak ya da onu içerikle doldurmak elimizdedir. Biz, bu konuda ve kendimizle ilgili bir yargıya varabileceğimizi, bundan sorumlu olduğumuzu tartışamayız. Bunu yadsımayı deneyen bir kimse, kesin sonuca vardırıcı biçimde, başkalarından da istekte bulunamaz. Bir sanık, yargıç önünde savunması, böyle doğduğunu ve başka türlü davranamayacağını ileri sürerek suçsuz olduğunu kanıtlamaya çalışırsa da suçtan kurtulamaz. Onun bu durumuna gülen yargıcın verdiği yanıt da şuydu: Kendisini cezalandıran yargıcın görüşü de sanığınki gibidir. Çünkü o da, yürürlükte olan yasalara göre böyle davranmak gereğindedir, başka türlü yapmasına olanak yoktur.”¹⁴²

Jaspers, böylelikle sınırsız bir özgürlüğü ve insanın, yapısını öne sürerek türettiği bahanelerini yadsımakta, bilincine varılmış ve buna uygun eylemiş bir özgürlüğe işaret etmektedir. Bir başkasını göz önünde bulundurmeyen, sorumluluğu alınmayan eylemlerin özgürlük ile bağdaşmadığını düşünmektedir. “Jaspers için varoluş, insanın özgürlüğünün bilincine varması, iradeli olması, karar verebilmesidir.”¹⁴³ Ona göre, varoluş kavramının önemli yanlarından birisi de özgürlüğün bilincinde olunmasıdır. İnsan özgürlüğünün bilincine varmalı, onun sınırlarını kavramalı ve bir başkasını da gözetmelidir.

“Özgürlük, bağımsızlık içinde boş kalmaz. Hiçbir bağımsızlık olmasa da kendi kendini sınırlandırır. Bu özgürlük, daha çok, dünyada varolmak ister. Bir yer tutmak ister. Elde olanak varsa sürer gider. Özgürlük günün istemelerini yadsımaz. Özgürlük, yazgı öncülük ediyor gibi görünürse, üstünlük sağlamak için, umut içinde korkulur durumları üstlenmekten çekinmez. Özgürlük, her zaman, kendi özel kaynağından gelen ve kendini kötü durumda bırakmayan ölçülerin koşulları altında durur. Yoksa kötü durumda bırakmak kendi kendini yok etmek olurdu.”¹⁴⁴

Özgürlük anlaşılıyor ki, olumsuz görünen sınır durumları, örneğin suçu, üstlenmemesi mümkün olabilecek bir şey değildir. Bilincine varılmış ve sınırları kavranılmış türden olan özgürlük anlayışı, olan bitenin farkına varır ve yapıp etmelerinin

¹⁴¹ Örnek, “Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers”, s. 59

¹⁴² Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 86

¹⁴³ Çiçek, a.g.e., s. 135

¹⁴⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 155

sorumluluğunu kavrayarak, onu kabullenir. Jaspers'e göre özgürlük, sınırlar içinde kendi kendini gerçekleştirir ve bu dünya imkanlarına uygundur, aksi durumun özgürlük imkanını yok edeceğini söylemektedir.

İnsanın özgürlüğü, zorunluluk ile çelişki içinde görünmektedir ve bu çelişki, onun kendisi olmasını sağlayan şeydir. Felsefe yoluyla aydınlatılmaya çalışılan ve özgürlüğe anlamını veren, bu türden bir ikilik içinde bulunuyor olmasıdır.¹⁴⁵ Özgürlük, gerçek ve canlı olarak kavramsallaşması noktasında ise anlamını hem iyiliğe hem de kötülüğe yetkin oluşunda bulmaktadır. Bu durum, özgürlüğe ilişkin en ciddi zorluğu oluşturmakta ve az ya da çok bütün felsefe sistemlerini etkilemektedir.¹⁴⁶

Özgürlük, varlığını hiçbir zaman ne olduğuna dair bir kesinlikte kanıtlayamamakta fakat kendini özgürlük olarak, varlıkta her zaman hissettirmektedir. Söz konusu durum, özgürlüğün önemli bir ayrımını içermektedir. Çünkü özgürlük gerçek anlamını, onun bu dünyanın bir nesnesi haline gelemeyen fakat bununla birlikte, bütün dünyadaki görünüşlerin üzerinde keskin bir şekilde fark edilmesinde bulmaktadır. Özgürlük kendisini, kendi olabilme ve bunun sorumluluğuna dair deneyim elde etmede hissettiren şeydir. Bu da insanın gerçekliğindeki görünümüne işaret etmektedir.¹⁴⁷

Jaspers'e göre, diğer tüm kavramlar arasındaki ikili gerilim gibi, özgürlükte de sınırlar arasında yaşanan bir gerilim vardır. "Durum içinde yaşanan sınırlılık, yaşamda da bilmede de kendini gösterir. Tek tek bilişler hep bütünün parçalarını bilmektir."¹⁴⁸ Böylece anlaşılıyor ki, insan için özgürlük ve bilme, sınırlar içerisinde kalışı ile gerilimler yaşayarak, kendi kendini gerçekleştiren şeylerdir. Bir başka deyişle "özgürlük ancak dünyayla içiçe olmakla mümkündür. Dünyasız, engelsiz bir özgürlük düşünülemez."¹⁴⁹

Jaspers'e göre özgürlük, tamamen bağımsızlık anlamına gelen, insanın yalnızca kendi kendisine dair sorumluluğuna işaret eden bir kavram değildir. Özgürlük, bir başkasıyla anlamlı olacak ve insanın tüm edimleriyle şekillenebilecek bir olgudur. Bunu Jaspers şöyle ifade etmektedir:

¹⁴⁵ Schelling, a.g.e., s. 33

¹⁴⁶ Schelling, a.g.e., s. 47

¹⁴⁷ Reyhani, "Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers'de Felsefi İnanç", s. 5

¹⁴⁸ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, s. 68

¹⁴⁹ Elmalı, a.g.e., s. 41

“Saltık bağımsızlık olanaksızdır. Biz, düşünürken bize verilmesi gereken görüşe bağlıyız, varoluşta da kendileriyle karşılıklı yardımlaşmalarla yaşamımızı olanaklı kıldığımız başkalarına bağlıyız. Ben, kendim olarak, kendisiyle iletişim içinde, her ikimizin de kendimize geldiğimiz başka bir ben’e bağlıyız. Soyutlanmış bir özgürlük yoktur. Nerede özgürlük varsa, orada, özgürlükten yoksunlukla savaşıyor, onu yenilgiye uğratırsa, bütün direnir durumda olanlar yok edildiğinden, özgürlüğün kendi de ortadan kalkmış olur. Bu nedenle, biz, ancak dünya ile kaynaşmış, iç içe olmuşsak bağımsızız. Dünyadan vazgeçersem, bağımsızlık gerçekleşmez. Dünyada bağımsız olmak, dünyaya karşı özel bir tutumu benimsemek anlamına gelir: Orada olmak ve orada olmamak, onun içinde ve dışında olmak.”¹⁵⁰

Bu durumda insan, kendi özgürlüğünün bir başkasının özgürlüğüyle sınırlandığını kavramalı ve özgür seçimleriyle eylemde bulunurken, bu sınırlara uygun davranmalıdır. Bu anlamda özgürlük, bir başkasının özgürlük alanını ve sınırlarını tanımayı gerektirmektedir. Böylece de özgürlük yalnızca bir kişiyle değil, toplumsal olarak anlam kazanmakta ve mümkün olmaktadır.¹⁵¹

Jaspers’e göre insan, içinde hem insan tasarımlarını taşımakta hem de tarihte geçerlilik kazanmış olan, yol gösterici tasarımları taşımaktadır. Fakat insan, bu tasarımları, yani insanın aslen ne olduğunu tesbit edemeyişi dolayısıyla, rehber haline gelmiş olan, söz konusu tasarımların sorumluluğunu almaktadır.¹⁵²

Seçimleri ve deneyimleri ile özgür olan, özgür eyleminin getirdiği gerekler sebebiyle, bu eylemlerin sorumluluğunu almak durumundaki insan için suç, kaçınılmaz bir durumdur. Jaspers, insanın meleklerden farklı olma sebebi olarak suç kavramını öne sürmekte ve suçun her insan için muhakkak yaşanacak bir durum olduğunu söylemektedir.¹⁵³

Böylece Jaspers, özgürlüğün insanın yaşadığı dünyada gerektirdiği sınırlar içinde kaldığını ve asıl bağımsızlığın dünyaya dair, biricik bir anlayış geliştirmekle gerçekleşeceğini söylemektedir. Dünya içinde, açık ve özgür olan insan, onu tamamen tecrübe etmelidir. Tecrübelerinden hem dünya ve zorunlu olanlara, hem de bunlara aykırı duranlara kavuşan insan, bağımsızlık kazanmış olacaktır. İşte bu noktada, iletişimin de

¹⁵⁰ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 124

¹⁵¹ Velsel Atayman, *Hukuk Felsefesi*, İstanbul: Donkişot Yayınevi, s. 55

¹⁵² Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 61

¹⁵³ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 59

gerçekleştirileceğini söyleyen Jaspers, insanı tüm bunların varoluşa götüreceğini ve insanın böylelikle tamamlanacağını ifade etmektedir.

2.4. İletişim ve Suç

Jaspers, felsefenin insani olan tüm amaçların anlamına dair son bir temel oluşturduğunu söylemektedir. Söz konusu insani çabaların amacı ise sevgiyi aydınlatmak ve huzuru mükemmelleştirmektir ve bu amaç, Jaspers'e göre yalnızca iletişimde elde edilir. Ona göre, varlığın iletişimi, gerginlik ve sevgi mücadelesi ilişkisidir.¹⁵⁴

Jaspers'in felsefesinde iletişim, insanla beraber beliren esas unsurlardan biridir ve insanın yaşamında önemli bir yer kaplamaktadır. Öyle ki iletişim, Jaspers felsefesinin temel kavramıdır demek dahi mümkündür.¹⁵⁵ Çünkü Jaspers'e göre iletişim, insanın varlığı, özgürlüğü, varoluşu ve bilinci gibi hem onda varolan bir şey olarak bulunmakta hem de onu gerçekleştirmesine ve aynı zamanda da istemesine bağlıdır. Jaspers, insanın iletişim ihtiyacını da diğer tüm ögeler gibi kendinde taşıdığını ifade etmektedir.

*“İletişim istenci, birbiriyle çelişen örtüler içinde yolunu şaşırıyor. İnsan korunmak istiyor, kendisinin aydınlanması konusunda, gene kendisi için, saltık bir kesinlik savı ileri sürmektedir. İnsan, sınırlarından dolayı, suçlu sayılmamasını istiyor, ayrıca özgür bir varlık olarak tanınması için sesini yükseltiyor. Geriye dönme olanağı bulunmayan bir iletişim için gönüllü olduğunu söylerken konuya yönelmeyi, susmayı ve gizli bir savunmayı deniyor. Olaylardan söz eder görünürken bile kendini düşünüyor.”*¹⁵⁶

Böylece Jaspers, insanın iletişimi istediğini, ona yöneldiğini ve buna dair bir gereksinim duyduğunu açıkça ifade etmektedir. Ardından, suçunun sorumluluğunu sinirsel yapısına ve özgür olmayışına bağlayan insanın burada aslında, yalnızca kör ve temelsiz bir savunmaya düştüğünü söylemektedir.

Ona göre insan, kendisiyle gerçekleşen özgürlük, sınır durumlar ve iletişim kavramları arasında da her zaman zıtlıklarla mücadele içindedir. Yaşamındaki zıtlıklar ve

¹⁵⁴ Essentials of Unification Thought, s.4

¹⁵⁵ H.Haluk Erdem, “Karl Jaspers'in Felsefesinde İnsanın Varoluşunu Gerçekleştirmesi Olarak İletişim”, *Felsefe Dünyası*, sayı: 35, Ankara, (2001), ss. 152-159

¹⁵⁶ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 134

karşıt deneyimler nedeniyle insan, varlığına dair tereddütler taşır ve bu konuda çözüme kavuşmak ister. İnsanın içine düştüğü bu durumu Jaspers, şu şekilde açıklamaktadır:

“Bu sapmaları kendi içinde iyice görmek ve alt etmek isteyen bilgece yaşam kendini güvensizlik içinde bilir, bu yüzden buyruk altına girmek için değil, kendi kendinin aydınlatılması konusunda ilerlemiş olmak için, boyuna karşıcıl bir kimse arayan ve soru yöneltmek isteyen, dinlemek isteyen bir eleştiriciye bakmaktadır.
157

İnsanın zıtlıklarla olan mücadelesi, tüm bu durumların arasındaki ikilemleri görmesi, onları alt ederek ve tamamen kendi aydınlanmasına yönelerek, hiçbir baskı ya da aklın yönetimine girmeyen, eleştirel bir yaklaşımı gerektirmektedir. Her kavramını birbirine bağılı serimleyen Jaspers’e göre iletişim, tüm dünya ve onun getirdiklerine açık olunması, aynı zamanda da, başkasına saygı duyulması ile kurulan bir bağıdır.

Jaspers’e göre, insanın niteliğini; toplumsallığından, araç gereç üretiminden ve onları kullanımından evvel betimleyen unsur, dili olan canlı yaratık olmasıdır.¹⁵⁸ Böylece, iletişim tam olarak kavranamaz ve en mükemmel şekilde gerçekleşemezse dahi, onun eksiksiz olduğuna ve insanla bu türden bir bağına inanmak gerekmektedir.

*“Bu yaşam, her nesne iletişimde apaçık ve saygılı davranmayı gerektirmemişse; gerçekliği ve aranmamış onaylamayı başkasıyla kendisini severek verdiği uyum içinde bulur. Felsefe yapmak, iletişime olan inanca dayanarak yaşar ve bunu sürdürmeyi göze alırsa, eksiksiz bir iletişim olanağını da belirsiz bırakma gereğindedir. Bu iletişime inanılabilir, ancak onun ne olduğu bilinemez. Onu ele geçirdiğini sanan yitirmiş demektir”*¹⁵⁹

Jaspers’e göre, iletişim biricik varoluşların bir araya geldiği önemli bir alandır. Bu sebepten, herkesin kendi varoluş alanını da gözetmek adına, iletişim zorunlu ve sevgiyle yaşanması gereken bir durum olmaktadır. “Başka bir benle iletişim içinde kendim olabileceğime göre iletişim de varoluş için zorunlu bir insani özelliktir.”¹⁶⁰ Böylelikle iletişim, tıpkı sınır durumlar ve suç gibi insani olan, tecrübe edilmesi ve sonuna kadar gerçekleşmesi gereken bir durumdur.

Jaspers’e göre iletişim, benzer sorunlardan ve huzursuzluktan yola çıkmış olan insanlar arasında gerçekleşir. Varoluş anlayışında olduğu gibi söz konusu insanlar

¹⁵⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 134

¹⁵⁸ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 60

¹⁵⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 134

¹⁶⁰ Çiçek, a.g.e., s. 152

herhangi bir şey bulmak ya da ulaşmak amacı olmadan, kendi hakikatlerine yönelmektedirler.¹⁶¹

İnsanın kendi kendisi olabilmesi için başkasıyla iletişime geçmesi, suç kavramı ile birlikte düşünüldüğünde ise, suça bir isim vermeye, onun ne olduğunu anlamaya yarayacaktır. Jaspers, birbirimizle konuşarak birbirimize ait olduğumuzu fark edeceğimizi, bu türden bir iletişim sayesinde, olanın ne olduğunu anlayabileceğimizi söylemektedir. Ona göre, birbirimizle konuşmayı öğrenmek durumundayızdır ve suça ya da yaşanan tüm insanlık durumlarına bir ad vermek, olan şeyi iletişim ile ortaya koymak, yaşananlar için atılmış büyük bir adımdır.¹⁶²

Jaspers, iletişim kavramına, insanlığın geleceği ve ortak bir zeminde buluşabilme anlamında da önem vermektedir. İletişim, insanın sınır durumlarını, özgürlüğünü, varoluşunu, kısacası insanı kendisi yapan tüm öğeleri bir arada görebileceği, tartışabileceği bir alandır.

“Savaş, herkesin birbirine silahlar verdiği bir olaydır. Gerçek oluşun kesinliği yalnız iletişimde bulunur. Çünkü iletişimde özgürlük içinde özgürlük, yanyana olma, birbirinin karşısında duranlarda ortaya çıkar. Her çevresel kuşatma başkalarıyla bir ön aşamadır, herkes kesin bir durum içinde karşılıklı olarak birbirinden bir nesne bekler, her konu köküne değin inercesine sorulur. İlk iletişim içinde her nesne kendini başka bir gerçeklik olarak ortaya koyar. Bu gerçeklik içinde, ben kendi kendim olarak kalırım, yalnız yaşamakla yetinmem, yaşamı doldururum..”¹⁶³

Böylece iletişim, insan için yaşamın içini dolduracak, bir arada yaşamayı anlamlandırabilecek olan şeydir. Jaspers’e göre iletişim, hem her şeyin başlangıcında duran hem de sonuçta her şeyi çözümlenecek olan bir eylemdir. Ona göre, şiddet ya da sloganlarla savunulan tutumlar verimsizdir fakat tam anlamıyla sağlanmış dürüst ve açık bir iletişim, insanlığın tek ve en önemli şansıdır.¹⁶⁴

Suç kavramını ve suçluluk sorununu Alman toplumu özelinde açıklama yoluna giden Jaspers’e göre, insanların birbiriyle konuşması ve öncesinde de kendi kendisine karşı açık olması ilk adımdır. Başka bir ifadeyle iletişim, “ tarafların silahlarını birbirlerine

¹⁶¹ Örnek, “Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers”, s.60

¹⁶² Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 38

¹⁶³ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 57

¹⁶⁴ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 41

verdikleri sevgi dolu bir savaş gibi olmalıdır.”¹⁶⁵ Söz konusu iletişim tarzında insan hem kendi varlığına hem de yaşamını birlikte sürdürdüğü insana dokunabilecektir.

Sevgi ve açıklıkla kurulan bağdan sonra, insanların birleşebileceği diğer bir nokta, iletişimle ortaya çıkacak olan ortak bir tarihselliktir. “Birlik, herkesçe bilinebilen bir içerik olarak değil, ancak tarihsel türülüklerin sınırsız iletişimleri içinde kesintisiz, yüksekte, salt olarak sevmenin savaşıma dönüşen birbiriyle konuşmada, tarihselliğin derinliğinden kazanılabilir.”¹⁶⁶ Bu ifadesiyle Jaspers, ortak olarak kavranmış bir tarih anlayışı ve sevgiyle kurulan iletişim, suç karşısında yalnız ve çaresiz hisseden insanların, ortak bir zeminde buluşmasının sağlanabileceğine işaret etmektedir.

Ortak bir tarihle, ortak bir zeminde buluşmak isteyen insanların, iletişimi nasıl doğru olarak ve gerçek şekilde gerçekleştireceğini ise Jaspers şu şekilde tanımlamaktadır:

*“Unutmak değil içten benimsemek, baştan savmak değil içten incelemek, boş bırakmak değil içten aydınlatmak, işte bilgece yaşam budur. Bunun da iki yolu var: İçe kapanışla kendi kendini konu edinmenin her yöntemine dayalı derin düşünme - öteki de insanlarla ortak davranışlarda, konuşmalarda, sessiz ilişkilerde karşılıklı olarak birbirini anlamının her yöntemine dayalı, iletişim.”*¹⁶⁷

Anlaşıyor ki, Jaspers’e göre iletişim, tüm sınır durumların, içine düşülen zorlukların ve suçların aydınlatılmasında, yalnız varolamayan insanın yön göstericisidir. Ona göre, kaçış ya da görmezden geliş, bunun sonrasında insan için daha büyük yıkımlara neden olacak bir tutumdur. Jaspers, varoluşun aydınlanmasının belirli bir şeyin kavramı anlamında değil, varoluşsal olanaklar anlamında; karar, seçim, iletişim gibi varoluş öğeleriyle, onun kendini bulacağını söylemektedir.¹⁶⁸

İletişimin doğru kurulmasından ve sevgiyle kurulan bağdan yana olan Jaspers, bu türden yaklaşımın tüm insanlara bilmeyi ve kendisini de öğrenmeyi sağlayacağını düşünmektedir. “Bilgece yaşamın bu yükselişi, bu yükselişe göre yaşayan, insan içindir. İnsan, birey olarak, iletişim içinde başkasını kötülemeden varlığını sürdürme gereğindedir.”¹⁶⁹ Bu durum tamamen, varoluş olarak insanı anlamlı kılan, onu daha büyük kazanımlara götüren şeydir.

¹⁶⁵ Elmalı, a.g.e., s. 31

¹⁶⁶ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 118

¹⁶⁷ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 129

¹⁶⁸ Reyhani, “Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers’de Felsefi İnanç”, s. 5

¹⁶⁹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 135

İnsanın varoluşunda iletişim, varlık alanını ve varoluşunu sağlayan şeydir. Kendi varoluş alanında bir başkasıyla iletişim içinde olmayan insan, varoluşuna bir temel sağlayamamış demektir. Öyle ki:

“Jaspers’e göre, iletişimde gerçekleşmeyen var değildir, iletişimde temelini bulmayan sağlam bir temele sahip olamamıştır. Bu yüzden sürekli iletişimi aramak, başka başka şekillerde, daima sıkışmışlıktan kurtulmaya çalışan “ben varım”ı kabul edip, kendini ifade etmeye çalışması şarttır. Belki bu suretle varlık kendini gerçekleştirme şansına sahip olabilir.”¹⁷⁰

Jaspers’e göre insan, yalnızca diğer insanlarla varolabilen ve varlığını anlamlandırabilen bir yapıya sahiptir. Ona göre insanın içinde kendisinin ortaya koyamadığı ama varlığını daima koruyan bir güç vardır ve bu güç hem insanın kendini anlamasına hem de iletişim içinde olmasına dair yönelim barındırmaktadır.¹⁷¹ Böylelikle insan, aslında varlık olarak da içinde iletişime dair bir yönelimi ve gücü zorunlu olarak taşımaktadır.

“Varlık yalnız varlıkların iletişimindedir. Kendi kendini soyutlaştıran insan ben’i, kendi öz-varlığı değildir artık. İnsan özü, başka bir insan özüyle iletişim içinde bulunursa, kendine gelir. Savaşan sevgi, bu yüzden, varlıkla ilgilidir. İnsan sevgide yalnız benlik savından vazgeçer, her türlü öfkeden sıyrılır kırıcı olmanın kendini beğenmişliğini denetim altına alır.”¹⁷²

Savaşan sevginin temellendiği şey ise sağduyudur ve sağduyu sınırsız iletişimi talep etmektedir çünkü onun varlığı iletişimin kendisini oluşturmaktadır. Zamana bağlı olan insanın ve onun varoluşunun, tek gerçek olarak varlığa hiçbir zaman katılamayacağını söyleyen Jaspers, varoluşun yalnızca başka varoluşlarla birlikte mümkün olacağını belirtmektedir. Bu sebepten iletişimin anlamı, zaman içinde bulunan gerçeğin ortaya çıkma şekli olarak ortaya konulmaktadır.¹⁷³

Anayasal yurtseverlik fikrinde de benzer şekilde, insanların kağıtlar ve mühürlerle değil; benzerlikler, uyum ve sempati temeliyle birlikte olmaya sevk edilebileceği fikri bulunmaktadır.¹⁷⁴ Böylelikle, insan bir başkasını da tanımakta ve mücadele içindeki sevgiyle ve anlayışla yol olarak kendi kendisi olmaktadır. Tüm insani durumların

¹⁷⁰ Elmalı, a.g.e., s. 16

¹⁷¹ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 346

¹⁷² Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 312

¹⁷³ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 45

¹⁷⁴ Jan-Werner MÜLLER, *Anayasal Yurtseverlik*, çev. A. Emre Zeybekoğlu, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, s. 15

konusulabildiği ve herkesin anlaşılabilđi bu alan, aynı zamanda karşılaşılabilecek olan, olumsuz yöndeki insani durumların da önüne geçebilecek bir nitelik taşımaktadır.

İletişim kavramı ve iletişimin gerçekleşmesi, suç anlamında ise, hemen her şeyin yıkılmış olduğu, sarsılmış toplumlarda birbirleriyle iletişim halinde olan ya da olunabilecek insanların ayakta kalmasını sağlamaktadır. Öyle ki, insanları birbirlerine bağlayan değerler ve inançlar noktasında dahi boşlukta hisseden insanlardan geriye kalan, onları kendileri yapacak olan şeydir, bu şey ise konuşmaktır. Bu iletişim sayesinde ortak bir politik bilinç yaratılabilir ve insanlar madem yaşıyor ve konuşabiliyordur, o halde hepsi gerçekten birbiriyle konuşmak durumundadır.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Örnek, “Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers”, s.61

3. BÖLÜM

JASPERS'TE DÖRT SUÇ AYRIMI

3.1. Cezai Suç

Jaspers'e göre insan, karar verebilen, dolayısıyla irade sahibi ve hepsinin bir gereği anlamında, sorumluluk sahibi bir varlıktır ve tüm bunlarla sürdürdüğü yaşamıyla kendi kendisi olabilecektir. İnsan, kendisine varacağı bu süreçte, sınır durumlarına rastlayacaktır ve onları yadsımak, tecrübe alanına dahil etmemek, bu durumları ne etkisiz hale getirebilecek ne de onların varlığını ortadan kaldıracaktır. Böylece, insan sınır durumları ve dolayısıyla da suçu, hem kendisi olabilmek adına hem de bir başkasının varoluşu için, açıklıkla ve bilinçle deneyimlemelidir.

Jaspers'e göre, insanın diğer insanlarla bir arada oluşu, eylemlerini ve seçimlerini anlamlandıran en önemli konudur. Bu anlamda insanın yapacağı her türlü seçim, kendine dair iyiye yönelmiş bir karar olsa dahi, bir başkasının kötülüğüne işaret etme ihtimalini taşımaktadır. İnsan böylece, söz konusu olan bu hatalarla bezenerek ve onları kabul ederek insan olmaktadır.

Suçta dair kavramsallaştırması sırasında, insanı özgürlüğünden, sorumluluğundan ve dünyaya açık oluşundan ayırmayan Jaspers'e göre, suçu ve onun beraberinde getirdiklerini kavramak ve sahiplenmek gerekmektedir. "Bu dünyada sahip olabileceğim tek saflık, suçumu ve sorumluluğumu tüm boyutlarıyla fark etmek ve bunu etkin bir bilinçle üstlenmektir."¹⁷⁶ Anlaşıyor ki suç, Jaspers için, insanın varoluş sürecinde en önemli kavramlardan biri olarak karşısına çıkmaktadır.

Jaspers suçu, insanın bir toplumun vatandaşı olarak bağlanması ve en önemlisi de siyasi bir varlık olması sebebiyle, kaçınılmaz bir öge olarak görmektedir. "Yaşamı boyunca iktidar ilişkileriyle çevrili olmak her insanın yazgısıdır. Bu, herkesin kaçınılmaz suçudur; insan olma suçudur."¹⁷⁷ Jaspers'in suç kavramına dair kamuoyunda bir tartışma

¹⁷⁶ H.J. BLACKHAM, *Altı Varoluşçu Düşünür*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları, s. 59

¹⁷⁷ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 59

alanı yaratmasındaki amacı ise, hayatta kalan Alman toplumuyla yeni bir bilinç elde etmeye duyulan ihtiyaca bir çözüm bulabilmektir.¹⁷⁸

Suçun ayrımlarını yaparken, rastladığımız ilk kavram olan cezai ya da diğer adıyla kriminal suç ise, hukuk ile çevrelenmiş ve böyle açıklığa kavuşan, insanın eylemlerine ve yaptırımlara bağlı bir suç kavramıdır. Jaspers, cezai suçu *Suçluluk Sorunu* isimli eserinde şöyle açıklamaktadır:

*“Cezai suç: Nesnel bir biçimde kanıtlanabilir ve şüpheye yer bırakmayacak denli açık yasaları ihlal eden eylemler suç teşkil eder. Burada yargı mercii, yargılama usulüne göre, vakıaları güvenilebilir bir biçimde tespit eden ve bu vakıalara yasaları uygulayan mahkemelerdir.”*¹⁷⁹

Böylelikle Jaspers, cezai suçu kabaca tanımlamış olmaktadır. Ona göre, burada en önemli birim hukuk ve hukukun işleyişi, cürümleridir. Cezai suç kavramında, suçun açıklığı, tespiti ve güvenilen kurumlarca ortaya konulması önemlidir. Söz konusu tespitin ardından, suçun hükmü de açık olmalı ve şüpheye yer bırakılmadan bir yargıya varılmalıdır.

İnsana yönelik olan bu türden bir hukuk anlayışı, hukukun alışlagelmiş olan somut insan anlayışından uzak, soyut bir fenomen gibi yansıtılsa dahi, pratik alanda insanın toplulukla insanlık ortak paydasında birleşmesini yansıtmaktadır. Bahsi geçen ortak paydada ise insan, topluma karşı yükümlülükleri bulunan bir varlık olarak konumlandırılmıştır.¹⁸⁰

Jaspers, siyasal sistem tarafından kullanılan teknolojik, bilimsel ve ekonomik planlama kaynaklarının asgari düzeyde tutulması gerektiğini ve politik planlanmamış bir insan etkileşimi alanının varlığının gerekli olduğunu belirtmiştir. Ona göre yöneticiler, teknokrasinin insan aklındaki araçsal eğilimlerin şekli olduğunu bilmez ve bunu kültürel iletişimle insan kaynakları tarafından dengelemezse, baskıcı hükümete yol açılabilecektir. Bu bağlamda, sınırlanmış bir hükümeti, kültürel ve ekonomik özgürlüğü desteklemiş ve aynı zamanda bir insan politikasının, temel haklara sahip olan, devletin faaliyetlerine

¹⁷⁸ Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s.126

¹⁷⁹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 56

¹⁸⁰ Atayman, a.g.e., s. 19

ahlaki bir düzen getiren ve siyasi aygıtın ayrıcalıklı güçlerini kısıtlayan bir anayasa gerektiğinden yana olmuştur.¹⁸¹

Jaspers'e göre, "hukuk, şiddet tarafından emniyet altına alınan ama onun aracılığıyla belirlenmeyen, varoluşlarını bir kaynak üzerinde temellendiren insanların yüce düşüncesidir."¹⁸² İşte bu noktada, suçlunun yargılanması ve cezasının işleyiş düzeni de belirlenmiş olmaktadır. Ona göre, savaşla birlikte ortaya çıkan şiddet durumu, hukuku sona erdirmektedir. Mağlup ve galip olunmuş durumlarda eğer bir müzakere ortamı yoksa orada hukuktan söz edilemez.

Hukukun maddi içeriğini öne çıkarmaktan kaçınmış olan Jaspers, hem doğrudan hukuk zemininde bulunmakta hem de felsefe sisteminde de yer almaktadır.¹⁸³ Cezai suçun değerlendirilmesini hukuki düzene ve mahkemelere bırakan Jaspers'e göre, hukukun nasıl bir temele oturtulmuş olduğu da bir varoluş meselesi, insanlık meselesidir. Öyle ki, hukuku ve insan haklarını kavramış olabilmek, insanın kendiliğinin ve kendisi olabilme bilincinin de farkındalığını sağlar.

*"İnsan olduklarının farkında olan ve başkalarını insan olarak tanıyan insanlar, insan haklarının varlığını kabul ederler ve kendilerini herkesin, mağlubun ve galibin, başvurabileceği doğal hukuk üzerinde temellendirirler."*¹⁸⁴

Jaspers'e göre hukuk, suçlunun yargılanma sürecinde taraflı olmamalı, şiddete başvurmamalı ve ona savunmaya dair imkanları sonuna kadar sunmalıdır. Ayrıca, hukuk ve onun yargılama gücü, toplumun insan haklarına inancı ve suç işleyenin savunmasına ek olarak, suçluya duyulması gereken merhamete de vurgu yapmaktadır. Ona göre, cezai suçta, insan bilinçli eyleminin arkasında ve suçunun farkındadır. Jaspers, böyle bir farkındalık içinde olan insanı sorumluluğunu almış, suçunu ve suçunun doğuracağı sonuçları kavramış olarak görmektedir. Bu yüzden hukuk, insanın insan olması bakımından haklarını ihlal etmeden yargılmalı ve hüküm vermelidir.

"Kaldı ki cezalandırılan veya hukuken sorumlu tutulan taraf dahi neyin adil olduğunu ikrar edebilir. Suçlu, cezasını onuru ve rehabilitasyonu olarak tecrübe etme imkanına sahiptir. Siyasal açıdan sorumlu tutulan, kabul etmek zorunda"

¹⁸¹ Thornhill, a.g.e.

¹⁸² Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 63

¹⁸³ Atayman, a.g.e., s. 20

¹⁸⁴ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 63

kaldığı varoluş koşullarının, kaderin belirlediği olgular olduğunu teslim edebilir.”¹⁸⁵

Böylece, cezai suç kavramı, kişinin kendisi olarak yaptığı ve sorumluluklarını aldığı eylemlerinden doğmaktadır. İnsan, seçimlerinden doğan suç ya da suçlarını kabullenmiş olmakla beraber, bağlı bulunduğu toplum ve hukuki düzenin yaptırımlarını da benimsemiş olacaktır.

Sorumluluk noktasında devlete ve yöneticilere de görevler yükleyen Jaspers, sorumluluğunun bilincinde olmayan politikacıyı kötü, olanı ise iyi olarak görmektedir. Kötü örnek olarak Hitler’i vermekte ve onun tüm halkı fakat en çok da onun izinde olanları aşağıladığını söylemektedir.¹⁸⁶

Cezai suç, diğer suç kavramlarına göre çok daha açık şekilde çözüme kavuşan, sınırları çizilmiş ve her bir suç kavramının başlangıcında duran suç biçimidir. Burada, önemli olan kişinin sorumluluğunun ve hukukun farkındalığı ile suçunu ve cezasını kabullenmesidir. “Ceza, suçlunun özgür iradesiyle hareket ettiğinin yargıç tarafından onaylanmasını gerektirir; cezalandırılanın cezayı adil bulduğunu onaylamasını değil.”¹⁸⁷ Bu noktada da, cezai suçu tespit edilen ve adil bir yargılama sürecini atlatan insanın, kendisini bir vatandaş olarak bağlı bulunduğu hukuki düzene teslim etmesi, cezasını kabullenmesi gerekmektedir.

3.2. Siyasi Suç

İnsan, özgürlüğü, sorumluluğu ve iletişimi ile bezeli bir varlık olmasının yanı sıra, bir devletin vatandaşı olmasının zorunluluğunu taşımaktadır. Jaspers’e göre, insanın, bir arada yaşamaya başlayışından, bulunduğumuz çağa gelinceye dek, devlet ve dolayısıyla siyaset, onun için kaçınılmaz olmuştur. Ona göre devlet, insanın tarihselliğinde izlemiş olduğu ve kendisini belirlediği bir yoldur. “Devlet geleneksel olarak kişinin tarihe katılımına aracı olur.”¹⁸⁸ Böylece, insanın siyaset ve devletle beraber yaşıyor oluşunda, bu türden kurum ve kavramlar, tarihsel birer araç görevi görmektedir. Jaspers, siyaset anlayışını toplumların tarihinden ayırmadan açıklama yoluna gitmektedir.

¹⁸⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 63

¹⁸⁶ Çiçek, a.g.e., s. 274

¹⁸⁷ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 61

¹⁸⁸ Blackham, a.g.e. , s. 60

Jaspers'e göre insan, doğumundan itibaren bağlı bulunduğu toplumda her türlü eyleminden sorumludur. Burada, devlet tarafından kuşatılmış olan insanın, kendini gerçekleştirme imkanı dahi devlet ve siyaset olanaklarına bağlıdır. Ona göre siyaset, kader hakkında hüküm vermekte ve insanın mevcut durumunu da geleceğini de belirlemektedir. İnsanlığın geleceğinin ve geleceğine dair kararın bulunduğu alan, politik ve pedagojik faaliyetlerin bulunduğu alandır.¹⁸⁹

Jaspers, insanın devlete ve topluma karşı sorumlu oluşunu bir zorunluluk olarak görmekle birlikte, onun devlette kendini var etmesi için, devletle beraber ortak bir amaçla eylemesi gerektiğini vurgulamaktadır. “Birey, içinde mesleğini ve kaderini ve kendi içinde de amaçları, idealleri ve politikalarını eleştirecek kaynağı bulmak için, bir şekilde devlet ile uzlaşmak durumundadır.”¹⁹⁰

Devletle uzlaşma sağlaması gereken ve devlete karşı sorumlu olan insan, aynı zamanda da devletin her türlü yapıp etmelerinden sorumludur. Böylece, bir devlete bağlı bulunan insan, hem yapıp etmelerinden dolayı devlete karşı sorumlu hem de devletin yaptıklarından ya da yapmadıklarından da sorumludur. Siyasi ya da politik suç kavramı bu noktada karşımıza çıkmaktadır. Jaspers'e kulak verecek olursak:

“Siyasi Suç: Devlet adamlarının ve bir devlete yurttaşlık bağıyla bağlı herkesin eylemlerine dayanır. Bundan dolayı ben, otoritesini kabul ettiğim ve varoluşumu sağladığı düzene borçlu olduğum bu devletin eylemlerinin doğurduğu sonuçları üstlenmek zorundayımdır. Nasıl yönetildiği, herkesin ortak sorumluluğuna dahil olan bir konudur. Burada yargı mercii hem iç hem dış politikada galip gelenlerin otoritesi ve iradesidir.”¹⁹¹

Siyasi suç söz konusu olduğunda Jaspers, tanımında galip gelenlere yaptığı vurguyla birlikte, tüm Almanlara da bir sorumluluk yüklemektedir. Bu durumda eğer devlet, uygulamaları vasıtasıyla suç işlediyse, bu suçtan devlete bağlı vatandaşlar da suçlu olmaktadır.¹⁹²

İradeye boyun eğmenin toplumu bir arada tutmayı sağladığı ve suç üzerinden doğmuş toplumlarda dahi, genel iradenin aldanamayacağı şeklinde bir genel kanı bulunmaktadır. Burada, genel iradenin otoritesi adına çaba sarf etmiş olan insanlara

¹⁸⁹ Çiçek, a.g.e., s. 180

¹⁹⁰ Blackham, a.g.e., s. 60

¹⁹¹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 56

¹⁹² Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 124

duyulan saygının da vurgusu yapılmaktadır.¹⁹³ Jaspers, bu görüşe tamamen karşıdır. İnsanların politik özgürlüğe sahip olmadığı sürece, varoluşlarını da gerçekleştirme imkanı bulamayacaklarını söyleyen Jaspers, Nazi döneminde yaşananlardan sonra, savaş ve yıkımın ardından, asıl savaşın başladığını belirtmektedir.¹⁹⁴ Çünkü bütün bir halk, politik olan eylemleri dolayısıyla, savaşın ve yıkımların ardından, yeniden bir bilinç oluşturmak adına, her zamankinden daha fazla emek vermek durumundadır.

Jaspers'e göre, seçimlerde seçmen konumundaki kişiler, kimi seçtiklerini bilmelidir. Çünkü, yalnızca özgür bir halk, hükümeti ve onun yaptıklarına dair sorumluluğu olduğunu bilir. Bu durumda da ancak özgür bir insanın halka dahil olabileceğine ve vatandaş adını alabileceğine vurgu yapmaktadır.¹⁹⁵ Siyasi suç bu anlamda, özgür insanın bir devlete bağlı olması sebebiyle her zaman mümkün olabilecek, kaçınılmayacak türden bir suçtur.

*“Modern bir devlette herkes, en azından seçimde kullandığı oyla veya seçime gitmekten kaçınarak siyasal bir eylemde bulunmuş olur. Siyasi sorumluluğun taşıdığı anlam, kimseye kaçış yolu bırakmaz.”*¹⁹⁶

Jaspers, siyasi suçu yalnızca devlete yöneltmemekte, onun bir ferdi olması açısından insanın da omuzlarına yüklemektedir. Ona göre kaçınılmaz bir şekilde insan, bağlı bulunduğu toplum ve yönetim düzeni içinde yer almaktadır. Jaspers'e göre, kişilerin oy veriyor ya da vermiyor oluşu, bir şeye destek oluyor ya da karşı çıkıyor oluşu veya bir şeye karşı duyarsız kalışı birer sorumluluk teşkil etmektedir.

1700'lü yılların sonlarında, Fransa ve Almanlar arasındaki gerilimde ateist inanca yakın olduğu için suçlanan düşünür Fichte, o dönemde yazdığı bir mektupta “şimdi susamam” demiş ve Fransızlar'ın en büyük üstünlüğü ele geçirmediği ve Almanya'nın önemli bir kısmında değişiklikler yaşanmadığı durumda, ülkede özgür düşünceden yana olan hiçbir insanın bir daha rahat edemeyeceğini eklemiştir. Ardından, susmamasının gerekliliğine ve eğer kurtarılacak bir Alman ruhu ve felsefe kaldıysa, bunun ancak konuşmayla kurtarılabilceğini söylemiştir.¹⁹⁷

¹⁹³ Atayman, a.g.e., s. 50

¹⁹⁴ Yusuf Mehmet Örnek, “Karl Jaspers und Hannah Arendt. Geschichte einer Freundschaft”, *‘Offener Horizont, Jahrbuch der Karl Jaspers Gesellschaft’*, Wallstein Verlag, Göttingen, (2016), s. 53

¹⁹⁵ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 123

¹⁹⁶ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 90

¹⁹⁷ Heine, a.g.e., s. 143

Eleştirel bir yurttaş olabilmek adına, her zaman insanlar anayasal kültürlerinden daha fazlasını talep etme hakkına sahiptirler ve siyasi sisteme karşı eleştirel düşüncenin önünü açmak gerekmektedir.¹⁹⁸ Toplumlar, tarihlerindeki tüm kahramanlıkları sahiplendikleri gibi, suçları da bilmeli ve sahiplenmelidirler. Jaspers, Alman toplumu özelinde suç durumunu tanımlarken, suçluyu tespit eden Nünberg mahkemelerini, galiplerin adaletini inşa ettiği ve insanlığa karşı suçu yükselttiği anlamında da eleştirilmiştir.¹⁹⁹

Anayasal yurtseverlik fikrinde Jaspers ile ortak bir noktada bulunan Habermas da bu konuda onun felsefi görüşüne paralel görünmektedir. Habermas'a göre, politik bir özgürlüğe sahip olmaya özen göstermek herhangi bir sonuca varma hedefi güdülmeyen yapılsa eğer, hakikat ve iyilik de kendi kendilerine özen göstereceklerdir. Burada kurulan iletişim, ideolojilerden uzak kurulan bir özgürlükle değil, refaha ulaşmak ve birçok farklı insanı dinlemekle mümkündür.²⁰⁰

Jaspers, insanın siyasi durumunu iki belirgin noktadan tanımlamaktadır. Ona göre, devlet ve toplumun tarihi süreci, insanlar üzerinde aynı zamanda iki birbirine zıt tutuma sebebiyet vermektedir. Suç sorununun da tamamında temel teşkil eden bu insani tutumlar, ya siyasetin herkesçe tanınan ve uygulanan haklarla işleyişi ya da siyasi olan şeylere tamamen ilgisizlik olarak görünmektedir.²⁰¹

Jaspers'in felsefi görüşündeki suç kavramı Alman toplumunun sorunundan temellendiğinden, siyasete karşı insanların takınmış olduğu bu iki tavidan ikincisi suçun odak noktasında durmaktadır. Ona göre, "suçlu devlet bütün bir halka, yük olur."²⁰² Bu durumda, suçu üstlenmemek ya da görmezden gelmek, inanılmak istenenin aksine suçu ortadan kaldıramamaktadır.

Jaspers'e göre, işlenen suça karşı bir tutum sergileyebilmek, devlet yapısıyla ve hukuki düzenle alakalı olmakla beraber, asıl görev, insanın insana karşı dayanışma içinde olabilmesidir. Ona göre, devlet, insani bir refah seviyesini ve tarihi bir düzeni miras

¹⁹⁸ Müller, a.g.e., s. 136

¹⁹⁹ M. Delmas-Marty, I. Fouchard, E.Fronza, L. Neyret, a.g.e., s. 20

²⁰⁰ Richard Rorty, *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, Çev. Mehmet Küçük – Alev Türker, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1995, s.128

²⁰¹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 60

²⁰² Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 79

bırakır fakat insanın insan varoluşuna dair yaptıkları kendi kendisi ile ilgilidir. Jaspers, insanın insana dair duyması gerektiği dayanışma anlayışını tamamen onun varoluşuna ithaf eder ve şöyle açıklar:

“Yalnız, her yurttaşın, başkasına karşı kendini koruduğu, salt dayanışmanın sağlandığı devletlerde doğruluk ve özgürlük, bir bütünlük içinde, güven altında bulunabilir. Çünkü birine haksızlık edildiği yerde başkaları, tek insan gibi, haksızlık edenin karşısına dikilirse, yasal durum doğar. Bu ise, hiçbir zaman, böyle olmamıştır. Her zaman insanlardan oluşan sınırlı bir çevre, birbirini dışlayan bireyler, dahası tüm bir güçsüzlük içinde bulunma gibi gerçek durumlar vardır. Hiçbir devlet, hiçbir kilise, hiçbir topluluk salt koruyucu değildir.”²⁰³

Jaspers, devletlerin işlediği tüm suçlardan sorumlu tuttuğu ve bunun yükünü istese de kendi üzerinden atamayacağını belirttiği insanı, dayanışma ve diğer insanlara duyulan saygı ile çözüme götürmektedir. Tarihin her döneminde, kendini varetmeye çalışan insanlar, amaçları ve istekleri doğrultusunda değişirlerken, dayanışmayı göz ardı etmemeli, haksızlık anında o anın ardında duyulacak olan pişmanlığı düşünerek hareket etmelidir. Bu tipten bir hareket şekli, Jaspers’e göre, kınamaların sağlayamadığı “özgür kamusal iletişim ve cömert dayanışma mücadelesi”²⁰⁴ ni sağlayacak olan bir yoldur. Böylece anlaşılıyor ki, kurumlardan ve yapılardan ziyade, haksızlığa uğrayanı koruyacak olan yine insanlardır.

İnsanın insana karşı sorumluluğu, her türlü korumayı ve eşit imkanları sağlamak şeklinde olmalıdır. Jaspers, bu dayanışma ve anlayış yolunun, farklılıklar dolayısıyla çatışmanın aksine bir tavırla, tamamen farklılıklar ile açılacağını söylemektedir. Öyle ki, yaşamı sınırlarla çevrili olan insan, bir topluluk halinde bulunurken de, asla bir sınıflamaya dahil edilememektedir. Jaspers, bir topluluğu ya da halkı bir bütün olarak tanımlamanın imkansızlığından yola çıkarak, suçu yöneltmeyi şu şekilde tanımlamaktadır:

“Bir bütün olarak halk diye bir şey yoktur. Bir halkı tanımlamak için çizeceğimiz hatların tamamı, olgular tarafından aşılacaktır. Dil, yurttaşlık, kültür, kader ortaklığı-tüm bunlar örtüşemez, aksine keşirler. Halk ile devlet çakışamaz; keza dil, kader ortaklığı ve kültürdür de... Bir halk, bir bireye dönüştürülemez. Bir halk kahramanca yok olamaz, suçlu olamaz, ahlaki ya da gayri ahlaki davranamaz; yalnızca onun içinden çıkan münferit bireyler bunları yapabilir. Halk, bir bütün olarak, suçlu veya suçsuz olamaz; ne cezai, ne siyasi, (bu

²⁰³ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 54

²⁰⁴ Jan-Werner Müller, a.g.e., s. 27

durumda yalnızca bir devletin yurttaşları sorumlu tutulabilir) ne ahlaki anlamda...’’²⁰⁵

Bu görüş, aynı anda hem insanların çeşitliliğini hem de her birinin insan topluluğuna eşit ölçüde mensup olduklarına dair bir birleştiriciliği barındırmaktadır.²⁰⁶

Suç, bir topluluğun tamamına yöneltilemez ve herkesin suça karşı tavrı, onunla olan bağı ve suç işlenirken içinde bulunduğu durum eşit farz edilemez. Tarihsel süreçlerle birlikte eskisinden farklı durumların içine düşen insanlar, aynı dili konuşsa dahi anlayamıyor ya da aynı topraklara bassalar dahi aynı yerde yaşamıyor gibi hissedebilirler. Fakat bu farklılıklar, sorumluluğu ve dolayısıyla siyasi sorumluluğu fark etmenin bilinciyle kurulan iletişim ile anlaşılmalı, suçun farkına varılmalıdır.

Jaspers’e göre, kökeninden kaçamayan insan tarihte bir gelecek yaratabilmesi adına, kendinden öncekilerin suçunu da üzerine almak durumundadır.²⁰⁷ Bu durumlarda devletler ve halk bir anlamda, suçlarını itiraf edip tarihselleşerek, daha önce gerçekleşmiş olaylarla ilgili pişmanlığa dair bir yol izlemektedirler.²⁰⁸

3.3. Ahlaki Suç

İnsanlar, suçu algılamada, onu yaşamada ve yorumlamada farklı yönlerde bulunuyor olabilmektedirler. Jaspers’e göre suç, her türlü ayırmda, varoluşun içinde bulunan insanın, yine en temel durumlarından olan sorumluluğu ve iletişimi vasıtasıyla anlaşılacak olan bir kavramdır. Ahlaki suçu, işte böyle bir temele oturtan Jaspers, onu şu şekilde tanımlamaktadır:

“Ahlaki Suç: Daima bir birey olarak hareket eden ben, eylemlerimden ahlaki açıdan sorumluyumdur; bu, siyasi ve askeri emirlerin gereğini yerine getirdiğim bütün eylemlerimi de kapsar. “Emir emirdir” sözü kesinlikle geçerli değildir. Nasıl emredilmiş olsa da suç, suç olarak kalıyorsa (buna karşın, tehlikenin, gözdağının ve terörün boyutlarına bağlı olarak hafifletici sebepler söz konusu olabilir) her eylem ahlaki değerlendirmeye tabii kalır. Burada yargı mercii, kişinin kendi vicdanıdır ve arkadaşlarımla, yakınlarımla, beni seven ve ruhumla ilgilenen hemcinslerimle kurduğum irtibat sırasında ortaya çıkar.”²⁰⁹

²⁰⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 6

²⁰⁶ M. Delmas-Marty, I. Fouchard, E.Fronza, L. Neyret, a.g.e., s. 112

²⁰⁷ Jaspers, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, s. 42

²⁰⁸ M. Delmas-Marty, I. Fouchard, E.Fronza, L. Neyret, a.g.e., s. 66

²⁰⁹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 57

Ahlaki suçu kısaca böyle açıklayan Jaspers'e göre insan, ahlaki eylemlerinin sorumluluğunu almalı ve bir başkasıyla konuşma, yardımlaşma gerekliliğini unutmamalıdır. Ona göre, kendi muhakemesinin dışında kalan topluluklarının ya da kurumların emirlerine uyan insan ile kendi içinde suça karşı bir sorgulama ve tavır geliştirebilen insan, hiçbir zaman aynı konumda olmayacaktır. İnsan, eylemlerinde diğer insanlarla ortak bir varoluş zemininde bulunduğunu göz ardı etmemelidir. Öyle ki, çevresi ve dostlarıyla kurduğu iletişim ve yine onlara karşı duyduğu vicdan, tüm insanlık için de duyması gereken bir sestir.

Jaspers'e göre, insanın varoluşunun temelinde de devamlı hareket halinde bulunmakta olan vicdan, "dönüm noktasındaki ses" anlamına gelmektedir. Varoluşsal bilincin temelinde kendini hissettiren vicdan, insana ayırt etme ve karar vermeye yönelik taleplerde bulunmaktadır.²¹⁰

Auschwitz kamplarında hem bir yahudi, dolayısıyla mahkum hem de bir aydın olarak bulunan Jean Amery, Auschwitz'de kendisiyle aynı durumda olanların yalıtılıp, tamamen yalnız bırakıldığını söylemektedir. Yaşadığı durumda, düşünce ve dehşetin karşılaşmasıyla, sorunun daha saf bir biçimde ortaya çıktığını ifade etmektedir. Ona göre, buradaki düşünce tamamen orada yaşayan insanlarla oluşmakta ve ne yapılırsa yapılsın toplumsal olarak bir yer bulamamaktadır. Böylece entelektüel, toplumsal bir gerçekliğin içinde fakat kendisine yer bulamayan düşüncesiyle yapayalnız kalmıştır. Bu yüzden, söz konusu durum için verilebilecek örnekleri kısmen beylik fakat kısmen de, aktarılması çok zor olan varoluşun alanlarında aranmak zorunda olduğunu açıklamaktadır.²¹¹

Jaspers, siyasi durumlarda insanlarda oluşan iki tutumda bahsettiği gibi, bu noktada da insanın olanları görmezden gelmesine özellikle yer vermektedir. "Kendini gizleme, varoluşumuzun en belirleyici özelliği haline gelmişti. Şimdi ahlaki vicdanımıza yük oluyor."²¹² Nazi dönemindeki toplum anlayışı özelinde, bu durumu değerlendiren Jaspers, insanın kendini hiçbir şey yapmayarak ya da ilgisiz durarak rahatlattığını

²¹⁰ Örnek, "Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt", s. 124

²¹¹ Jean Amery, *Suç ve Kefaretin Ötesinde: Alt Edilmişliğin Üstesinden Gelme Denemeleri*, Çev. Cemal Ener, İstanbul: Metis Yayınları, 2015, s. 19

²¹² Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 93

söylemektedir. Böylece insan, kendi yaşamına dair birincil ihtiyaçları ile meşgul olarak, tüm olan bitenlere karşı kayıtsız bir tavır sergilemektedir.

Var olan her sorundan ve zorunlu durumlardan kaçınmaya, gizlenmeye meyleden insan ruhu, Jaspers'e göre, vicdanın ve muhakemenin önündeki en büyük engellerden birisidir. İnsana, suçun doğurduğu sonuçlardan sonra yük olmaya başlayan bu duygu, suçu göz ardı etmesini daha kolay bir hale getirmiştir.

Jaspers, suç kavramını ve suçluluğu Nazi döneminin bitimiyle felsefi dizgesine alırken, kendisini ve hatta o dönemde hayatta kalmış herkesi tam da bu sebepten, şu şekilde suçlamaktadır:

“Biz, Yahudi yurttaşlarımız sürgüne gönderildiği zaman, sokağa çıkmadık, iş bizi bile ortadan kaldırmaya gelinceye değin, yerinde olarak, ancak hiçbir biçimde duyurucu olmayan, bir nedenden dolayı sesimizi çıkarmadık: Bunun hiçbir yardımı, hiçbir etkisi görülmez, büsbütün anlamsız da olurdu. Oysa şimdi yaşıyoruz, bu bizim suçumuzdur.”²¹³

Nazi düşüncesi hakimken, bu fikrin taraftarları olanlar, düşüncelerinin yayılması için her şeyin yapılması gerektiğine ve daha evvel söz sahibi olmadıkları şeylerde yetkin olduklarına inanarak, insanlık suçları işlemişlerdir. Söz konusu inançlar, kendi değerlerinin, geri kalan her şeyden üstün olduğu düşüncesiyle biçimlenmiş ve tüm insanlığı geride bırakan düşünce şekli, yaşananların bir suç olmadığı kabulüyle eylemde bulunmuştur. Dolayısıyla bu tipten bir anlayış, sessiz ya da hayatta kalan bütün insanları, sürmekte olan tutuma razı kabul etmektedir.

Jaspers, bir topluluğu kıyıma sürüklemiş devlete bağlı bulunmanın ve suça ortak olunmasa da yaşıyor olmanın, o dönemde susmuş olmanın yükünün ağırlığına vurgu yapmaktadır. Ona göre, suçun işlendiği zamanlarda susmuş ya da belirgin bir tavır sergilememiş olan her insan, o dönem hissetmediğinden daha ağır bir vicdani yükümlülük altındadır.²¹⁴

Bütün bu sorumlulukların altında ezilen Alman halkı için, suç kavramının tanımını yapmak ve suça karşı alınacak tavır başlı başına bir karmaşa sebebi olmuştur. Yine Jean Amery, *Suç ve Kefaretin Ötesinde* metninde, kamplardaki insanlar açısından

²¹³ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 38

²¹⁴ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 39

yaşanan felaketin, kendini gerçekleştirmiş bir yapı olarak, insanı çaresiz bıraktığını ve kabullenilesi göründüğünü söyler. Şöyle belirtmektedir:

“SS devleti tutuklunun karşısına muazzam ve alt edilmez bir erk olarak dikiliyordu; bu görmezden gelinemeyecek bir gerçeklikti ve bu nedenle eninde sonunda akılcı görünüyordu. Kendisini dışarıda düşünsel açıdan nasıl nitelemiş olursa olsun, burada herkes bu özgül anlamıyla bir Hegelciye dönüşüyordu: SS devleti metalik parıltısının mutlaklığı içinde, tinin kendini gerçekleştirdiği bir devlet olarak belirliyordu.”²¹⁵

Amery, kamplarda bulunan insanların, varolana ve varlığa dair ciddi bir anlamsızlık içine düştüklerini, varlığın görünen hiçbir şeyde kendini hissettiremediğini ve dolayısıyla bunların içi boş birer kavrama dönüştüğünü söylemektedir. Ona göre, dilsel her türlü ifadenin gerçek bir varoluşa dokunuşu hem değersiz ve lüks olmakta hem de burada bulunan insanı aşağılayan bir oyuna dönüşmektedir.

Gerçeklik olgusunun dünyanın hiçbir yerinde böylesine bir güce sahip olmadığını, onu aşabilmek için gösterilen çabanın ise başka hiçbir yerde böylesine umutsuz ve boşa olmadığını söylemektedir. Böyle bir durumda tüm felsefi ifadelerin aşkınlığını yitirip, can sıkıcı bir gevezeliğe dönüştüğünü, ya basmakalıp ifadeler ya da hiçbir şey haline geldiklerini ifade etmektedir. Ona göre, hem varlığı hem de gerçeği anlamak için bunlara gerek kalmamakta, nöbetçi kulelere göz atmak, krematoryumlardan yayılan yanmış yağın kokusunu almak yetmekteydi.²¹⁶

İktidarın sebep olduğu böylesine büyük yıkımların ardından, Alman toplumunun suçluluk hissi ile hesaplaşması her birey için farklı noktalarda yer ediyorsa da, işlenen suça karşı kayıtsızlık, suç ne olursa olsun, Jaspers’e göre açıktır. “Yalnızca, tüm inancını yitirmek üzere olan bir dünyanın son çürük zemini olarak karanabilecek kör bir miliyetçiliğin dayattığı bu zaruretin getirdiği vicdan rahatlığı, aynı zamanda ahlaki bir suç idi.”²¹⁷ İşte böylece, görmezden gelinen suçlar, yaşamakta olan her bir insan için ahlaki suç teşkil etmektedir.

Jaspers’e göre, yaşanan suçların ardından, yüzlerce yılın sonunda oluşmuş tüm değerleri kaybetmenin sınırına gelinen tarihi bir durum söz konusu olmuştur. Bu durumda, ortaya çıkan altı boş zemini ve olan biten her şeyi, kendini aklamak amacıyla

²¹⁵ Amery, a.g.e., s. 27

²¹⁶ Amery, a.g.e., s. 35

²¹⁷ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 94

olumlayan insan, yarattığı sahte vicdan rahatlığından dolayı suçludur. Jaspers, tıpkı sınır durumlarının farkında olarak, onlardan kaçınan insanın takındığı tavrı anlamsız bir çaba olarak görüyor oluşu gibi, suça rağmen takınılan sessiz tavrı da büyük bir suç olarak yorumlamaktadır. Ona göre, kaçınılan insanlar ve durumlar, eylemlerde somutluk kazanır ve bu durumu şu şekilde açıklar:

“Biz, yalın varoluş içinde, onlar yokmuş gibi göz önüne getirmedik; yaşadığımız kimselerden çokluk kaçınılırız, öleceğimizi unutturuz, suçlu olduğumuzu ve gelişigüzel bir akışa bağlılığımızı unutturuz. Bizim, kendileriyle eylemde bulunduğumuz somut durumlarımız da vardır.”²¹⁸

İnsanın içine düştüğü unutkanlık, kendinde bulunan sorumluluklarını ve duygularını bir kenara itiş, her şeyin sonunda kaçınılmaz olan ölümü hesaba katmadan gösterdiği davranışlar, suçun varlığını korumasına engel değildir. Yine benzeri bir çıkarımla, sessizlik ya da kaçınma, suça ortaklık etmeyi, hatta destek vermeyi sürdürmektir. Varlığını hiçe saydığımız insanların varoluşunu ve varoluşu sorumluluğuna bağlı olan ötekinin hayatını, ne şekilde sürdürüyor olduğu, yine bizim sessizliğimizin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Jaspers’e kulak verecek olursak:

“Kudretsiz kalarak teslim oluşta daima, risksiz olmamakla birlikte, temkinle girildiğinde etkili olabilen bir hareket payı vardı. Kişi, korkaklıktan dolayı bunu kaçırmış olmayı kendi suçu olarak kabul edecektir: Diğerlerinin felakete karşı körlük, insan kalben hayal gücünden yoksun olması ve şahit olunan felakete karşı takınılan kayıtsızlık –ahlaki suç işte bunlardır.”²¹⁹

Bir başkasının yaşadığına karşı kolektif bir sorumluluktan bahsetmiş olan Jaspers, tüm yaşananların ardından Almanya’nın toplumsal bir bağ kurabilmesi adına, geçmişine ilişkin bir arınma yaşanmasına işaret etmektedir. Hannah Arendt’e yazmış olduğu bir mektupta Almanya’nın yıkılan ilk ulus olduğunu ve bundan dolayı kendini rahatlamış hissettiğini belirtmektedir. Çünkü bu yıkıntının gerisinde, yaşanabilecek olan vicdani sorgulamalar ve özgür kamusal bir iletişimle yeniden bir devlet formuna gelebilme umudunu da barınmaktaydı.²²⁰

İnsanın önceliklerini, yaşamını ön planda tutmasını ve kendi tanımıyla üstte yüzmenin verdiği rahatlığı tercih ettiğini söyleyen Jaspers, yine tıpkı sınır durumlarda olduğu gibi, yaşanan şeyin her ne olursa olsun, o anda yaşanmasının gerekliliğini

²¹⁸ Jaspers, *Felsefe Nedir?*, s. 53

²¹⁹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 99

²²⁰ Müller, a.g.e., s. 27

vurgulamaktadır. Ona göre, insan suçla karşılaştığı, ona tanık olduğu noktada, bunu ortaya koymalı, konuşmalı ve bir tavır sergilemelidir. Aksi takdirde, ahlaki suç işlemiş olan insan, daha evvel herhangi bir sebepten dolayı kaçmış olduğu vicdani sorumluluktan daha ağır bir durumla yüzleşmek durumunda kalacaktır.

Jaspers, işlenen bir suçun tek bir halk ya da topluluğa mal edilemeyeceğini, savaşların tarihsel bir durum olduğunu belirtmektedir. Bununla beraber, suçu kabullenmemenin ve vicdani yükten kaçınmanın diğer tüm savaşları öncüleyen durumlar olduğunu söylemektedir. “Savaşın suçlusu tek bir halk değildir. Savaşa yol açan şey, insanın tabiatıdır, evrensel suçluluğudur. Kendini suçsuz yerine koymak, vicdanın yüzeyselliğini ele verir. Gelecekteki savaşları teşvik eden, kendini beğenmişlik tavrıdır. ²²¹ Böylece insani sorumluluk ve ahlaki suçun bilincine varılması, insanlığın geleceği için de önemli bir yerde durmaktadır.

Jaspers, suçu kavramak ve kabullenmek noktasında bütün insanlığa sorumluluk yüklemektedir. Benzer biçimde, hukukta insanlığa karşı suç tanımı da, “her insan tüm insanlıktır” anlayışına işaret etmektedir. Bu yolla, insana ya da bir topluluğa karşı işlenmiş suçlar, insani değerlere karşı işlenmiş bir suç olarak görülmektedir. Bu düşünce, ulusal bir durumdan ziyade, etik ya da hukuki insan topluluğuna geçişi ifade etmektedir.

222

İnsan tabiatı gereği, suçu var etmiş, yine tabiatı gereği yadsımış ve hesaplaşmaktan kaçınarak, üzerini örtmüştür. Aslında böylelikle insan, ruhuna yüzeysel olarak yaklaşmakta, dünyada var olan bütün suçların bir parçası olarak hayatına devam etmektedir. Gelecekte ortaya çıkacak her bir savaş ve katliam, insanın kendini aklamayı, kendi suçlarını ve ortak suçları göz ardı etmesinden ortaya çıkacak ve yaşananlardan kendini sıyıracak olan bu tavır, tekrar ederek yine benzeri sonuçları doğuracaktır.

3.4. Metafizik Suç

Jaspers, insanın suç kavramını tespit etmesi, yüzleşmesi ve bir başkasıyla tartışmasının, eylemleri ve sorumlulukları arasındaki bağlantısı anlamında, önemli bir gereklilik olduğunu belirtmektedir. Bu gereklilikle beraber, insan için suç, hem en temel

²²¹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 80

²²² M. Delmas-Marty, I. Fouchard, E.Fronza, L.Neyret, a.g.e., s. 11

sınır durumlarından biri olarak yaşanmak zorundadır hem de yine varlığındaki en temel şeylerle çözüme kavuşmalıdır.

Jaspers, eylemlerinden ve bir başkasıyla olan ilişkisinden sorumlu tuttuğu insan için metafizik suç, kaçınılmaz bulmaktadır. Bu durumu, “biz insanlar eğer kendimizi metafizik suçtan kurtarabilseydik, melek olurduk ve diğer üç suç kavramı da konusuz kalırdı”²²³ cümlesiyle ortaya koymaktadır. Bunlarla beraber, suç ayrımlarından sonuncusu olan metafizik suç şu şekilde tanımlanmaktadır:

*“Metafizik suç: İnsanoğlunun bir üyesi olarak insanları, dünyadaki her haksızlık ve her adaletsizlikten, bilhassa kendi zamanında ya da bilgisi dahilinde işlenmiş suçlardan müştereken sorumlu kılan bir dayanışma duygusu vardır. Bunları engellemek için elimden geleni yapmazsam, ben de suça ortak olurum.”*²²⁴

Metafizik suç böylece açıklayan Jaspers’e göre, insanın en temel durumlarıyla içine düştüğü ve tecrübe ettiği suç, yine insanın en temel duygularıyla çözüme kavuşmalıdır. Öyle ki, siyasi suç ve ahlaki suç kavramlarında da değindiği gibi, metafizik suçta da, gücü kabul edilmiş olan bir yönetim ya da grubun suçundan, o yönetimle yaşayan her insan sorumlu tutulmaktadır.

Jaspers’e göre, dayanışma ve hayal gücünden yoksun kalarak, bir başkasının içinde olduğu durumu göz önünde bulundurmayan insan, ötekinin yaşadığı her durumdan sorumludur. Bu sorumluluk, herhangi bir tepki ya da savunulmada bulunulmazsa, insanın da işlemiş olduğu bir suç haline gelmektedir.

Jaspers, insanın bir başkasına sorumluluğu sırasında, hayatındaki eksikliklere odaklandığını fakat en hayati ihtiyaçlarının neler olduğunu böyle belirtmektedir:

*“Zira kişi ne kadar sıkıntıda ise, en hayati ihtiyaçlarını o kadar güçlü şekilde hisseder: Kişinin kendi ruhunu arındırması ve hayatı, hiçliğin hemen yanı başındaki hakiki bir kökenden hareketle kavrayabilmek için doğruyu düşünmesi ve doğru davranması ihtiyacını...”*²²⁵

İnsan, suçla ilk karşılaşmasında olduğu gibi, temel ihtiyaçlarını dikkate almaktadır. Anlaşıyor ki, bu temel ihtiyaçlar, Jaspers’in işaret ettiği türden hayati ihtiyaçlar olmamakta ve insan kolaya yönelerek, bir başkasının yaşamında olan bitenleri

²²³ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 59

²²⁴ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 57

²²⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 54

görmezden gelme yoluna gitmektedir. Jaspers'e göre insan, böylesi bir suçun verdiği ağırlık sebebiyle, kendine dair en temel eylemlerine, varoluşuna hizmet etmeyen ihtiyaçlarına yönelerek kaçınmaktadır. Fakat, insan olmanın temelinde yatan varlığı ve varlığının getirdikleri daima onunladır. İnsanın içinde bulunduğu sıkıntı ve sığınma durumunu Jaspers, *Suçluluk Sorunu* eserinde böyle betimlemektedir:

“Bu sorundan kaçınma eğilimi çok açık. Sıkıntı içinde yaşıyoruz; halkımız büyük bir çoğunluğu o kadar büyük bir sıkıntı içinde ki bu gibi tartışmalara karşı duyarsızlaşmış görünüyor. Bu kesimi, kendilerine iş ve aş, ev ve sıcaklık verecek herhangi bir şey daha çok ilgilendiriyor. Ufkumuz daralmış durumda. İnsanlar suçluluktan, geçmişten bahsedildiğini duymak istemiyorlar; dünya tarihi onları alakadar etmiyor. Artık acı çekmek istemiyorlar; sefaletten kurtulmak, yaşamak istiyorlar; düşünüp taşınmak istemiyorlar. Bu kadar korkunç bir acıdan sonra, bir de suçlulukla yüklenmek şöyle dursun, tabiri caizse, ödüllendirilmeyi ya da en azından teselli edilmeyi zorunlu sayan bir halet-i ruhiye mevcut.”²²⁶

Böylece insan, daha ciddi bir suç içine düşmüş olur ve bir başkasıyla beraber kurduğu hayatında, onun için hiçbir şey yapmamanın suçu, yaşanan durum geçmişte kaldığı zaman, kendi içinde de çözüme kavuşamayacak bir noktaya ulaşmaktadır.

Jaspers işte bu noktada, insanın varlığıyla beraber tanımlamış olduğu iletişime ve bir başkasıyla yaşıyor olmasına dikkat çekmektedir. Ona göre, insanın dayanışma içinde olması gerekliliği ve sorumluluğu, onun varlığıyla bir arada olan kavramlardır ve yok edilemezler. Böylece suçtan, bu sınır durumundan kaçınma eğilimi olağandır fakat sınır durumları, karşılaşıldığı anda tecrübe edilmeli ve bir tavır alınmalıdır. Tüm bunlardan sonra metafizik suç kavramını belirginleştiren Jaspers, yaşamın dahi suç haline gelişini de temellendirir. Kulak verecek olursak:

“Metafizik suç, yalnızca insan oldukları için insanlarla mutlak bir dayanışma sergileme eksikliğidir. Bu, ahlaki açıdan anlamlı bir talebin sona erdiği noktanın ötesinde kalan silinmez bir taleptir. Haksızlığın gerçekleştiği ve suçun işlendiği yerde bulunmam durumunda bu dayanışma zarar görür. Bunu engellemek için kendi hayatımı sakınarak riske etmem yeterli değildir. Böyle bir durumun olması, başkasının öldürüldüğü yerde benim de bulunmam ve hayatta kalmam halinde, içimdeki bir ses şunu bilmemi sağlar: Hala yaşıyor olmam benim suçumdur.”²²⁷

İnsanın iletişimi içinde barındırması ve ona doğru itilişi gibi, dayanışma da bir talep ifade etmektedir ve bu talebe cevap vermeyen insan, yaşıyor olmasından dahi suçludur. Rorty bu fikre paralel olarak, tarihin karışık, geleneksel kurumların ve davranış

²²⁶ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 53

²²⁷ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 101

kalıplarınmsa çöktüğü Auschwitz dönemi gibi dönemlerde, tarih ve kurumlar ötesi bir şeye dayanmak gereği hissedildiğini söylemektedir. Bu dayanağın, insan dayanışması yani birbirini ortak insanlıkta tanıma olduğu aşıkardır.²²⁸

Jaspers'in söz ettiği dayanışma, Alman toplumunda iletişim ve birbirini anlama zemininden çok daha eylemsel bir alana doğru gitmelidir. Ona göre, yaşanan adaletsiz durum katliama kadar vardığı için, dayanışma da o denli büyük olmalıdır. Yalnızca fikrini söylemeyen, duruma başkaldırmayan insan değil, suç işlendiği esnada ölümlere tanık olarak, yaşamaya devam eden herkes suçludur. Kişinin vicdanının ve dayanışma gerekliliğinin ortaya çıkması için, en uygun zamanlardan biri bu dönemdir ve susmuş olmak, hem silinmez hem de geri döndürülemez bir suça sebebiyet vermiştir.

Öyle ki, ahlaki suç kavramında da olduğu gibi, bir başkasına karşı sorumluluk duyuyor oluşumuz, bizleri onunla konuşmaya, onu dinlemeye ve onun şartlarını anlamaya itmek durumundadır. Tıpkı başkasının varoluş alanını gözetme sorumluluğumuz gibi, onun karşılaştığı tüm şeyleri de gözetmek durumundayızdır.

Jaspers'e göre, hangi durumda ve hangi şartlarda olunursa olunsun, insan hayatı ve barış için mücadele etmemek ve suça engel olmamak, engel olmaya çalışmamak, metafizik suçun kendisidir. Öyle ki, her ne kadar onu görmezden gelmek istese de, "cezasını çektiği sürece, kimse insani varoluşun dışında kalmaz."²²⁹ Kendini vareden sorumluluğundan, iletişim ve dayanışma zorunluluğundan kaçınan insan, devletin ya da toplumun yaptırımlarına uyan insan, bu organların işlediği suçlara ve sonuçlarına ortak olmaktadır. Suçundan dolayı insan, vicdani bir temizlenmeye, kendine dönerek yüzleşmeye, cezasını anlamaya mahkumdur.

Jaspers'in felsefi dizgesinde suçluluk duygusu, diğer suç durumlarından ziyade, metafizik suçun içeriğiyle rastlanılan bir duygudur. Ona göre suçluluk duygusu, suç işlendiğinde, insanın kayıtsız tavrından dolayı hissettiği, hissedeceği duygudur. Söz konusu duygunun hissedilip hissedilmemesi ise yine bir duyguya, dayanışma duygusuna dayanmaktadır. Diğer tüm suç kavramlarını bir nedene ya da bir temele dayandırırken

²²⁸ Rorty, a.g.e., s.264

²²⁹ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 47

Jaspers, metafizik suçu yalnızca insan olmaya, insan olmanın gerekliliklerine, insanın kendisine dayandırmaktadır.

Kendini bulma ve keşfetme yolunda olan insan için, kendi milletinin işlemiş olduğu suça dair suçluluk duygusu hissedebilmesi bilgisel bir süreci gerektirmektedir. Nazi Almanya'sında yaşanan kıyımlardan savaş kazanılıncaya kadar haberi olmayan Almanlar, bu suçun bilgisini ancak tarihleri hakkında doğru bir bilgiye ulaştıklarında fark edebileceklerdir.²³⁰

Amery, Alman halkının suçluluğu sürecinde, suçun yükünü yaşayanın Alman halkının değil, zorbalığa mahkum edilmiş insanlar olduğunu belirtmektedir. O dönemde sessiz kalanların, yok edenlerin, gaz odalarını inşa eden müteahhitlerin, her an her imzayı atmaya hazır olanların ve Führerlerine minnet duyan komutanların kuşağının şerefle yaşlandığını söyler²³¹ ve ekler:

“Hala hükümsüz kılınmamış ölüm kararını toplumsal bir gerçeklik olarak kabullendiğim dünya ile benim aramda ortak bir bağ kurulsa bile, polemğin içinde kaybolup gidiyor. Duymak istemiyor musunuz? Dinleyin. Kayıtsızlığınızın sizleri ve beni her an yeniden nerelere sürükleyebileceğini bilmek istemiyor musunuz? Ben size söylüyorum. Yaşananlar sizi hiç ilgilendirmiyor, çünkü bilmiyordunuz ya da çok gençtiniz ya da henüz bu dünyaya bile gelmemiştiniz, öyle mi? Görmek zorundaydınız; gençliğiniz size imtiyaz sağlamaz; babalarınızla bağlarınızı koparın.”²³²

Bütün toplumların yalnızca bulunduğu çağ değil, geçmişiyile birlikte var olduğunu söyleyen Jaspers'e göre, suç da geçmişle birlikte yüzleşilmesi gereken bir olgudur. Yüzleşme esnasında tüm insanların, suça maruz kalmış olan insanların yıkımını anlaması gerekir çünkü şüphesiz ki onların hissettiği, suça tanık olmuş olanların hissettiği acıdan daha fazlasıdır.

Jaspers'e göre insan, beraber yaşarken, yalnızca kendisine değil, beraber yaşadığı insanlara dair de sorumluluklarına yönelmeli, insan olmanın şartlarını ve dayanışmayı gerçekleştirmelidir. Düşünür, bir arada yaşayabilme zorunluluğunu öyle temel bir noktayla betimler ki, ona göre ya hep beraber yaşanmalıdır ya da hiç yaşanmamalıdır. Fakat insanların düştüğü bir hata olarak, başkası için tüm hayatın konforunu, hatta hayatın

²³⁰ Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 129

²³¹ Amery, a.g.e., s. 102

²³² Amery, a.g.e., s. 128

kendisini feda etmek sorumluluğu, yalnızca yakın çevreye atfedilir. Jaspers'e göre hepimizi suçlu kılan budur ve söz konusu bu durumda da "yargı yetkisi yalnızca Tanrı'ya aittir."²³³

Jaspers, Alman halkının kendisine dışardan yöneltilen suçlamalara değil, vicdanlarının kesintisiz olarak dile getirdiği suça dayanarak onu üstlenmesi gerektiğini söylemektedir. Ona göre ancak bu şekilde bir dönüşüm içine girmek mümkün olabilecektir. Böyle bir ruh hali ve harekete geçiş yaşanmazsa eğer, insan ne varoluşunun doğasını, ne sanat eserlerinin yüceliğini ne de felsefenin aşkın anlamını duyamayacaktır.²³⁴

Jaspers'e göre, metafizik suç bağlamında hissedilen suçluluk, hiçbir yargıya sunulamaz durumda olmasıyla ve sonuçları nedeniyle insan ve Tanrı arasında hesaplaşılabilir. Suçun kabullenilmesi ya da ondan kaçınılması durumu ise insanın yine yalnızca kendi kendisiyle tartışabileceği bir durumdur. Bunu Jaspers, şöyle açıklamaktadır:

*"Suçluluk sorunu, başkalarının bize yönelttiği bir sorudan ziyade, bizim kendimize yönelttiğimiz bir sorudur. Bu soruya kalbimizin en derininde verdiğimiz yanıt, mevcut varlığımızı ve bilincimizi temellendirecektir."*²³⁵

Sonuç olarak suçluluk sorunu, insanın hissettiği ve ardından, yalnızca Tanrı'ya açabildiği, onunla hesaplaşması gereken bir durumdur. Bu soruna insan, kalbinde cevap aramalı, suçluluk hissini ise bir başkasının dile getirişinden ziyade, kendisi fark etmelidir. Öyle ki, bu sorunla yüzleşmek, insanın insan olmasını ve varlığına ilişkin tüm olanakları anlamlandırabilmesini de sağlayacaktır.

Metafizik suçun çözüme kavuşması, insanın kendisi olması için, diğer insanlarla aynı şartlarda ve beraberce yaşayabilmesi için gereklidir. Suçun açıkça belirlenmesi ve sorumluluğunun alınması, insana ve yaşama dair yeni yollar sunmaktadır.

"Suçun aydınlatılması, aynı zamanda yeni yaşamın ve yaşam olanaklarının aydınlatılmasıdır. Buradan ciddiyet ve karar doğar. Ardından, gücü istemeksizin

²³³ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 58

²³⁴ Örnek, "Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt", s. 126

²³⁵ Jaspers, *Suçluluk Sorunu*, s. 54

*sevenlerin savaşı ile, hakikatin gerçekleşip kişileri birbirine bağlaması söz konusudur.*²³⁶

Yaşanan suç durumuna karşı oluşan zeminsizlikte, insanları birleştirebilecek olan şey sevgidir. Yaşamın, sevginin ve kişisel varoluşun gerçekleşebilmesi için sevgi kendini açabilecektir çünkü o, varlıkları için bir bağa ihtiyacı olanların birleştiği yerdedir.²³⁷

Böylece insanlar, suçların sonuçlarını beraberce konuşabilir, ortak bir zeminde birbirlerine ait ve birbirlerine karşı sorumlu hissedebilirler. Jaspers, bu türden bir sorumluluğun ve fark edişin, hem tek bir insanın varoluşuna hem de tüm insanlığın bir arada yaşamasına katkıda bulunacağını söylemektedir.

Jaspers, metafizik suçun ardından Tanrı ile sağlanacak olan arınmayı işaret etmektedir çünkü ona göre, bütün insanların Tanrı karşısında tüm değerlerini sağlamış, arınmış olarak durması gerekmektedir. Bu değerler doğrultusunda hayatına yön vermeyen ve Tanrı'nın karşısına, bütün insani vasıflarını gerçekleştirmiş olarak çıkmayı bir görev haline getirmemiş olan insan, yaşanan bu suçların bir parçası haline gelmiş olmaktadır.

Jaspers'e göre insanı kendi yaptıklarını yargılayışı yönlendirmekte fakat bu yargılama sürecine diğer insanların yargıları da dahil olmaktadır. Bu dahil oluşla iletişim gerçekleşir ve hedefe varılır. Fakat önemli olan yargı Tanrı yargısıdır.²³⁸

Tanrı karşısında suçlarından arınmış olarak durabilmek ve bir başkasıyla yaşamak için insan, düştüğü suçtan ancak bir muhakeme yoluyla kurtulabilecektir. Söz konusu muhakeme ve ardından ümitsizliğe kapılma, sınır durumlarında yaşanmış olandır. İnsanın varoluşunu sürekli olarak araması ve açık bir bilinçle, her insanlık durumunu tecrübe etmesi ve sürdürmesi gerekir. Bu tecrübe alanının içinde bulunan suç kavramıyla da insan aynı şekilde yüzleşmelidir.²³⁹

Jaspers'e göre, arınma bir kişinin tek başına bir insan olarak yönelmesi gereken yoldur ve bu yol suçluluğu ortaya çıkarabilmek adına bir uğraktır. Arınma, dışsal olanlarla değil, insanın hiçbir zaman sona ermeyen manevi dönüşümüyle gerçekleştirmeye çalıştığı, özgürlüğüyle ilgili bir durumdur. Böylece de arınma, herkes

²³⁶ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*, s. 82

²³⁷ Schelling, a.g.e., s. 102

²³⁸ Jaspers, *Felsefi İnanç*, s. 67

²³⁹ *Essentials of Unification Thought*, a.g.e., s. 5

için aynı şey değildir, herkes kendi yolunu tutmaktadır.²⁴⁰ Arınmanın kişiler arasında farklılık gösterişi, her birinin suçu aynı durumda yaşamamış olmasından ileri gelmektedir. Her insanın kendini yenmesiyle küllerinden yeniden doğabilmeyi başarmak, uzakta olan bir imkandır.²⁴¹

Tüm suç kavramlarının ardından Jaspers, metafizik suçtan arınmaya ve temizlenmeye dikkat çekmiştir. Ona göre, Tanrı karşısında güvenle durulacak bir arınmayı sağlamamış ve sorumluluklarını gerçekleştirmemiş olan insan, bu bakımdan da suçludur ve bir dönüşüm gerçekleştirmelidir.

²⁴⁰ Örnek, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, s. 127

²⁴¹ Örnek, “Handeln und Sollen bei Karl Jaspers”, s. 11

SONUÇ

Araştırmamız neticesinde söyleyebiliriz ki, insan, tarihinin başlangıcından bu yana, asla yalnız bir varlık olarak kalmamış, her zaman bir başkasıyla birlikte yaşamış, bir arada olmayı öğrenmek ve sürdürmek durumunda kalmıştır. Beraberlik durumunu sürdürebilmenin getirdiği zorunluluklar, biz insanlar için, bir düzen edinme ihtiyacına neden olmuştur. Söz konusu olan bir arada yaşama gereği ve düzene duyulan gereksinim sonucunda toplumlar, devletler ve hukuk ortaya çıkmıştır.

İnsan, hukukla olan zorunlu bağında, diğer canlılardan farklılık gösterişi, topluluk içinde yaşayışı ve bir birey olarak bilinci, düşünüp, konuşup, eylemde bulunması açısından değerlendirilmiştir.²⁴² Bu açıdan bakıldığında, daha anlaşılır bir kavram olarak hukuk, insanı sorumluluk noktasında yakalamış, onun bir arada yaşayabilmesine dayanmış ve tüm insanlık durumlarına göre eylemesini işaret etmiştir.

Bir değerler sistemi olarak norm, işte bu şekilde kaçınılmaz olmuş ve olağan davranışlardan ziyade insana, olması gerekeni, bilmesi ve eylemesi gerekeni işaret etmiştir.²⁴³ Çalışmaya yön vermek adına, insandan yola çıkıldıktan sonra, hukukun ne olduğuna ve tarih boyunca ona dair neler düşünüldüğüne değinilmiştir. Hukuk başlangıçta, yazılı olmayan kurallarla kendini göstermiş ve bu kurallar insanın beslenmesi, evliliği, ilişkileri, görevleri gibi yaşamındaki hemen her adımında varlık bulmuştur. Bu anlamda da hukuk, esas olarak, insanlığın her çağda ihtiyaç duyacağı belli başlı ilkeler doğrultusunda yapılanmıştır demek mümkündür.

Hukuk önemli bir bağlantı olarak, varlığında ahlakı barındırır ve hukuk felsefesi ile yasalar, etiğe doğrudan bağlıdır. Böylesi bir hukuk varoluşuyla birlikte, tek tek her insanın, tüm insanlığa uygun şekilde davranması mümkün olmuştur. Denilebilir ki, hukukta, tek bir iyiye değil birçok iyiye yönelik eylemeyi, her bir iyiyi gerçekleştirmeyi ve seçmeyi sağlayan anlayış da bu bağlantıda bulunmaktadır. Söz konusu durumların dayandığı anlayış, insanın, belirli toplumsal yaşam ve eylem biçimlerinin, oybirliği ile

²⁴² Hüseyin Günal, “İnsanlığa Karşı Suçlarda “İnsanlık” Ne Manaya Gelmektedir: Felsefi Bir Analiz”, *İÜHFİM C. LXXII, S. 1*, (2014), s. 562

²⁴³ Vecdi Aral, “İnsan ve Norm”, *İÜHFİM-LXXII-1*, (2014), s. 17

pratik bir şekilde sağlanmadan ya da siyasi bir toplumun işbirliği, kaynak olarak bulunmadan, hukuktan evvel de bu şekilde yaşıyor oluşuyla örneklendirilebilir.²⁴⁴

Biliyoruz ki hukuk, tek başına insan haklarını, düzenini ve beklentilerini sağlayabilecek bir olgu değildir. Bu sebepten, tarihsel olarak gelişip, değişen hukukun tüm buyruklarından öncelikli olarak, insanın, insanlık için eylemde bulunması esastır. Nihayetinde insan olarak, neye yönelerek bir eylemde bulunuyorsak bulunalım, “bir olayın, bir eylemin karşısında değil, bir insanın karşısında bulunuruz.”²⁴⁵ Böylece anlaşılır ki, insanın, hukuka uygunluğa dikkat etmesinin yanı sıra, insan oluşu ve insanlığının getirdiği zorunlulukları görerek eylemesi gerekmektedir. Kuşkusuz, bu şekilde sürdürülen eylemler, insanlık için daha kapsayıcı olacak ve böylece süreklilik kazanılabilecektir.²⁴⁶

İnsanın insanlığa uygun eylemde bulunması ve söz konusu eylemlerin hukukla bağının ardından suç kavramı gündeme gelmiştir. Suç kavramı, toplumun düzeni ve hukukun buyrukları çerçevesinde önemli bir ögedir. Bu bakımdan, hukuk alanında, olması gerekenin karşıtı olarak kendini gösteren suç kavramı, olmaması gereken bir eylemin anlamı olarak karşılık bulmuştur.

Hukuki anlamda suç şöyle tanımlanır: “Suç, kanunun suç olarak düzenlemekte menfaat gördüğü bir değerihlalinin cezalandırılmasıdır. Suçun işlenmesi hukuki bir ilişkinin doğmasına sebebiyet verir.”²⁴⁷ Böylece suça getirilen açıklamayla, insana, olması gerekene dair bir eksiklik işaret edilmiş, ardından, suç adını alan eylemler de hukuki düzenle tanımlanmış ve yaptırımları bildirilmiştir. Bu sebeple de suç, hukuki yasalarla ve insanın bu yasaların bilincinde olmasıyla suç adını almış ve suça düşüldüğü takdirde hukuki ilişki zorunluluğu doğmuştur. Söylediklerimizin sonucunda suç kavramı, anlaşılması ve tartışılabilmesi bakımından, hukuktan kopuk bir çerçevede düşünülemez görünmektedir.

Suç kavramı, bir arada yaşamının getirisi olan hukuk ve onunla ilişkisinde ortaya çıkmış, felsefi anlamda ise, insanın varoluşundan ve bir başkasıyla iletişiminden, yani ilk

²⁴⁴ John Finnis, “What is the Philosophy of Law?”, *NDLScholarship*, 59 *Am. J. Juris.* 133, (2014) s. 135

²⁴⁵ İonna Kuçuradi, *İnsan ve Değerleri*, Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, s.66

²⁴⁶ Sercan Gürlü, “Felsefi Bir Sorun Olarak Hukuka İtaat Yükümlülüğü”, *İÜHFMLXXII-1*, (2014) s. 271

²⁴⁷ Doğan Soyaslan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Yetkin Kitabevi, s. 167

insani durumdan doğmuştur. Bir başka ifadeyle, Nietzsche'nin *Ahlakın Soykütüğü Üstüne* eserinde de değindiği gibi, "suçluluk duygusu, kişisel sorumluluk duygusunun kaynağı, gördüğümüz gibi, varolmuş olan en eski ve temel insan ilişkisi, satıcı ve alıcı arasındaki ilişki, alacaklı ve borçlu ilişkisidir: İlk kez burada insan, insan karşısına çıktı, ilk defa burada insan kendini insanda ölçüyordu."²⁴⁸ Böylesine önemli bir insani durum olarak suç, insanlığın başkasıyla bulunduğu her çağda tartışılabilir bir kavram olarak da görünmektedir.

Felsefi düşünüş içinde ise suç kavramı, varoluşçulukta, önceki görüşlerden farklı olarak, günah, kusur ya da toplumsal bir olgu özelinde değil, insanın sorumluluğuyla doğrudan bir bağlantıyla karşımıza çıkmıştır.

Bilince, özgürlüğe ve sorumluluğa yapılan vurguyla birlikte, insanın, özgür eylemlerinin ardındaki sorumlulukla yaşaması gerektiği ve ancak böyle kendisi olabileceği düşünülmüştür. "Sorumluluk, bu nedenle, özgürlüğün öbür yüzü gibidir. İnsanın kendini gerçekleştirme yani özgür olması, onu ben, "kişi", kılar. Sorumluluktan ve ödev bilincinden yoksun kimse, özgür olamaz."²⁴⁹ Bu anlayışa dayanarak, Jaspers özelinde bahsettiğimiz gibi, varoluşunu gerçekleştirmekte olan her insan ve kendimiz için, yerine getirmediğimiz sorumluluk, suç anlamına gelmektedir.

Jaspers, suç kavramını şekillendirirken insana ve onun varoluş alanına büyük bir anlam yüklemektedir. Varlık ve varoluş görüşünden ayrılmadan suç kavramını, insanın bir başkasına karşı yapıp etmeleriyle ve sorumluluk alabilmesiyle temellendirmiştir. Jaspers'e göre, insanın suça karşı takındığı tavır, varoluşunu gerçekleştirmesinde en önemli noktalardan biridir. Onun bu görüşü, hem felsefede hem de varoluş düşüncesinde önemli görünmektedir. Öyle ki suç, insanın varoluşunun belirgin noktalarından olan iletişim, özgürlük ve sorumluluk kavramlarıyla bağlantıda ortaya çıkmakta ve ancak bunlarla çözümlenebilmektedir.

Suç kavramına ilişkin söylemlerini Nazi Almanyası üzerinden kuran Jaspers'e göre, suçun dört ayrımı bulunmaktadır ve bunlardan ilki olan cezai suç, şüphesiz bir

²⁴⁸ Friedrich Nietzsche, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, İzmir: İlya Yayıncılık, s. 69

²⁴⁹ Doğan Özlem, "Ahlakta, Hukukta ve Siyasette Özgürlük Kavramı Üstüne", *İÜHFİM C. LXXII, S. 1*, (2014), s. 91

şekilde yasaların ihlal edildiği eylemlerdir ve mahkemelerin denetimi altındadır. İkincisi olan siyasi suç ise, her insanın bağlı bulunduğu devlette işlenmiş olan suçları kapsar. Burada Jaspers, suç işlemiş olan bir devlet yönetiminden, siyasi varlık olması anlamında, en azından oy kullanması sebebiyle, tek tek insanları da suçlu bulmaktadır.

Çalışmanın sorununu taşıyan iki suç ayırımından ilki olan ahlaki suç ise, insanlar arası iletişimde ortaya çıkmakta ve ahlaki anlamda yapıp etmelerinden sorumlu olan insanın, emirler dahil olmak üzere, bütün eylemlerini kapsamaktadır. Jaspers'e göre, bir başkasının varoluş alanına göstermesi gereken özeni göstermeyen insan, ahlaki suç işlemekte ve bundan dolayı ahlaki suç, insanın vicdanına işaret etmektedir.

Dördüncü kavram olarak metafizik suç, bütün insanlığı ilgilendiren dayanışma duygusuna bağlıdır ve Jaspers, bu noktada ya hep beraber yaşamak ya da hep beraber ölmekten yana olmuştur. Bir başkasının uğradığı haksızlığa karşı sessiz kalan ya da eylemde bulunmayan her insanı, dayanışmadan kaçındığı için suçlu bulmaktadır. Düşünürün varoluş anlayışında da değindiğimiz gibi, kendisini gerçekleştirmek isteyen bir insanın yaşamına yapılan saldırı, tüm insanlığa karşı yapılmıştır ve bu duruma sessiz kalmak ya da gereğini yapmamak, suçtur.

Tüm bunlardan hareketle söyleyebiliriz ki Jaspers, genel anlamda bir başkasına karşı görevini yerine getirmemiş tüm insanları suçlu bulmuştur. Fakat cezai ve siyasi suçta, suçlunun yargılanması, hukuk önünde suçlu addedilmesi mümkünken, ahlaki ve metafizik suça düşmüş bir kimseyi, yalnızca kendisinin sorgulayabileceğini belirtmiştir.

Jaspers, ahlaki ve metafizik suç söz konusu olduğunda, yaşanması gereken pişmanlığı ve manevi olarak yeniden doğuşu, hukukun sağlayamayacağından yanadır. Çünkü ona göre, suç kavramının beraber anlam bulduğu hukuk, siyasi iradenin güttüğü amaçlar doğrultusunda hareket etmektedir ve eylemleri yeniden iyi yapmak konusunda yetersizdir.²⁵⁰

Ahlaki ve metafizik suç ayırımı neticesinde insan, sorumlu olunanla girdiği açık iletişimle suçunu fark etmeli ve onunla hesaplaşmalıdır. Söz konusu suç böylece,

²⁵⁰ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*, s.82

dayanışmadan yoksun olunduğu için, insanın vicdanına yük olur ve ardından yaşanması gereken hesaplaşma ve arınma durumu ise, hukuku dışarıda bırakan manevi bir süreçtir.

Kuşkusuz bir biçimde görülüyor ki, Jaspers'in suça dair yaptığı tanımlamalar, içinde bulunduğumuz çağ ve eylemlerimize yönelik önemli bir sorgulamayı bizlere sunmaktadır. Fakat böyle olmakla birlikte Jaspers, ahlaki suç kavramında, insanı yalnızca kendi kendisinin sorgulayabileceğini söyleyerek hukuku tesirsiz bırakmıştır.

Metafizik suç kavramında ise, Tanrı karşısında sağlanması gereken dönüşümü işaret etmiştir. Söz konusu dönüşüm ne bir büyü ne de dış eylemlerle olmayıp, insanı özgür kılan, bitimsiz ve içsel bir süreçtir.²⁵¹ Bu süreç, suç kavramını belirlemek adına, hukukun aleniyeti ve gerektirdiği tüm koşulları etkisiz bırakmakta ve suçun beraber anlam bulduğu toplumsallık durumuna da ters düşmektedir.

Jaspers'in suç kavramını getirdiği konuma benzer bir yorumlamaya, Heinrich Heine'in, *Almanya'da Din ve Felsefenin Tarihi Üzerine* isimli eserinde edebiyat alanındaki düşüncesinde de rastlamak mümkündür. Ona göre artık otoritelerin çöktüğü bir ortamda bulunan edebiyat, yaşamın karanlık labirentinde dolaşırken, insanın aklını ışığı, vicdanını ise dayanacağı tek asası yapmıştır. Bu yüzden, edebiyatın ilahilerle başladığını ve alabilğine içsel bir öz bilincin ve bir benlik hissinin hakim olduğunu söylemektedir. Böylece de şiir artık nesnel, epik ve naif değil; özel, lirik ve reflektiftir.²⁵² Jaspers'in de metafizik suç kavramında böylesine özel bir noktaya değindiğini söylemek yanlış görünmemektedir.

Söylediklerimizin sonucunda Jaspers, ahlaki ve metafizik suçta, suç kavramını, tanımını sağlayan ve önemli bir ögesi haline geldiği hukuktan ayırarak, tehlikeli bir konuma getirmiştir. Ona göre, metafizik suç söz konusu olduğunda, tek mercii olan Tanrı'nın²⁵³ önünde güvenle durulabilecek bir dönüşüm gerekir ve bu dönüşüm, kibirsiz ve gururun çiğnenmesiyle girilen bir atmosferdir. İşte böylece Jaspers, ahlaki ve metafizik suç, hukukla belirlenmiş olan suç kavramından ziyade, arınma gerektiren bir günah haline getirmiştir.

²⁵¹ Erdem, *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*, s. 83

²⁵² Heine, a.g.e., s. 65

²⁵³ Çiçek, a.g.e., s. 185

Jaspers'in ortaya koyduğu vicdani arınma fikri, suç kavramını kişisel bir noktaya vardırıştır. Fakat hukuktan ve hukuki düzenden ayrı görülemeyecek olan suç kavramı, bu şekilde değerlendirildiğinde zedenlenmiş ve kişisel yargıya açık hale gelmiştir. Dünya üzerinde hiçbir mahkemenin Tanrı'yı temsil edemeyeceğini ve bu nedenden, hiçbir makamın yargısının geçerli olamayacağını söyleyen Jaspers, ahlaki ve metafizik suç kavramlarında suçu, hukuk alanından çıkarmıştır.

Nitekim Jaspers, felsefi düşüncesinin oluşmasında etkileşimde bulunduğu Hannah Arendt ile 1946 yılında yaptığı mektuplaşmada söz konusu hukuk probleminin farkındadır. Arendt mektubunda, ne Nazilerin suçuna ne de suça kurban olanların suçsuzluğuna dair bir saptamada bulunamayışını Jaspers'e yazmıştır. Ardından Arendt; binler, on binler, yüz binlerin bu suçla yüklü olduklarını ve bu suçların hiçbir hukuk sistemine uyacak şekilde cezalandırılmayacağını söylemiştir. Jaspers ise mektuba iki ay sonra verdiği cevapta, Arendt'e onunla aynı fikirde oluşunun huzursuzluğunu yazmaktadır. Jaspers, bugünkü Almanya'da bunun imkansız olduğunu ve ortak bir fikirde bulunulamıyorsa Almanların ne olacağına dair yaşadığı umutsuzluğu belirtmektedir.²⁵⁴

Jaspers'in suça dair yaptığı tüm çözümler, yaşadığımız çağda hiç kuşkusuz ihtiyaç duyulan ve insanın var olduğu sürece imkanlarında bulunan bir yolu işaret etmektedir. Fakat bu fikrin, dünya üzerinde daha kapsayıcı ve baskınlığı hissedilecek olan hukukla sağlanması gerekmektedir. Bugünkü dünyada, büyük fikir ayrımları bulunurken ve birçok fikir, çeşitli mecralardan yayılırken, böylesine bütünleştirici olabilecek çözümün, Jaspers'in belirttiği şekilde olmasına imkan var gibi görünmemektedir.

Tanrı yargısına bırakmış olduğu suçluluk anlayışında ise, toplumlar içinde, en küçük mesafelerde bile değişkenlik gösteren Tanrı tanımı ve kurallar, küresel olması gereken hukuk fikriyle tamamen ters düşmektedir. Hukukun düzenleyici yapısı günümüzde yavaş yavaş anlamını yitirmekte, dini inançların ve kişisel suç anlayışlarının insanlar üzerinde olan etkisi kendini göstermektedir. Bu tutum, sık yaşadığımız terör eylemlerinde takınılan tavrın ve harekete geçiren fikrin de temelinde bulunmakta, beraber yaşayabilme ve ortak bir zeminde buluşabilme imkanını zedelemektedir.

²⁵⁴ Örnek, "Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt", s. 125

KAYNAKLAR

- AKARSU, Bedia, *Çağdaş Felsefe-Kant'tan Günümüze Felsefe Akımları*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1987
- AKIN İlhan F., *Kamu Hukuku*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1980
- AMERY Jean, *Suç ve Kefaretin Ötesinde: Alt Edilmişliğin Üstesinden Gelme Denemeleri*, Metis Yayınları, İstanbul, 2015
- ARAL Vecdi, "İnsan ve Norm" , *İÜHFM C. LXXII, S. 1*, 2014, ss. 17-42
- ATAYMAN Velsel, *Hukuk Felsefesi*, Donkişot Yayınevi, İstanbul, 2006
- AYDIN İbrahim Hakkı, "Bir Felsefi Metafor 'Yolda Olmak'", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi VI, Sayı 1*, Samsun, 2006, ss. 9-22
- BAYRAKTAR Köksal, *Siyasal Suç*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1982
- BECCARIA Cesare, *Suçlar ve Cezalar*, Çev. Muhiddin Göklü, Güven Yayınevi, İstanbul, 1950
- BENTHAM Jeremy, *Yasamanın İlkeleri*, Çev. Barkın Asal, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017
- BİRAND Kamran, "Existentialisme Üzerine II", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII. Cilt*, 1964, ss. 99-112
- BLACKHAM H.J., *Altı Varoluşçu Düşünür*, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012
- BOTTOMORE Tom, *Marksist Düşünce Sözlüğü*, Çev. ve der. Mete Tunçay, İletişim Yayınları, İstanbul, 2002
- BOZKURT Nejat, *Çağdaş Felsefelerden Kesitler*, Sosyal Yayınları, İstanbul, 1990
- *Çağımız - Yirminci Yüzyıl Üzerine Düşünceler*, Çev. Bertan Onaran - Mahmut Garan, Kitapçılık Limited Ortaklığı Yayınları, İstanbul, 1966
- ÇELEBİ Vedat, "Kierkegaard ve Jaspers'in Varoluş Felsefesinde Akıl Din ve İman İlişkisi", *Temaşa Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi, Sayı: 7*, 2017, ss. 101 – 123

- ÇİÇEK Hasan, *Karl Jaspers'in Siyaset Felsefesi*, Dergah Yayınları, İstanbul, 2008
- DESCARTES Rene, *Ahlak Üzerine Mektuplar*, Çev. Mehmet Karasan, M.E.B Yayınevi, İstanbul, 1989
- ELMALI Osman, *Jaspers'in Varlık Anlayışı*, (Yüksek Lisans Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995
- ENGELS Friedrich, *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu*, Çev. Yurdakul Fincancı, Sol Yayınları, Ankara, 1997
- ERDEM H. Haluk, "Karl Jaspers'in Felsefesinde İnsanın Varoluşunu Gerçekleştirmesi Olarak İletişim", *Felsefe Dünyası*, sayı: 35, Ankara, 2001, ss. 152-159
- ERDEM H. Haluk, *Karl Jaspers Felsefesinde Hakikat, İletişim ve Siyaset*, Ebabil Yayıncılık, Ankara, 2007
- ERDEM H. Haluk, *Karl Jaspers Felsefesine Giriş*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2014
- Essentials of Unification Thought, "A Unification Thought Appraisal of the Existentialist Analysis of Human Existence", *Unification Thought Institute*, 1996, <https://www.tparents.org/Library/Unification/Books/Euth/Euth03-05.htm> (23.06.2019)
- FERRY Luck, *Gençler İçin Batı Felsefesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2015
- FINNIS John, "What is the Philosophy of Law?", *NDLScholarship*, 59 *Am. J. Juris.* 133, 2014, ss. 133-142
- GÖLBAŞI Serkan, *Kentleşme ve Suç*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2008
- GÖZE Ayfer, *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1982
- GÜNAL Hüseyin, "İnsanlığa Karşı Suçlarda "İnsanlık" Ne Manaya Gelmektedir: Felsefi Bir Analiz", *İÜHFM C. LXXII, S. 1*, 2014, ss. 555-569
- GÜRLER Sercan, "Felsefi Bir Sorun Olarak Hukuka İtaat Yükümlülüğü", *İÜHFM-LXXII-1*, 2014, ss. 265-292
- HEINE Henrich, *Almanya'da Din ve Felsefenin Tarihi Üzerine*, Çev. Semih Uçar, Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, 2017

- JASPERS Karl, *Felsefeye Giriş*, Çev. Mehmet Akalın, Dergah Yayınları, İstanbul, 1981
- JASPERS Karl, *Felsefe Nedir?*, Çev. İ. Zeki Eyuboğlu, Say Yayınları, İstanbul, 1995
- JASPERS Karl, *Felsefi Düşünüşün Küçük Okulu*, Çev. Sedat Umran, Birleşik Yayınları, İstanbul, 1995
- JASPERS Karl, *Felsefi İnanç*, Çev. Akın Kanat, İlya Yayınları, İzmir, 2005
- JASPERS Karl, *Suçluluk Sorunu*, Çev. A. Emre Zeybekoğlu, İthaki Yayınları, İstanbul, 2015
- JEREMY Bentham, *Yasamanın İlkeleri*, Çev. Barkın Asal, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2011
- KUÇURADI İonna, *İnsan ve Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, Ankara, 2010
- M. DELMAS-MARTY, I. FOUCHARD, E.FRONZA, L. NEYRET, *İnsanlığa Karşı Suç*, Çev. Berna Ekal, İletişim Yayınları, İstanbul, 2012
- MAGILL Frank, *Egzistansiyalist Felsefenin Beş Klasığı*, Hareket Yayınları, İstanbul, 1971
- MAR RITZER, G., *Küresel Dünya*, Çev. Melih Pakdemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2011
- MENGÜŞOĞLU Takiyettin, *Kant ve Scheler'de İnsan Problemi*, Doğubatı Yayınevi, Ankara, 2014
- MÜLLER Jan-Werner, *Anayasal Yurtseverlik*, çev. A. Emre Zeybekoğlu, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2012
- NİETZSCHE Friedrich, *Ahlakın Soykütüğü Üstüne*, İlya Yayıncılık, İzmir, 2012
- ÖRNEK Yusuf Mehmet “Bilimde, Felsefede ve Politikada Karl Jaspers”, *Türkiye Felsefe Kurumu/Ankara Sanat Kurumu*, 1983, Ankara, ss. 54-63
- ÖRNEK Yusuf Mehmet, “Handeln und Sollen bei Karl Jaspers”, Katholische Universität, Pratik Felsefe ve Felsefe Tarihi Anabilim Dalı Öğretim Programı Kapsamında Konuk Olduğu Ders Konuşması, Eichstatt, 1984

- ÖRNEK Yusuf Mehmet, “Karl Jaspers – Varoluşçuluk Felsefesi Mi, Akıl Felsefesi Mi?”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt 3 - Sayı 2, 1985, Ankara, ss. 177-185
- ÖRNEK Yusuf Mehmet, “Karl Jaspers und Hannah Arendt. Geschichte einer Freundschaft”, *Offener Horizont, Jahrbuch der Karl Jaspers Gesellschaft*, Wallstein Verlag, 2016, Göttingen, ss. 46-61
- ÖRNEK Yusuf Mehmet, “Suçluluk Sorunu: Karl Jaspers – Hannah Arendt”, *Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 5 – Sayı 10, 2017, Ankara, ss. 119-132
- ÖZEK Çetin, *Siyasi İktidar Düzeni ve Fonksiyonları Aleyhine Cürümler*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1967
- ÖZLEM Doğan, “Ahlâkta, Hukukta ve Siyasette Özgürlük Kavramı Üstüne”, *İÜHFMC. LXXII, S. 1*, 2014, ss. 87-94
- REYHANİ Nebil, “Şifre Kavramı Işığında Karl Jaspers’de Felsefi İnanç”, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, Güz Sayı 6, 2001
- REYHANİ Nebil, *"Varlık Felsefesi, Varoluş Felsefesi ve Karl Jaspers'in 'Negatif Antropoloji'si"*, “Varlık Felsefesi - Varoluş Felsefesi - Varoluşçuluk” Başlıklı Assos'ta Felsefe Toplantıları, Çanakkale, 2010
- RORTY Richard, *Olumsuzluk, İroni ve Dayanışma*, Çev. Mehmet Küçük - Alev Türker, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995
- SCHELER Max, *İnsanın Kosmostaki Yeri*, çev. Harun Tepe, Bilgesu Yayınevi, Ankara, 2015
- SCHELLING F.W.J. Von, *İnsan Özgürlüğünün Özünü Üzerine*, Çev. Mehmet Barış Albayrak, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2017
- SOYASLAN Doğan, *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, Yetkin Kitabevi, Ankara, 2018
- THORNILL Chris and Miron, Ronny, "Karl Jaspers", Edward N. Zalta (ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2018 Edition)*, <https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/jaspers/> (23.06.2019)
- TUNÇAY Mete, *Batı'da Siyasal Düşünceler Tarihi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara, 1969

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Yasemin Şeyda AKTÜRK
Tez Adı	Jaspers'te Suç Kavramı
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Felsefe
Tez Türü	Yüksek Lisans Tezi
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Ogün ÜREK
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 02/08/2019

İmza : *Y. Aktürk*